

**PS 48/19 Notulen van de vergadering van Provinciale Staten
van Noord-Brabant op 28 juni 2019**

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave	2
Index gesproken personen	3
Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant	4
Opening van de vergadering / vaststellen agenda	7
Actualiteit	8
Bespreekstukken	12
26/19 Statenvoorstel Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant	12
28/19 Statenvoorstel Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020	37
19/19 Statenvoorstel Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District	46
30/19 Statenvoorstel Conceptbegroting 2019 Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant Noordoost, zienswijze PS	80
43/19 Statenvoorstel Plaatsvervangend voorzitters PS, technisch voorzitters en leden programmaraad ZRK	81
Stemming	81
26/19 Statenvoorstel Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant	81
28/19 Statenvoorstel Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020	84
28/19 Statenvoorstel Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District	85
30/19 Statenvoorstel Conceptbegroting 2019 Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant Noordoost, zienswijze PS	91
Sluiting	92

Index gesproken personen

Altundal MIB, N., 50, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 74, 75, 76, 79, 87, 88, 89, 90, 91
Arts, mw. W.M.A., 81, 92
Berg, H.F. van den, 54, 57, 63, 77, 80, 82, 92
Bergsma, ing. R., 27, 28
Bie, E.J. de, 11, 13, 14, 15, 16, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 90, 91, 92
Brouwers, drs. J.F.X.M., 11, 23, 24, 25, 59, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93
Cate, mw. mr. K.A.E. ten, 7
Deryckere, M.N.R.C., 16, 17, 50, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92
Dijk, mw. E. van, 59, 67, 68, 87, 88, 89, 90, 91
Dirken ir, mw. A.M.W., 47, 86, 88, 89, 90, 91
Everling, M.J., 8, 11, 17, 22, 28, 34, 83, 84, 85
Hattem LLB, A.W.J.A. van, 10, 11, 21, 39, 40, 41, 55, 56, 59, 68, 70, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91
Heer, drs. ing. C. de, 33
Heijmans, N.G.L., 16, 17, 22, 23, 36, 37
Hoon, mw. A.J.M. de, 9, 11, 85
Janssen, R.P.M., 85
Kammen, mw. drs. P. van der, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 85, 86
Karaaslan, T., 92
Kort MSc, M.V. de, 21, 22, 23, 32, 83, 84
Logister, E.H.P., 18, 30, 35, 53, 76, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91
Ludwig, T.W., 86
Manders, drs. W.J., 12, 83, 84
Meijer, A.A., 11, 41, 42, 92
Merrienboer, H.J.A. van, 44, 45, 46, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 81
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M., 9, 11
Philippart, M.J.A., 15, 20, 24, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 38, 53, 54, 69, 70, 76, 79, 81, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92
Pinxteren, W.F.C. van, 11, 26, 35, 36, 43, 60, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93
Roijackers, mw. H.I., 9, 11
Rutjens, W.H.A., 48, 75
Smeulders MA, S.J.A.H., 11, 40, 82, 86, 93
Vicevoorzitter, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93
Voorzitter, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 82
Vreugdenhil, ing. H.J., 10, 12, 14, 15, 27, 60, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93
Wel, M.C. van der, 11, 25, 32, 62, 64, 65, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93

Lijst van de leden van Provinciale Staten van Noord-Brabant

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning/voorzitter PS

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Altundal MIB, N.	SP	Oss
Arts, mw. W.M.A.	SP	Eindhoven
Bankers, J.P.E.	CDA	Asten
Bekker, M.A. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Berg, H.F. van den	PVV	Tilburg
Bie, E.J. de	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Boon, M.C.H.	PVV	Bergen op Zoom
Bräuner, mw. G.E.A.	VVD	Veghel
Brouwers, J.F.X.M.	50PLUS	Son en Breugel
Deryckere, M.N.R.C.	CDA	Tilburg
Diemen-Vereijken, mw. F.J.H.M. van	GroenLinks	Cuijk
Dijk, mw. E. van	PvdA	Eindhoven
Dingemans, mw. F.M.	D66	Moergestel
Dirken, mw. A.M.W.	VVD	Hoeven
Duijs, F.B.G.	Forum voor Democratie	Maren-Kessel
Everling, M.J.	SP	Uden
Gremmen, R.J.	VVD	Berghem
Hattem, A.W.J.A. van	PVV	Vinkel
Heer, drs. ing. C. de	CDA	Eindhoven
Heijmans, N.G.L.	SP	's-Hertogenbosch
Hendriks, C.A.	CDA	Erp
Hoon, mw. A.J.M. de	CDA	Etten-Leur
Janssen, R.P.M.	VVD	Rosmalen
Kammen, mw. drs. P. van der	PVV	Tilburg
Karaaslan, T.	VVD	Nieuwkuijk
Kessel, mw. J.A.M. van	D66	Maarheeze
Kort, M.S.C. de	PvdA	Vught
Linden, mw. J.J. van der	GroenLinks	Oss
Logister, E.H.P.	D66	Chaam
Ludwig, T.W.	GroenLinks	's-Hertogenbosch
Manders, drs. W.J.	VVD	Gemert
Meeren, C.J.R.F. van der	Forum voor Democratie	Bergen op Zoom
Meeuwis-van Langen, mw. H.E.M.	D66	Best
Meijer, A.A.	D66	Waalwijk
Oetelaar, J.C.M. van der	Forum voor Democratie	Schijndel
Otters-Bruijnen, mw. mr. S.M.	VVD	Vught
Panhuizen, A.V.	VVD	Tilburg
Philippart, M.J.A.	GroenLinks	Eindhoven
Pinxteren, W.F.C. van	Lokaal Brabant	Haaren
Roeles, S.G.	Forum voor Democratie	Sint-Michielsgestel

Roijackers, mw. H.I.
Rutjens, W.H.A.
Scholder-Penders, mw. G.M.
Smeulders, S.J.A.H.
Smolders, H.A.J.
Stoop, drs. J.W.P.
Surminski, mw. M.J.G.P.
Swinkels, H.A.J.M.
Thijssen, J.G.M.
Ven-Vogels, mw. A.J.M. van de
Vreugdenhil, ing. H.J.
Weert, M.J.M. van
Wel, ir. M.C. van der
Wely, L.F.A.M. van
Zwart, mw. P.S.

GroenLinks
Forum voor Democratie
VVD
PvdA
Forum voor Democratie
CDA
Partij voor de Dieren
SP
CDA
CDA
ChristenUnie-SGP
50PLUS
Partij voor de Dieren
Forum voor Democratie
VVD

's-Hertogenbosch
's-Hertogenbosch
Nuenen
Helmond
Tilburg
Bergen op Zoom
Hoogerheide
Vught
Beers
Beek en Donk
Nieuwendijk
Helmond
Rijsbergen
Oss
Lage Zwaluwe

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 14 juni 2019

Agenda

I. Opening van de vergadering / vaststellen agenda

II. Actualiteit

III. Bespreekstukken

26/19 Statenvoorstel Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant

28/19 Statenvoorstel Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020

19/19 Statenvoorstel Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District

30/19 Statenvoorstel Conceptbegroting 2019 Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant Noordoost, zienswijze PS

43/19 Statenvoorstel Plaatsvervangend voorzitters PS, technische voorzitters en leden programmaraad ZRK

IV. Stemming

38/19 Notulen van de PS-vergadering 10 mei 2019

26/19 Statenvoorstel Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant

28/19 Statenvoorstel Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020

28/19 Statenvoorstel Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District

30/19 Statenvoorstel Conceptbegroting 2019 Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant Noordoost, zienswijze PS

43/19 Statenvoorstel Plaatsvervangend voorzitters PS, technische voorzitters en leden programmaraad ZRK

V. Sluiting

Vergadering van Provinciale Staten van Noord-Brabant

Vrijdag 28 juni 2019

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, commissaris van de Koning, voorzitter en N.G.L. Heijmans, vicevoorzitter
(vanaf besprekstuk 19/19)

mw. mr. K.A.E. ten Cate, griffier

Volgens de presentielijst zijn 52 leden aanwezig, te weten: Altundal, mw. Arts, Bankers, Van den Berg, De Bie, Boon, mw. Bräuner, Brouwers, Deryckere, mw. Van Diemen-Vereijken, mw. Van Dijk, mw. Dingemans, mw. Dirken, Duijs, Everling, Gremmen, Van Hattem, De Heer, Heijmans, Hendriks, mw. De Hoon, Janssen, mw. Van der Kammen, Karaaslan, mw. Van Kessel, De Kort, mw. Van der Linden, Logister, Ludwig, Manders, Van der Meeren, mw. Meeuwis-van Langen, Meijer, Van den Oetelaar, mw. Otters-Bruijnen, Panhuizen, Philippart, Van Pinxteren, Roeles, mw. Roijackers, Rutjens, mw. Scholder-Penders, Smeulders, Smolders, Stoop, mw. Surminski, Swinkels, Thijssen, mw. Van de Ven-Vogels, Vreugdenhil, Van Weert, Van der Wel, mw. Zwart.

Afwezig: De Bekker, Van Wely.

Opening van de vergadering / vaststellen agenda

De voorzitter opent de vergadering om 13.35 uur.

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heet u allen welkom. Ik open de vergadering en verzoek u daarbij te gaan staan voor een moment van stilte.

Er wordt een moment stilte in acht genomen.

De **voorzitter**: Dank u wel. Gaat u zitten. Ik ben een beetje weggestopt achter een scherm. Er is blijkbaar iets technisch aan de hand, maar ik zie u wel en als het nodig is, hoor ik het wel. Ik wil de griffier vragen mededeling te doen van de binnengekomen berichten van verhindering.

De **griffier**: Er is bericht van verhindering ontvangen van de heer De Bekker en de heer Van Wely.

De **voorzitter**: Aanvullingen vanuit de zaal zie en hoor ik niet. Dan stel ik voor dit voor kennisgeving aan te nemen. Ik heet u allemaal nogmaals zeer van harte welkom. Dat geldt ook de bezoekers op de publieke tribune en degenen die via het internet deze vergadering van onze Staten volgen. Vandaag is er een aantal individuele gasten en de leden van de HEVO Rosmalen zijn als gast van PS ontvangen vandaag door fractiemedewerker Ineke Griens van de fractie van D66, met dank aan haar in het bijzonder voor de welkome ontvangst van onze gasten.

Dan stel ik aan de orde de agenda. In verband met het feit dat dit de laatste vergadering voor het reces is, zijn alle stemmingen aan het einde van de vergadering. Ik verzoek u daarmee rekening te houden. Er is één actuele motie ingediend en de procedurevergadering heeft u geadviseerd die te behandelen. Ik ga ervan uit dat dat uw instemming heeft, dat is het geval.

Dan was er sprake van een interpellatiedebat, maar dat komt te vervallen. De enkele vraag die daarbij nog aan de orde zou zijn wordt in de context van de behandeling van het voorstel door de desbetreffende fractie gesteld, is in de procedurevergadering zojuist besproken.

Dan meld ik u dat het voorstel dat mogelijk in uw gedachten, en op papier, deel uitmaakt van de beraadslagingen inzake de benoeming van de vicevoorzitters en een aantal andere benoemingen, nog niet helemaal rijp voor behandeling bleek. Het wordt dus van de agenda gehaald. Ik meld dat dat een voorstel van de procedurevergadering is dat uw instemming wel behoefte, want de agenda was vastgesteld. Wenst iemand daarover het woord? Als dat niet het geval is, stel ik vast dat het bij deze van de agenda af is gehaald.

Ik meld u verder dat alle moties en amendementen die tijdens deze vergadering worden ingediend door de griffie op iBabs worden geplaatst onder Statendag 28 juni 2019, onder agendapunt 9: ingediende moties en amendementen. Uiteraard verzoek ik u ook vandaag bij het verlaten van de Statenzaal, dit te meden bij de bodetafel, zodat er een correct overzicht van uw aanwezigheid is.

Verder meld ik u dat in de loop van de middag mogelijkerwijs de vicevoorzitter de leiding van de vergadering overneemt, omdat ik de vergadering op een gegeven ogenblik moet verlaten voor een nu niet nader te noemen activiteit, die wel heel erg leuk is, maar mijn aanwezigheid vraagt. In de openbaarheid kan ik het niet vertellen.

Dan zijn wij, als u het hier allemaal mee eens bent, nu bij het agendapunt dat voorziet in de behandeling van de actuele moties.

Actualiteit

De **voorzitter**: Ik geef graag het woord aan de heer Everling, die als eerste indiener het woord voert.

De heer **Everling** (SP): Ja, voorzitter, op 30 april werd Murat Memis door de Turkse autoriteiten aangehouden. Sindsdien mag hij Turkije niet uit, in afwachting van zijn rechtszaak. Komende dinsdag, 2 juli, zal deze beginnen. Murat is raadslid in Eindhoven en fractievoorzitter van de SP. Hij is volksvertegenwoordiger. Wat heeft hij 'fout' gedaan? Hij heeft gebruikgemaakt van zijn vrijheid van meningsuiting en vereniging, nota bene gewoon hier, in Nederland, niks strafbaars, en wat in geen enkele andere functionerende rechtsstaat strafbaar zou zijn.

Wij zijn hier allen, de Statenleden althans, volksvertegenwoordigers en deze zaak raakt ons allen als volksvertegenwoordiger. Wij hebben zo onze politieke meningsverschillen, maar we hechten allemaal waarde aan de vrijheid van meningsuiting. Zonder kunnen wij immers niet ons werk doen. Wanneer een buitenlandse staat Nederlandse volksvertegenwoordigers beperkt, of poogt te beperken, hun werk te doen, vind ik dat wij als een blok achter deze mensen moeten staan. Ik ben blij te zien dat een heel scala aan partijen dit ook zo ziet. Deze motie wordt mede ingediend namens D66, VVD, GroenLinks, CDA, 50PLUS, PvdA, ChristenUnie-SGP, Partij voor de Dieren en Lokaal Brabant.

Maar het gaat niet alleen om Murat. Hij is niet de enige Nederlander die in Turkije vastzit om politieke redenen. Er zijn er meer. Ook zij verdienen onze steun. Met de motie spreken wij als Staten uit dat wij het manifest over de vrijlating van Murat en andere politieke gevangenen ondersteunen. Tegelijkertijd doen wij een dringend beroep op de regering om dit ook te doen.

Voorzitter. De motie is een uitspraak van de Staten. Maar ik wil ook van deze gelegenheid gebruikmaken om een opdracht te doen aan iedereen die meeluistert, en nadrukkelijk aan het college, om steun uit te spreken voor het manifest en dit te ondertekenen. Dat kan op [SP.nl/murat](https://sp.nl/murat). Voor sommigen is het misschien tegennatuurlijk om daar naartoe te gaan, maar toch. Murat moet vrij. Alle politieke gevangenen moeten vrij. Dank u.

Motie M18/2019: 'Manifest #FreeMuratMemis #FreePoliticalPrisoners Turkey'
"Provinciale Staten van Noord-Brabant in vergadering bijeen op 28 juni 2019;
overwegende dat,

- Murat Memiş raadslid is van de Brabantse gemeente Eindhoven;
- Murat een democratisch gekozen Nederlandse volksvertegenwoordiger is, die in Turkije wordt vervolgd om uitingen die hij hier in Nederland heeft gedaan;
- Murat wordt beschuldigd van zaken die in een functionerende rechtsstaat, wat Turkije niet meer is, onder de vrijheid van meningsuiting en vereniging vallen;

spreken uit dat zij,

- achter het Manifest staan en een dringend beroep doen op de Nederlandse regering hetzelfde te doen en alles in het werk te zetten om Murat en andere Nederlandse politieke gevangenen die – volgens de Nederlandse maatstaven van een rechtsstaat – in Turkije ten onrechte vervolgd worden of in hechtenis zijn genomen, vrij te krijgen;

en gaan over tot de orde van de dag

Maarten Everling en Nurettin Altundal, SP

Hermen Vreugdenhil, ChristenUnie-SGP

Arend Meijer, D66

Hagar Roijackers, GroenLinks

Ankie de Hoon, CDA

Stijn Smeulders, PvdA

Marco van der Wel, PvdD

Suzanne Otters-Bruijnen, VVD

Jan-Frans Brouwers, 50PLUS

Wil van Pinxteren, Lokaal Brabant”

De **voorzitter**: Ik dank de heer Everling en kijk of er andere fracties zijn die zich bij de woordvoering over deze motie willen aansluiten. De fractie van de VVD als eerste. Mevrouw Otters.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Voor ons, liberalen, is vrijheid een groot goed en ook voor ons allen, politici, is vrijheid van meningsuiting van belangrijke waarde. Wij zijn ons ervan bewust dat wij in Nederland vele vrijheden hebben, maar dat is geen vanzelfsprekendheid, want in sommige delen van de wereld is dat niet het geval, en dat blijkt uit voorliggende motie. Het moge duidelijk zijn dat wij de oproep van de SP steunen, in de hoop een Brabantse volksvertegenwoordiger vrij te krijgen. Namens mijn fractie wens ik Murat en zijn familie heel veel sterkte.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Otters. Forum voor Democratie, behoefte? Nee. De fractie van het CDA, mevrouw De Hoon.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voorzitter. In aansluiting op de mooie woorden van de SP, vinden wij het ontzettend sterk dat wij dit als provincie ondersteunen en met z’n allen zo het signaal afgeven naar ons rijk. Wij zijn blij dat wij als onze Provinciale Staten opkomen voor onze collega-volksvertegenwoordiger, want dit kan, als je er goed over nadenkt, iedereen overkomen. Daarom is dit statement heel duidelijk en steunen wij dit van harte.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw De Hoon. De fractie van D66? Nee. De fractie van GroenLinks. Mevrouw Roijackers.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Voorzitter. Wereldwijd zitten vele, vele duizenden politici vast om hetgeen waar wij hier hard voor hebben gevochten, namelijk vrijheid van meningsuiting, vrijheid van democratie. En nu zit er een Brabantse volksvertegenwoordiger vast in Turkije. Natuurlijk ondersteunen wij de motie ingediend

door de SP-fractie van harte en hopen wij dat Murat snel veilig thuis is en de politieke moed die hij heeft laten zien blijft volhouden. Ik zie het ook als een oproep aan ons allen om te blijven opkomen voor onze democratie en onze vrijheid van meningsuiting.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Roijackers. Ik kan u melden dat de motie intussen stuknummer M18-2019 heeft gekregen en digitaal beschikbaar komt. De fractie van de PVV dan nu.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Allereerst wil ik benadrukken dat het een zeer pijnlijke situatie is voor de heer Memis. Ik wens hem heel veel sterkte en hoop ook dat hij zo snel mogelijk weer van al zijn vrijheden kan genieten. Anderzijds moeten we ook wel vaststellen dat er een situatie is die deze situatie wel lastig maakt. Er is sprake van een volksvertegenwoordiger met een dubbele nationaliteit, die vanwege die dubbele nationaliteit onder het Turkse recht, onder het islamofascisme van Erdogan, waar wij als eerste duidelijk voor gewaarschuwd hebben, nu het slachtoffer wordt. Dat maakt dat soort van spanningsveld in deze vraagstukken. Tegelijkertijd zien we ook dat er sprake is van vrijheid van meningsuiting. Er is ook een politiek proces aan de gang in Nederland om vrijheid van meningsuiting. Ik heb tot nu toe heel weinig steun gehoord in deze zaal inzake die volksvertegenwoordiger, die vervolgd wordt door onze eigen overheid.

Dan kom ik bij het voorstel zelf. De motie roept op om het manifest te steunen. Het manifest spreekt over ook andere politieke gevangenen. Dat is een heel brede oproep. Wat moeten we verstaan onder 'andere politieke gevangenen'? Dat kunnen bij wijze van spreken ook IS-strijders zelf zijn. Derhalve vinden we de oproep enerzijds te breed, en een manifest ondersteunen is ook geen taak van een publiek orgaan, dat is aan personen zelf om te doen. Deze discussie moet vooral met de minister worden gevoerd in de Tweede Kamer en is ook geen provinciale taak. Daarom zullen wij deze motie ook niet kunnen steunen.

De **voorzitter**: Ik dank de PVV. De Partij van de Arbeid. 50PLUS. Ook niet. De Partij voor de Dieren. Ook niet. Lokaal Brabant. Nee. ChristenUnie-SGP. Het woord is aan de heer Vreugdenhil als laatste in de rij.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, dank u wel, voorzitter. Voorzitter. Ook de ChristenUnie-SGP-fractie maakt zich al lange tijd zorgen om de politieke situatie in Turkije. Het komt wel heel dichtbij nu het ook onze Brabantse democratie raakt, nu een van de volksvertegenwoordigers vastzit in Turkije. Ik dank de SP-fractie dat ze het initiatief genomen hebben om die motie hier in te dienen. Ik dank de SP-fractie ook om die verbreding aan te brengen, om hiermee niet alleen de heer Memis te willen steunen, die we van harte zijn vrijheid terug gunnen, maar tegelijkertijd ook oog te hebben voor al die gevangenen die om politieke redenen, geloofsredenen, of wat dan ook, in deze wereld gevangen zitten en waar we ons in een democratie voor moeten uitspreken. Ik vind het dan ook mooi dat we dat hier vandaag zo breed in Provinciale Staten doen. Ik hoop van harte dat dit signaal bij mag dragen tot een duidelijk signaal richting Turkije en een ondersteuning van de minister om uiteindelijk ook de vrijheid van de heer Memis te bewerkstelligen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil. Ik stel vast dat de motie een oproep doet aan de Staten en allen die met ons meeluisteren, om steun te geven aan de petitie. Dat lijkt me nu dan voldoende besproken. Ik heb ook verder geen vragen meer gehoord die aan de orde moeten komen, dus ik stel voor de beraadslagingen op dit punt te sluiten en over te gaan tot stemming. Kunt u daarmee instemmen? Ja. Dan gaan we stemmen over motie 2019-18 en wachten we even of mogelijke collega's buiten de zaal tijd nodig hebben om naar binnen te komen.

We kunnen gaan stemmen. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Otters-Bruijnen** (VVD): Voor.

De **voorzitter**: Forum voor Democratie.

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. We leven mee met betrokkene en gunnen niemand in Turkije een vervolging, maar we zien dit niet als een provinciezaak.

De **voorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **voorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **voorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **voorzitter**: GroenLinks.

Mevrouw **Roijackers** (GL): Voor.

De **voorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen, met als stemverklaring hetgeen ik zojuist in de termijn heb uitgesproken.

De **voorzitter**: Partij van de Arbeid.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **voorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **voorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **voorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **voorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **voorzitter**: De motie is aangenomen.

Besprekstukken

De **voorzitter**: Dan zijn we nu aan de behandeling van de vandaag op de agenda opgenomen besprekstukken.

26/19 Statenvoorstel Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant

De **voorzitter**: Het eerste besprekspunt betreft een initiatiefvoorstel Referendumverordening voor onze provincie Noord-Brabant. Bij de behandeling hiervan zullen een tweetal maidenspeeches worden gehouden, door de heer Logister van de fractie van D66 en de heer Philippart van de fractie van GroenLinks. Het gebruikelijke regime is daarop van toepassing. Ik wil mevrouw Van der Kammen, schrijfster van het initiatiefvoorstel, uitnodigen hier achter de tafel plaats te nemen.

De heer **Manders** (VVD): Voorzitter, mag ik even het woord?

De **voorzitter**: De heer Manders.

De heer **Manders** (VVD): Volgens mij staat mijn maidenspeech vandaag ook op het programma.

De **voorzitter**: Maar niet bij dit onderwerp. Dat komt later, want u voert nu niet het woord, toch? O ja, jawel, sorry. Is het ook maidenspeech?

De heer **Manders** (VVD): Voor het referendum.

De **voorzitter**: Ik heb die informatie niet gekregen, maar als het zo is, dan is het zo en dan heeft u dezelfde rechten als alle anderen. Ik hoop dat we dan nog een extra bos bloemen de zaal in krijgen! Excuus. Ik ga het hier meteen bij zetten en u krijgt alle rechten. Ik nodig u uit meneer Manders, nogmaals excuses, om naar het spreekgestoelte te gaan. Ik wil stilte in de zaal vragen en bijzondere aandacht voor de maidenspeech van onze collega Manders.

De heer **Manders** (VVD): Dank u wel, voorzitter. De bos bloemen is op zich geen probleem, wat die ben ik bereid straks te delen! Even over het Statenvoorstel van vandaag.

Vandaag zijn we hier bij elkaar in de vergadering van PS om met elkaar te debatteren over het initiatiefvoorstel van de PVV met betrekking tot de Referendumverordening. In de ogen van de VVD is dit debat, zoals we dat hier voeren, de goede manier van werken, zoals je dat behoort te doen in een open, transparante democratie. Een open manier van politiek voeren, met daarvoor een zorgvuldige manier van voorbereiding, zoals dat natuurlijk altijd in dit huis de gewoonte is. Daarbij is het van groot belang dat wij de Brabantse burgers zoveel mogelijk in onze besluitvorming betrekken. Hoe meer inwoners meepraten, hoe sterker onze democratie wordt. De fundering van onze representatieve democratie zijn natuurlijk de verkiezingen. Iedere vier jaar mogen onze Brabantse burgers naar de stembus voor de gemeente, natuurlijk ook voor de provincie, en landelijk, en zeker niet te vergeten ook voor de Europese Unie, die ons al vele jaren economische welvaart en vrede brengt.

De VVD is voorstander van een open overheid, die dichtbij en snel bereikbaar is, die ruimte geeft aan initiatieven van inwoners en bedrijven, een overheid die een brede betrokkenheid in de Brabantse

samenleving wil bevorderen. Bij belangrijke onderwerpen proberen we als provincie zoveel mogelijk partners te betrekken die zorgvuldig in het voortraject van besluitvorming betrokken worden. Denk hier bijvoorbeeld aan burgerinitiatieven, kennisprogramma's, infobijeenkomsten, participatie, FoodUp!, Dutch Design Week, enzovoort, enzovoort, maar ook zeker niet te vergeten datgene wat we in het begin van dit jaar samen besloten hebben, het agenderingsrecht, want dat is er ook nog bij gekomen. Het bundelen van krachten is van groot belang, om de beste resultaten voor onze samenleving te bereiken. Het is een constante zoektocht naar samenwerking tussen burgers en overheid. Ruime aandacht voor betrokkenheid van onze inwoners is van groot belang. Op deze manier hebben onze inwoners een constante invloed op het proces van besluitvorming. De VVD streeft hier naar een open politiek, waar iedere Brabander toegang heeft tot inspraak en overleg. Bundeling van krachten tussen inwoners en politiek heeft het beste resultaat voor onze samenleving. Het zal duidelijk zijn dat besluitvorming op deze manier een zeer zorgvuldig proces moet zijn. Maar ook denken wij als VVD dat referenda niet de juiste instrumenten zijn om de burger meer bij het provinciale beleid te betrekken. Als we bijvoorbeeld kijken naar andere provincies, dan is het voor zover ik heb kunnen nagaan nog nooit in Nederland gebeurd dat een andere provincie een referendum heeft gehouden. Dus in de praktijk valt de waarde van het referendum te betwisten. Overigens is een referendum ook duur, want een referendum kost al gauw 3 tot 4 miljoen euro en ik denk dat we met z'n allen dat geld op een betere manier kunnen besteden.

Voorzitter. Graag wil ik eindigen met de volgende alinea. In de ogen van de VVD gaat het op het moment goed met de besluitvorming in Brabant. Wij zijn van mening dat een referendum daar niet bij hoort. De VVD heeft duidelijk bedenkingen bij het instrument referendum. Een referendum heeft niets te maken met zorgvuldig inkleuren, een referendum is gewoon zwart-wit. Het zegt alleen maar ja of nee en voegt daarom niets toe aan het zorgvuldige proces van besluitvorming. Een referendum is een bot instrument dat geen recht doet aan de open, zorgvuldige democratische cultuur en vaak zal de uitslag van een referendum dan ook tot teleurstelling leiden.

Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Manders en complimenteer hem met zijn maidenspeech. Ik heb intussen, denk ik, wel door hoe het komt. U was natuurlijk al lid van deze Staten en de maidenspeeches die gearticuleerd zijn, zijn de leden die in de nieuwe periode zijn meegegaan. Dus u was eigenlijk al zo gezien in dit huis, dat het daarom over het hoofd was gezien, maar desalniettemin krijgt u bloemen!

Applaus

De **voorzitter**: Dan is nu het woord aan de fractie van Forum voor Democratie bij monde van de heer De Bie. Aan hem het woord.

De heer **De Bie** (FvD): Voorzitter, dank u. Een Referendumverordening voor Noord-Brabant. Forum voor Democratie is voorstander van meer, en meer directe democratie. Sterker nog, het is de oorsprong en bijna de reden van bestaan voor onze partij. Aan de wieg van onze partij staat immers het Oekraïne-referendum, dat door het partijkartel uiteindelijk met een inlegvelletje opzichtig opzij is gezet. De diepgewortelde wens tot meer en meer directe democratie vindt zijn oorsprong in de stuitende huidige politieke gewoonte om aan kiezers allerlei beloften te doen, om die vervolgens in de vier jaar daaropvolgend zonder blikken of blozen te breken. Veelal onder het mom van verantwoordelijkheid nemen wordt dan gesuggereerd dat men zich opoffert voor het algemeen belang en bestuursverantwoordelijkheid neemt, maar feitelijk betreft het het hijgerig achter een baantje aan jagen en alle principes daarvoor opofferen. In de huidige coalitie zien we dit terug. Met name voor de Brabantse boeren is het ook weer pijnlijk duidelijk geworden. Daarbij

wordt de verantwoordelijkheid aan de kiezer veronachtzaamd, terwijl die verantwoordelijkheid centraal zou moeten staan. Het is daarmee een nogal selectieve manier van verantwoordelijkheid nemen.

Onze wens te komen tot meer en meer directe democratie is ingegeven door het huidige disfunctioneren van het democratische bestel, een disfunctioneren dat zich op alle niveaus, gemeentelijk, provinciaal en landelijk, voordoet. Het is een belangrijke oorzaak van de kloof tussen politiek en maatschappij. Veel partijen zijn verwijderd van kiezer en van eigen partij-oorsprong. De partij die in de jaren '60 nota bene is opgericht voor bestuurlijke vernieuwing was medeverantwoordelijk voor de afschaffing van het referendum en dit gebeurde volgens de minister omdat de raadgevende variant van de volksraadpleging vooral voor verwarring zorgt, omdat het kabinet niets met de mening van het volk hoeft te doen. Let op, de minister zegt hier: het kabinet behoeft niets met de mening van de kiezer te doen. In juridisch opzichte moge dit juist zijn, maar hoe veel verder kan een politieke partij zich verwijderen van de kiezer? Heeft een politieke partij geen morele verplichting de wil van het volk uit te voeren? In een ideale wereld zou een referendum over een gekozen burgemeester niet nodig zijn. Het referendum is dan ook geen doel op zich, maar een middel om de impasse van het huidige democratisch disfunctioneren te doorbreken. Om een dergelijke fundamentele verandering te bereiken, zijn vergaande maatregelen nodig. De voorliggende verordening is daarvoor onzes inziens onvoldoende. Zo had Forum liever een verordening gezien waarin het referendum een bindend karakter had. Het niet bindende karakter van het huidige voorstel zet immers de deur open tot het negeren van de wens van de kiezer, zoals dat ook eerder is gebeurd. Forum voor Democratie realiseert zich echter ook terdege dat in het huidig tijdsgewricht het voorliggende voorstel wel eens het hoogst haalbare zou kunnen zijn en dat veranderingen die een structureel effect dienen te effectueren, zoals het bewerkstelligen van een cultuuromslag, vaak langzaam gaan. Gezien deze constatering, kijkt de fractie van Forum voor Democratie dan ook positief aan tegen de verordening, maar nadrukkelijk in de hoop dat dit slechts het begin is van een structurele ontwikkeling die leidt tot een fundamenteel democratischer karakter van ons bestel.

De **voorzitter**: Interruptie Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Ja, voorzitter, dank u wel voor het woord. Prima deze bijdrage, want dat geeft ook aan waar u voor staat. Tegelijkertijd hebben we in de afgelopen periode bijvoorbeeld het burgerinitiatief Nuenen gehad, en in het verleden heb ik hier het burgerinitiatief 'Megastallen Nee!' meegemaakt. Dat waren heel effectieve instrumenten waarin de burgers zich uit konden spreken en waar de Staten ook naar geluisterd hebben, misschien wel veel effectiever dan het referendum. Heeft u ook als fractie afgewogen of andere instrumenten misschien wel effectiever zijn om de politiek zoals u voorstaat in deze zaal naar binnen te halen?

De **voorzitter**: De heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Het gaat ons vooral om de cultuuromslag, om de manier waarop wij samen democratisch vormgeven aan het democratisch bestel. De middelen die u noemt dragen daaraan bij, die helpen, maar gezien de huidige gang van zaken achten wij een referendum eigenlijk noodzakelijk. Maar de middelen die u noemt kunnen naast het referendum blijven bestaan

De **voorzitter**: Vreugdenhil.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Ik vond het juist zo jammer in uw betoog dat u alleen maar op het referendum focuste. Ik wil u toch graag uitdagen om in de komende periode mee te blijven denken, om te kijken of er andere mogelijkheden zijn om de gewenste omslag die u vraagt, en die wij ook

wel voor willen staan, vorm te geven en het niet meteen als negatief te zien als we dit afschieten, maar tegelijkertijd als startpunt om samen als Staten na te denken hoe we die dingen effectief kunnen organiseren hier in de Staten.

De **voorzitter**: De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Zonder meer. Het gaat ons om de cultuuromslag. Ik heb al geconstateerd dat veranderingen, zeker als het om dit soort processen gaat, langzaam gaan. Elke stap vooruit is een stap vooruit en ik neem de uitnodiging graag aan.

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Bie voor zijn bijdrage. Nog een interruptie op de valreep dan. De heer Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, dank u, voorzitter. Ik wil graag van de heer De Bie weten wat hij van ons proportionele kiessysteem vindt.

De **voorzitter**: De heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): En wat verstaat u daar precies onder?

De **voorzitter**: Meneer Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Op het moment dat we een aantal stemmen krijgen, dat die navenant zijn naar het aantal zetels. Dat systeem kent u als proportioneel kiessysteem.

De **voorzitter**: En u vraag is?

De heer **Philippart** (GL): Mijn vraag is wat u daarvan vindt, van dat systeem.

De **voorzitter**: De heer De Bie.

De heer **De Bie** (FvD): Nou ja, dat onderschrijven wij. Ik denk dat in theorie heel veel democratische modellen goed zijn, alleen hangt het ervan af hoe men daarmee omgaat. Ik merk dat in dit stelsel de hang naar baantjes sterker is, zodanig sterk dat alle compromissen zodanig snel worden gesloten dat verkiezingsbeloften acuut worden verbroken.

De **voorzitter**: Philippart, nog één keer dan.

De heer **Philippart** (GL): Voorzitter. U zegt dat u het proportionele systeem onderschrijft. Maar u zegt ook dat onze politiek allemaal niet waargemaakte beloften is, waterige compromissen, en dat het huidige college daar een voorbeeld van is. Maar hoe ziet u dan binnen ons proportionele systeem, waarin wij uiteindelijk met akkoorden beleid proberen uit te voeren..., hoe kun je nou toch altijd je eigen verkiezingsbeloften doorvoeren? Wij hebben hier toch geen meerderheidssysteem van the winner takes it all?

De **voorzitter**: Oké. De Bie tot slot.

De heer **De Bie** (FvD): Forum voor Democratie verzet zich niet tegen een compromis, geenszins, want wij zien ook dat in Nederland het politieke landschap zodanig versnipperd is dat je daar niet aan ontkomt. Wij verzetten ons alleen tegen het gemak waarmee een compromis gesloten wordt onder het mom van bestuursverantwoordelijkheid, en waar in feite misbruik wordt gemaakt, vier jaar lang, van het vertrouwen dat de kiezer gegeven heeft.

De **voorzitter**: Goed. Ik dank de heer De Bie voor zijn bijdrage. Dan is nu de fractie van het CDA aan het woord bij monde van de heer Deryckere.

De heer **Deryckere** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Het CDA is altijd duidelijk geweest over haar mening omtrent het referendum en dat zal deze Staten dan ook niet verbazen. Al in 2006 stelde voormalig Tweede Kamerlid Jan Schinkelshoek, onder CDA'ers een welbekend fenomeen, het volgende over het referendum: "Het is een instrument om deelbelangen door te drukken en verduistert verantwoordelijkheden. Daar komt nog bij dat een referendum zelden gaat waarover het zou gaan." Het CDA is voorstander van een representatieve democratie via verkiezingen, zoals we die hier ook in Brabant hebben. Om de vier jaar, zoals afgelopen maart, worden wij als 55 Statenleden door alle Brabanders gekozen om namens hen beslissingen te nemen over de toekomst van onze provincie. Dat is een verantwoordelijkheid die bij ons ligt en het referendum past niet in die democratische traditie. Het is namelijk de taak van de volksvertegenwoordiging, onze Staten, om deelbelangen af te wegen en oog te hebben voor het brede plaatje en de langere termijn. Het referendum is helaas een middel dat ingewikkelde zaken terugbrengt tot een ja- of nee-kwestie, terwijl er duizend-en-één, en misschien wel meer, antwoorden zitten tussen die beide opties. Bovendien weten we uit de afgelopen jaren – en ik hoorde Forum het voorbeeld al noemen van het Oekraïne-referendum – dat referenda eigenlijk nooit gaan over waarover ze zouden moeten gaan. Het Oekraïne-referendum zou over het verdrag met Oekraïne gaan, maar werd uiteindelijk gewoon een ordinair referendum over de Europese Unie, wat het feitelijk niet was. Om deze redenen steunt het CDA de Referendumverordening niet, wel pleit het CDA – en daarin sluit ik me aan bij Hermen Vreugdenhil van de ChristenUnie-SGP bijvoorbeeld – voor versterking van de representatieve, sterke democratie die we hier al hebben in Brabant. En dan denk ik aan burgerinitiatieven, dan denk ik aan de Voedsel1000, dan denk ik aan andere manieren om meer mensen te betrekken bij het debat dat wij hier met 55 Statenleden om de twee weken op vrijdag voeren.

De **voorzitter**: Interruptie Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Meneer Deryckere, u heeft zojuist het referendum aardig afgebrand en alle negatieve aspecten daarvan weergegeven. Kunt u dat op dezelfde manier eens toepassen op het referendum van Nuenen?

De **voorzitter**: Deryckere.

De heer **Deryckere** (CDA): Nou ja, kijk... Mijnheer Heijmans, u weet net zo goed als ik, want u heeft met mij op vele momenten in deze zaal gedebatteerd over de kwestie van Nuenen, dat al vóór het referendum de CDA-fractie tegen de fusie tussen Nuenen en Eindhoven was. Dat zijn we twee jaar lang geweest, vanaf het eerste prille moment dat die optie op tafel is gelegd door de toenmalige gedeputeerde en het toenmalige college. Dus dat referendum heeft voor mij niks veranderd. De enige partij – en daar ben ik blij om, laat ik dat ook zeggen – die is geswitcht van mening door dat referendum is de SP, maar wij als CDA zijn altijd consequent geweest in onze tegenstand daarin.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, het heeft voor u persoonlijk misschien niet uw standpunt veranderd, maar het referendum is wel van groot belang geweest, zodat er een standpunt uitkwam dat uw standpunt was. Dus als er iemand blij zou moeten zijn met dat referendum van Nuenen, zou u dat moeten zijn. En dat is natuurlijk ook het mooie van een referendum: een referendum kan in een beperkt aantal gevallen een heel mooie corrigerende werking hebben op de mening binnen een parlement. Want u weet wel dat meer dan 80% van de politiek voor de nieuwe Grondwet van Europa was en dat ongeveer 70% van de bevolking die afwees. Dat zijn de corrigerende effecten van een referendum.

De **voorzitter**: Goed. Deryckere tot slot.

De heer **Deryckere** (CDA): Meneer Heijmans, volgens mij is dit vooral een kritiek op het systeem dat we hier kennen, want blijkbaar had de SP-fractie in de casus-Nuenen een referendum nodig om te begrijpen dat de bevolking van Nuenen tegen was. Een goed politicus, een goede volksvertegenwoordiger, zoals die in deze zaal zouden moeten zitten, hoort in die bevolking wat er speelt en heeft daar geen referendum voor nodig. Hij luistert naar die bewoners en weet wat daar speelt in zo'n dorp. Ik heb daar geen referendum voor nodig. Wij horen dat vanuit de samenleving en debatteren daar vervolgens over in deze Staten. Dus ik ben blij dat u ben geswitcht over Nuenen, maar volgens mij was dat niet nodig geweest en had u er al veel eerder achter kunnen komen dat de casus-Nuenen geen goed idee was voor de gemeente Nuenen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Deryckere voor zijn bijdrage. De fractie van de SP dan nu bij monde van de heer Everling. Aan hem het woord.

De heer **Everling** (SP): Ja, dank, voorzitter. Als eerste misschien toch even een reactie op de VVD, die we eerder immers niet mochten interrumpen. Dat andere provincies nog nooit referenda hebben gehouden is voor ons misschien juist de reden om het wel mogelijk te maken. Want wij zijn toch juist die innovatieve provincie en het is dan toch ons lot eigenlijk om hierin het voortouw te nemen en eens een keer iets nieuws te proberen?

Dit gezegd hebbende, is ons standpunt over de Referendumverordening op initiatief van de PVV even simpel als helder. Wij zijn vóór. Er zijn nog wel enkele punten die wij willen maken en we hebben ook een enkele vraag aan de initiatiefnemers. Laat ik maar met die vraag beginnen. Soms kan de schaal van Brabant te groot zijn. Denk bijvoorbeeld aan de Ruit. Mensen in West-Brabant zullen daar misschien weinig mee hebben, of omgekeerd: de locatie van het Bravis ziekenhuis zal veel mensen in Oost-Brabant weinig zeggen. Kunnen de initiatiefnemers daar ook eens op reflecteren?

En dan nog enkele punten. Ik heb soms het idee dat er een soort angst heerst rondom referenda, een angst die wij niet delen. Wij waarderen de mening van het volk en respecteren die, ja, ook al komt die soms even wat minder goed uit.

Gezegd wordt ook wel eens: ja, maar er is eens in de vier jaar al een referendum, de verkiezingen. Klopt. Mooi om partijen te belonen of af te rekenen op basis van de voorgaande jaren. Maar soms heb je onderwerpen die daarboven staan. Iemand die tijdens de verkiezingen op de VVD heeft gestemd denkt misschien anders over een bepaald voorstel, dat bijvoorbeeld verder gaat dan wat in verkiezingsprogramma's heeft gestaan. Wat doe je dan? Hoe ga je als burger bijsturen als de verkiezingen dan pas over een jaar zijn en het besluit dan al een feit is? Daar zijn referenda een uitstekend middel voor. Vaak wordt gezegd – ik lees het ook in de reactie van GS op het initiatiefvoorstel – dat we een betrouwbare overheid moeten zijn voor onze samenwerkingspartners. Pardon? Betrouwbaar, voor wie? Ik neem aan dat de overheid er voor iedereen is, en niet alleen voor de samenwerkingspartijen. Diezelfde partijen moeten

beseffen dat de volksvertegenwoordiging uiteindelijk de baas is, en die volksvertegenwoordiging heeft natuurlijk de taak het volk te vertegenwoordigen, dus ook aan de hand van uitslagen van referenda. Voorzitter. Het is, denk ik, helder waar wij staan. Wij steunen dit initiatief.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Everling voor zijn bijdrage. Dan is nu de fractie van D66 aan het woord, de heer Logister. Voor hem is het de maidenspeech, plus een motie, meen ik. Ja, een motie 'correctief referendum', dat zal stuknummer 19 worden en straks deel uitmaken van de beraadslagingen. Ga uw gang.

De heer **Logister** (D66): Ja, voorzitter, dank u voor het woord. Niet alleen een maidenspeech, maar meteen ook een motie indienen. Dat lijkt me wel zo handig, maar die licht ik zo meteen nog toe. Het is eervol om een derde termijn als volksvertegenwoordiger te beginnen, ook spannend, want de eerste keer in de Staten. En mooi dat ik als woordvoerder bestuurlijke vernieuwing meteen aan de bak mag op dit belangrijke onderwerp.

Democratie is een groot goed, dat onderhouden moet worden en daar waar nodig aangepast aan het tijdsgewricht, aan omstandigheden. Daar wil ik graag de komende vier jaar aan bijdragen.

Voorzitter. Zoals u weet, heeft D66 in de afgelopen vijftig jaar democratische vernieuwing op de agenda gezet. Als ik kijk naar de provincie Noord-Brabant, dan kan ik vaststellen dat we recent nog succesvol een motie hebben laten aannemen om over te gaan tot internetconsultatie. Een goed voorbeeld dat we de tijden van de postkoets en de zandpaden achter ons hebben gelaten en deze hebben verwisseld voor de elektronische snelweg. In het bestuursakkoord besteden we in de paragraaf 'Brabanders aan zet' aandacht aan het instrumentarium dat we willen toepassen, willen verbeteren, willen uitbreiden. Daarbij hoort dat we kijken naar de veranderende maatschappelijke context en de technische mogelijkheden. U kunt van ons verwachten dat wij de ontwikkeling van het instrumentarium zullen volgen, maar ook daartoe voorstellen zullen indienen, van het slim gebruik van internet, IT, wisdom of the crowd, tot het ook betrekken van jongeren bij beleidsontwikkelingen, van kindercommissaris tot advies vragen vooraf, in plaats van vergiffenis vragen achteraf, of correcties vragen achteraf, en dit om juist te doen wat het voorliggende voorstel beoogt. Want daarover zijn we het eens met de PVV: de Brabander de mogelijkheid geven actief bij te dragen aan besluiten in Brabant.

Voorzitter. Dit brengt mij tot het elementaire punt voor D66 in de afweging van het voorliggende voorstel. Vindt D66 een raadplegend en een raadgevend referendum een passend instrument? Nou, daar hebben wij een antwoord op: democratie is meer dan de helft plus één. Het is passen meten, schuren en zoeken naar wat werkt. In een democratie is oog voor wat de meerderheid wil, maar ook wat de minderheid belangrijk vindt. Een compromis is geen zwakgebod, maar juist de uitkomst van een gezond democratisch proces, en dat creëert draagvlak voor besluiten. Het uitgangspunt is dus: een gekozen volksvertegenwoordiging, met oog voor de rechten en belangen van iedereen, volksvertegenwoordigers met een mandaat die beslissingen nemen en de macht controleren, en daar past consultatie en participatie vooraf in. Een raadplegend referendum niet. Een raadplegend referendum mag niet door politici gebruikt worden om te voorkomen dat zij moeten doen waarvoor zij gekozen zijn: de Brabanders vertegenwoordigen en besluiten nemen. D66 is dus tegen referenda die door de politici zelf, van boven af, worden opgelegd. Dat lukt echter ook niet met een raadgevend referendum. D66 is voor consultatie en participatie voorafgaand aan een besluit en D66 wil dan wel dat van tevoren helder is waar in de besluitvorming men zich op welk moment bevindt, wat het vervolg is en wie wat wanneer beslist. En de vraag is of dit gerealiseerd wordt met een raadgevend referendum. De referenda op nationaal niveau laten dit niet zien. Uitspraken over bindendheid van het raadgevend referendum, of juist niet, uitspraken over de interpretatie van opkomstcijfers en -drempels geven de kiezer een diffuus beeld over wat er gebeurt met hun stem en creëren verkeerde verwachtingen en daarmee teleurstellingen, en daarmee wordt de doelstelling van deze verordening juist niet gehaald. Het verwijdt de Brabander van de politiek in plaats van dat het verbindt. Met andere

woorden: dit voorstel schept niet de voorwaarden voor een referendum, maar creëert teleurstellingen en dat risico wordt alleen maar groter als wij bijvoorbeeld kijken naar het ontbreken van een beoordeling van een inleidend verzoek door een commissie, te lage drempels en een hardheidsclausule die zo geformuleerd is dat hij boterzacht is. Daarom kiest D66 voor een programma bestuurlijke vernieuwing waartoe in het bestuursakkoord onder de titel 'Brabanders aan zet' een richting is gegeven, gaan we de komende jaren graag in gesprek over een afgestemd instrumentarium en, ja, daarbij willen we ook kijken naar de uitkomsten van de landelijke commissie-Remkes en de uitkomsten van het regeringsbesluit en het debat hieromtrent. Ook door de commissie-Remkes wordt gewezen op een bindend correctief referendum, dat kan dienen als een noodrem voor de Brabander. Wij waren verrast dat bij onze bureaus in Limburg de ambitie is uitgesproken om een correctief en bindend referendum in te voeren. Een interessante ontwikkeling, waarvan D66 benieuwd is wat de mogelijkheden überhaupt zijn en hoe dit benut zou kunnen worden. Daartoe dienen wij dan ook een motie in.

Voorzitter. Ik rond af. D66 is altijd bereid met elkaar te zoeken naar gedragen verbeteringen van ons democratisch instrumentarium. Dat hebben we onlangs gedaan met onze motie 'Internetconsultatie' en dat ziet u weer terug in het bestuursakkoord. D66 ziet een raadplegend referendum als onwenselijk, omdat wij vinden dat wij eerst aan zet zijn als volksvertegenwoordigers. Een raadgevend referendum heeft de afgelopen jaren bewezen juist onduidelijkheid en onvrede te creëren. Derhalve zullen wij tegen dit voorstel stemmen.

Ik dank u voor het woord.

Motie M19-2019: 'Onderzoek correctief referendum'

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 28 juni 2019;

behandelend het Statenvoorstel 26/19 Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant;

overwegende dat:

het een gezamenlijke ambitie is om het thema bestuurlijke vernieuwing deze Statenperiode verder te brengen;

constaterende dat

in de provincie Limburg sprake is van de ambitie om een proef uit te voeren met een correctief bindend referendum;

verzoeken Gedeputeerde Staten om:

het verloop van de proef met het correctief referendum in de provincie Limburg te volgen, hieruit waardevolle lessen te trekken en deze te betrekken bij het programma bestuurlijke vernieuwing.

En gaan over tot de orde van de dag.

Eric Logister, D66"

De **voorzitter**: Ik dank de heer Logister voor zijn maidenspeech in deze Staten. Ook voor u zijn er bloemen.

Applaus

De **voorzitter**: Dan is nu, nadat een mooie foto van de initiatiefneemster genomen is, het woord aan Michiel Philippart met de volgende maidenspeech. Aan hem het woord. Hij gaat voor een ander perspectief op de zaal kiezen, zie ik, de kathedraal links. Ja, ga uw gang

De heer **Philippart** (GL): Voorzitter. Ik voel mij werkelijk vereerd vandaag om hier te mogen staan en te spreken tot jullie allen. Het voelt ook als een cadeau om mijn eerste woorden voor de Handelingen over ons parlementair democratisch bestel te laten zijn. Sinds 1987, een jaar voor mijn geboorte, zijn er niet meer Brabanders gaan stemmen bij de Provinciale Statenverkiezingen dan de afgelopen keer. Bijna een

kwart meer en ruim de helft van het totaal. Dat is een zegen voor de Brabantse democratie en ook voor onze legitimiteit als Statenleden. Onze representatieve democratie, zonder kiesdrempel, staat aan de basis dat de stem van de gepoldeerde meerderheid leidend is, zonder die van de minderheid teniet te doen. En dat blijkt vandaag wel weer eens. Wij zijn hier nu met twaalf fracties, waarvan de vijf die het grote midden representeren, besturen. Ik geloof in ons gemeenschappelijk verhaal van een representatieve, liberale democratie, in de uitbouw daarvan naar de EU en de VN, met individuele religieuze, politieke rechten en een onafhankelijke pers. We danken er een groot deel van onze veiligheid, onze welvaart en onze vrijheden aan.

Anderzijds moeten we ook erkennen dat het politiek vertrouwen laag is, dat veel mensen zich niet gehoord voelen of herkennen in de politieke compromissen. Globalisering raakt bepaalde groepen in onze leefomgeving de laatste decennia extra hard. De kwaliteitsjournalistiek en een adequate informatievoorziening staan onder druk omdat meer dan ooit in iedere bubbel een eigen waarheid leeft en zelfs de wetenschappelijke consensus wordt betwist. Door deze ontwikkelingen loopt technologisering als een rode draad, evenals onze manier van politiek bedrijven. Trump en de brexit zijn voorbeelden van hoe onze westerse democratieën daardoor worden bedreigd. Maar het biedt ook kansen, want door technologie is de burger dichterbij dan ooit.

Dit voorstel pretendeert het politiek vertrouwen te vergroten door de Brabanders directer bij de politiek te betrekken en bij te dragen aan meer democratische legitimiteit van onze voorstellen. Maar in werkelijkheid verwacht mijn fractie een tegenovergesteld effect. De opkomstdrempel in het voorstel is nog niet eens de helft van de meest recente verkiezingsopkomst van 52%, waardoor er juist minder sprake is van legitimiteit. En daarbij: een opkomstdrempel bij een raadgevend referendum zorgt ervoor dat de ja-stemmers strategisch wegblijven, in de hoop dat de drempel niet wordt gehaald, en de nee-stemmers een vals gevoel van geldigheid krijgen omdat de drempel juist wél is gehaald. Bij raadgevende referenda zorgt juist het ontbreken van een opkomstdrempel dat het oordeel over de opkomst en de uitslag neutraal naar een desbetreffend parlement gaat.

De indienster wil niets weten van een inleidend verzoek, waarbij eerst bijvoorbeeld 0,2% van het aantal kiesgerechtigden moet inschrijven, om vervolgens een inschrijvingspercentage van enkele procenten in te stellen, zoals gebruikelijk is. In plaats daarvan kiest zij ervoor dat nog geen 1% te laten zijn. Referenda willen uitschrijven zonder inleidend verzoek, en als je maar driekwart procent van de Brabanders achter je hebt staan, is slecht onderbouwd en onverantwoord, omdat dergelijk lichtvaardig gebruik van een instrument als dit referenda het wetgevingsproces onnodig kan vertragen en het vertrouwen in onze overheid juist kan schaden.

En waarom naast Brabantse referenda ook regionale varianten? vraag ik de indienster. In theorie kan 12,6% van de Zuidoost-Brabanders, of de West-Brabanders, provinciale besluiten afkeuren voor alle Brabanders. Hoe democratisch is dat? vraag ik de indienster. En waarom kiest zij ervoor om de Provinciale Staten zelf ook referenda uit te laten schrijven? Vindt zij dat de politiek nog niet genoeg macht heeft? Politici die nadat ze gekozen zijn door de Brabanders, vervolgens gaan vragen aan diezelfde Brabanders wat ze moeten doen, terwijl ze daar juist voor gekozen zijn, draagt juist bij aan minder politiek vertrouwen en zet eveneens een beginnende bijl aan de wortel van onze representatieve democratie.

Dan een laatste inhoudelijke punt: meer en directe betrokkenheid. Alleen referenda houden over bestaande voorstellen zorgt dat de nee-stemmers altijd de mobiliserende kracht zijn, waarbij de politiek negatief ten opzichte van haar inwoners komt te staan en de polarisering tussen voor- en tegenstanders in de hand wordt gewerkt. Naast het feit dat de meeste onderwerpen niet met een simpel ja en nee te beantwoorden zijn, blijft na een 'njet' onduidelijk hoe de uitslag gelezen moet worden. Daar weten de Britten alles van.

Voorzitter, ik rond af. Een jaar na mijn geboorte werd GroenLinks gevormd, een partij waar informatie-inwinning, uitwisseling van argumenten, een gezamenlijke zoektocht naar oplossingen en posities, met een sterk ledenkader en democratische partijbeginselen, met motie- en amendementsrecht, centraal staan, net

als bij de meeste partijen in deze zaal overigens. De laatste jaren kunnen ook sympathiserende niet-leden bij ons via werkgroepen, conferenties en symposia invloed hebben. En zo hoort het ook. Want partijen die in woord belijden te staan voor vrijheid en democratie, zijn het aan zichzelf verplicht om deze fundamentele waarden daadwerkelijk tot hun DNA te maken.

Dank u wel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Philippart voor zijn maidenspeech en ook voor hem zijn er bloemen.

Applaus

De **voorzitter**: Dan is nu de volgende in de rij de heer Van Hattem van de fractie van de PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, kort vanaf mijn plaats. Ik ga hier geen betoog houden. Ik laat het graag over aan mevrouw Van der Kammen als indiener van dit voorstel, maar wel vanaf deze plaats waardering uitspreken voor al het werk dat zij in dit initiatiefvoorstel heeft gestoken. Wij hebben van het begin af aan in ons verkiezingsprogramma staan dat onze burgers zich moeten uit kunnen spreken per referendum, dus we steunen dit van harte en hopen dat dit vandaag door uw Staten wordt aangenomen.

We wensen mevrouw Van der Kammen veel succes met het verdedigen van dit voorstel.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Hattem. Dan de fractie van de Partij van de Arbeid bij monde van de heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dank, voorzitter, en dank mevrouw Van der Kammen. Het is niet niks om een initiatiefvoorstel in te dienen, ook al is het de tweede keer dat u dit initiatiefvoorstel indient, vorige keer met een aantal van uw collega's. Veel waardering daarvoor. Ik vind het altijd mooi als vanuit de Staten – het is in de vorige periode ook maar een paar keer gebeurd – iemand de moeite neemt om zelf met een volledig uitgewerkt stuk te komen. Dus allereerst compliment en dank.

Dan naar het onderwerp zelf. Voorzitter, wat ben ik blij dat ik hier niet alles in een ja- of nee-antwoord hoeft af te doen. Wat ben ik blij dat ik iedere vier jaar – ik hoop dat nog lang te mogen doen – een mandaat krijg van de kiezer, die van mij verwacht dat ik die vele stukken, die inspraakreacties, de rondetafelgesprekken, de themabijeenkomsten en nog al die andere dingen, al die andere manieren waarop burgers me benaderen, dat ik die allemaal tot mij neem, in combinatie met wat u allen zegt, dat ik dat weeg en dat ik op basis van al die informatie een, vanuit mijn eigen perspectief hopelijk heel verstandige afweging maak.

De **voorzitter**: Interruptie Everling.

De heer **Everling** (SP): Ja, dank, voorzitter. Heer De Kort, aan het einde van dit debat hè, wat gaat u zeggen?

De **voorzitter**: De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dan heb ik alles afgewogen, meneer Everling, dan heb ik alles gelezen, dan heb ik mij goed laten informeren door onder andere mijn eigen partijstandpunt, ledenvergadering et cetera, en dan zeg ik – kan ik u nu vertellen, in dit geval –: nee.

De **voorzitter**: Everling.

De heer **Everling** (SP): Dus uiteindelijk bevestigt de heer De Kort hier dat ook wij uiteindelijk ja of nee zeggen tegen een voorstel, wat precies in het referendum ook het geval gaat zijn, en hier suggereert u dus eigenlijk ook een beetje dat het volk dat zou moeten gaan stemmen bij het referendum, geen afweging zou moeten maken.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Dan versimpelt u nogal wat ik zeg. Ik zeg namelijk helemaal niet dat wij uiteindelijk niet tot een ja/nee komen. Wat ik zeg, is dat ik niet alléén een ja of nee heb. Ik kan beargumenteren waarom ik daartoe kom, ik kan veel meer dingen afwegen en ik kan soms bijvoorbeeld nog een motie indienen, of een amendement, op het moment dat ik iets niet helemaal perfect vind. Bij een referendum word ik gedwongen ja of nee te zeggen over iets waar ik misschien niet zo zwart-wit over kan zien. Het andere is dat ik inderdaad vind – en het is vaker genoemd –: onze vorm van democratie betekent dat wij iedere vier jaar volksvertegenwoordigers kiezen. Ik kies die ook voor niveaus waar ik zelf minder van weet. Ik weet niet hoe het u vergaat, meneer Everling, maar ik heb mij niet enorm verdiept in ieder detail van ieder van de drie waterschappen in Brabant, ik denk dat dat voor meer Brabantse burgers geldt, maar ik heb wel heel veel vertrouwen in bepaalde volksvertegenwoordigers die dat voor mij doen.

De **voorzitter**: Mijnheer Heijmans, niet aan de orde vanaf uw plaats! De heer De Kort vervolgt zijn betoog.

De heer **De Kort** (PvdA): Het zou wel een leuk debat worden, maar laten we dat inderdaad maar niet doen. Kortom, ik vind het heel waardevol dat wij ons verdiepen in zaken, dat we complexe thema's niet terugbrengen tot een ja-nee vraag. Het is ook door anderen eerder gezegd. Daarnaast, en dat vind ik ook nog een belangrijk argument, is..., nou toch de heer Heijmans...

De **voorzitter**: Interruptie de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, ten eerste had ik willen zeggen: als u het over de waterschappen hebt, moet u aan dié verkiezingen meedoen, dat zijn ándere dan waar u nu aan meegedaan heeft. Maar is niet de winst van het referendum nou juist, meneer De Kort – en dat hebben we kunnen zien bij het Grondwetreferendum, dat hebben we zelfs kunnen zien bij het referendum in Nuenen – dat het gaan houden van een referendum mensen ertoe aanzet om wel na te gaan denken, om wel afwegingen te maken en om zich wel te gaan verdiepen? Een enorme winst voor de democratie, want mensen zijn zich bewust van het feit: hé, aan het einde van het traject moet ik ja of nee zeggen, dus ik zal me er toch maar eens serieus in gaan verdiepen. En daar hoor ik u helemaal niks over zeggen.

De **voorzitter**: Oké. De heer De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, dan stel ik de vraag wellicht aan de enige verkeerde persoon in deze zaal, want misschien zegt u wel 'ja', maar meneer Heijmans, heeft u het Associatieverdrag met de Oekraïne van A tot Z doorgelezen, inclusief alle behandelingen eromheen?

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, u stelt het echt aan de verkeerde persoon. Ik heb er tien bijeenkomsten over georganiseerd, dus ik moest heel erg goed ingelezen zijn.

De **voorzitter**: De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Daar nam ik al een voorschotje op, u kennende. Ik zal u in alle eerlijkheid zeggen: ik niet. Maar ik heb wel gestemd bij dat referendum.

De **voorzitter**: Nee, meneer Heijmans. Twee keer is het maximum. U gaat nu gewoon door met uw betoog.

De heer **Heijmans** (SP): Hij stelde mij een vraag!

De **voorzitter**: Ja, dat is de truc die dan altijd wordt toegepast, maar die gaan we niet doen. De Kort gaat door.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, meneer Heijmans, ook ik ken de trucs inmiddels, we praten in de rookkamer verder!

Goed, een punt dat ik nog niet gehoord heb bij anderen, maar wat ik ook wel mee vind wegen: we zijn hier altijd erg scherp op kosten en op doelmatigheid van de besteding van het geld van de provincie. Ik lees in het reactiestuk van GS dat het echt over meerdere miljoenen per referendum gaat. Als ik dan kritisch kijk, denk ik dat we dat bedrag ook beter kunnen besteden, zeker gezien – dat staat ook in het stuk van GS genoemd – de vele mogelijkheden en instrumenten die wij hebben om Brabanders bij onze besluitvorming te betrekken, vanaf een vroeg stadium tot zelfs het agenderingsrecht, dat we onlangs nog hebben geactualiseerd.

Voorzitter. Ik denk dat mijn verhaal wat dat betreft helder is. Mijn richting, mijn stem – de heer Everling vroeg er al naar – zal duidelijk zijn: wij gaan hier niet in mee. Ik hoop dat mijn argumentatie voor u allen daarin helder is en ik ga graag met de heer Heijmans nog een keer bij de rookkamer of zo daar verder over in discussie.

De **voorzitter**: Ik dank de heer De Kort. Alleen al om gezondheidsredenen zou ik u in overweging willen geven die discussie op een andere plek te voeren, maar dat in hoge mate terzijde! De fractie van 50PLUS, de heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voorzitter. Het trieste is dat deze motie vooraf al kansloos lijkt. Opvallend, omdat een recente peiling bevestigt dat een meerderheid van de kiezers voorstander is van referenda. Alleen dat al bewijst hoe ver sommige volksvertegenwoordigers, Statenleden en gedeputeerden, af staan van de samenleving. Het gevecht voor een referendum lijkt bij voorbaat verloren.

De **voorzitter**: Interruptie Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, dank u, voorzitter. Over welke referenda heeft de heer Brouwers het dan?

De heer **Brouwers** (50PLUS): Kom ik zo op terug in mijn speech.

De fractie van 50PLUS is een warm voorstander van zelfs een bindend referendum. Hier spreken we echter nog maar over een raadplegend of raadgevend referendum, veel minder bedreigend dus. Daarom dit pleidooi vanuit de grond van mijn 50PLUS-hart. Het lijkt wel of de tegenstanders onzeker zijn, omdat ze er geen vertrouwen in hebben dat een meerderheid van Provinciale Staten gelijk staat aan een meerderheid in de provincie, omdat ze – en ik denk terecht – verwachten dat niemand warmloopt voor de compromissen, gesmeed in de achterkamertjes op en rond het provinciehuis, omdat ze vinden dat een referendum een bedreiging vormt voor de machthebbers. Daarom moet het volgens de tegenstanders van tafel. 50PLUS

kijkt er compleet anders tegenaan. De landelijke referenda over de Europese Grondwet en de Oekraïne tonen aan hoe belangrijk het is om de kiezer te raadplegen. Ze toonden aan hoe ingrijpend anders de meerderheid in het land erover dacht. Tegenstanders kregen de schrik van hun leven. Nee moest ja worden, geitenpaadjes werden opgespoord en een inlegvelletje moest uitkomst bieden. Onbegrijpelijk.

Het kiezen van de leden van Provinciale Staten alleen is in onze ogen een wankel basis voor een democratie die gedragen wordt, te wankel voor een bestuur waarin de kiezer zich herkent, zeker als dat níét gedragen wordt door de partij die het meest gewonnen heeft, liefst negen zetels voorzitter. Iedereen kent de twijfel in het stembokje. Na zorgvuldig wikken en wegen kies je de persoon die jouw visie het best verwoordt. Maar een paar weken later gebruikt diezelfde persoon jouw visie als wisselgeld voor een standpunt waar je het juist níét mee eens bent. Ik denk dat kiezers, waaronder de boeren, zich maar moeilijk herkennen in de ingenomen standpunten van sommige partijen in de coalitie. Over vier jaar mag je het als kiezer weer proberen, en dan denk je 'is stemmen op een persoon niet hooguit geschikt voor het Songfestival en Heel Holland bakt?' Voorzitter. Dat moet toch anders! En het kán anders.

De **voorzitter**: Interruptie Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, meneer Brouwers, hoe zouden referenda, bijvoorbeeld een bindend referendum, een oplossing zijn voor de compromissen die wij moeten sluiten binnen ons democratisch bestel?

De **voorzitter**: De heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): We laten gewoon de burger beslissen, meneer Philippart, heel simpel.

De **voorzitter**: Ik sta nog één keer toe.

De heer **Philippart** (GL): En hoe leest u dan het antwoord? Stel, we hebben hier een provinciaal besluit en daar komt een antwoord uit. Hoe is zo'n diffuus antwoord nou daadwerkelijk te lezen?

De **voorzitter**: De heer Brouwers.

De heer **Brouwers** (50PLUS): 50PLUS is voor een bindend referendum.

De **voorzitter**: Nee, u bent twee keer aan de beurt geweest. De heer Brouwers gaat verder.

De heer **Brouwers** (50PLUS): 50PLUS is een groot voorstander van het referendum. We willen zelfs verder dan de motie zoals die nu voorligt. Het Zwitserse model spreekt ons bijzonder aan. Daar gaat de kiezer minimaal vier keer per jaar op vaste data naar de stembus om te stemmen over onderwerpen. Vier keer per jaar, voorzitter, in plaats van eens in de vier jaar. Directe verkiezingen voor alle burgers. En het werkt, omdat 80% van de Zwitsers vertrouwen hebben in hun regering, omdat 90% van de Zwitsers trots is op de eigen staatsinrichting. Daar werkt het stemmen over onderwerpen goed. Het is een prachtige aanvulling op het stemmen op een persoon. En waarom zouden we zo iets ook niet kunnen invoeren voor de provincie? De manier waarop wij in Nederland een bestuur vormen, met meerdere partijen, met het sluiten van compromissen, met het geven en nemen, en water bij de wijn, is niet de enige manier. Laten we deze manier niet heilig verklaren, want juist door coalities en compromissen verliezen veel kiezers het geloof in de democratie. Zij zien de persoon waarop zij stemden zich in onmogelijke bochten wringen om maar mee te kunnen regeren. Denk – sorry dat ik het moet zeggen –, maar denk aan de mestfabriek in Oss. Maar voor

wie dan en waarvoor dan? En moeten we dan in autobiografische boeken achteraf lezen hoe het allemaal beter had gekund? En toch, een provincie waarin de kiezer zich herkent, het lijkt zo ver weg, maar het kan. 50PLUS spreekt de hoop uit dat het vertrouwen in de democratie in Nederland én in onze provincie net zo groot wordt als in Zwitserland en zijn kantons. Dat doe je niet door maandenlang in een achterkamertje te zitten en eruit te komen met een vaak vuistdik, dichtgetimmerd akkoord, waarbij over bijna elk woord is onderhandeld. Dat doe je wel met referenda.

Samenvattend, voorzitter. 50PLUS wil het liefst nog een stapje verder dan de motie zoals die hier voorligt. We zijn voor een bindend referendum, om de inwoners echt mee te laten denken, maar deze motie lijkt een stap in de goede richting en daarom zal 50PLUS deze motie ondersteunen. Ik wil er nog iets aan toevoegen, om de Staten deelgenoot te maken van een stukje praktijk. Er wordt gesproken over internetconsultaties, en dat klinkt allemaal leuk, maar ik ken een vereniging met duizend leden. Er kwam een nieuwe voorzitter, die zei 'stuur even een mailtje rond naar mijn duizend leden' en toen zei de secretaresse 'driehonderd mensen hebben geen mailadres'. Dat wil ik even meegeven als het gaat om internetconsultaties.

Dank u wel, mijnheer de voorzitter.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Brouwers. Ik merk op dat hij af en toe over een motie sprak, terwijl hij, denk ik, het voorstel bedoelde. Ik geef maar even voor de notulen aan dat dat straks de goede interpretatie is. Dank voor uw bijdrage. Dan nu de Partij voor de Dieren bij monde van de heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter, dank u wel. Voorzitter. Het democratisch gehalte van de besluitvorming in Nederland is wat ons betreft dringend aan versterking toe. De kloof tussen burger en politiek is groot en het vertrouwen in de politiek is laag. Er wordt veel en vaak beweerd dat referenda zelden gaan waar ze werkelijk over gaan, maar dat geldt natuurlijk ook voor de verkiezingen, want die gaan vaak ook over dingen waar de politiek in die vier jaar niet over beslist of over gaat. Kortom, de verkiezingen gaan ook veel en vaak over waar het werkelijk niet om gaat. En niet elke stemmer staat honderd procent achter één verkiezingsprogramma. Echter, de mensen in de provincie hebben wel duidelijk een mening over belangrijke besluiten. Sterker nog, er liggen grote besluiten voor, hier, bij de provincie, die in geen enkel verkiezingsprogramma voorkomen, en die tijdens die vier jaar in één keer opdoemen, en dat terwijl mensen zich daarover niet hebben kunnen uitspreken. Voorzitter. Ik kan het ook mensen niet kwalijk nemen dat ze tijdens de verkiezingen niet uitgebreid een verkiezingsprogramma gaan lezen, maar op het moment dat ze geconfronteerd worden met een groot besluit er wel een mening over hebben. Voorzitter. Om al die redenen kunnen wij als Partij voor de Dieren ons heel goed inbeelden dat bij die grote besluiten opnieuw de mensen van Brabant gevraagd wordt naar hun mening. Daarom is de Partij voor de Dieren voor een directe democratie en voor vormen zoals een referendum, zowel raadgevend als bindend, en wat ons betreft is dit voorstel een eerste stap naar ook een bindend referendum.

Om kosten te besparen en de opkomst te bevorderen zouden referenda wat ons betreft ook gelijk met andere verkiezingen kunnen worden gehouden, zoals Europese verkiezingen of gemeentelijke verkiezingen. Die mogelijkheden zouden wat ons betreft kunnen worden onderzocht. En wat de Partij voor de Dieren betreft wordt ook het elektronisch inzamelen van handtekeningen voor referenda, maar ook inspraakprocedures, burgerinitiatieven et cetera mogelijk via de overheidswebsites.

Dank u wel

De **voorzitter**: Ik dank de heer van der Wel voor zijn bijdrage. Dan nu de fractie van Lokaal Brabant, de heer Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voorzitter. Dank je wel dat ik het woord mag voeren over dit onderwerp hier. Ik wil eigenlijk met een korte eigen ervaring starten. Acht jaar lang vochten we in de gemeenteraad van Haaren, soms gesteund, soms gestuurd toentertijd door mevrouw Spierings, over de herindeling, of opsplitsing van de gemeente Haaren. Twee verkiezingen was het mede onderwerp van de verkiezingen. Alleen, de verkiezingen gaven ook geen directe uitslag, omdat er meerdere belangrijke onderwerpen op de agenda stonden van die verkiezingen, en het uiteindelijk maar één onderdeel was van de verkiezingen en de burgers op een bepaalde manier stemden. Drie partijen, college van B en W, gemeenteraad en de burgers vonden er iets van en konden het niet met elkaar eens worden. Uiteindelijk zijn we na heel veel wikken en wegen als gemeenteraad toentertijd tot de conclusie gekomen: we moeten dit vraagstuk voorleggen aan de bevolking, de bevolking moet antwoord geven op wat wij met elkaar willen. En de bevolking zei bij meerderheid: we gaan opsplitsen. Tegen de wil, als ik het zo mag vertalen, van de meerderheid van de gemeenteraad in, tegen de wil van het college van B en W in, maar uiteindelijk is de rust er wel gekomen en is de opsplitsing aanstaande. Daarmee wil ik eigenlijk aangeven, ook als Lokaal Brabant, dat een referendum wel degelijk invloed kan hebben op politieke besluitvorming en wel degelijk een nuttig en noodzakelijk instrument zou kunnen zijn bij wat wij met elkaar willen.

Lokaal Brabant hecht heel erg aan doorgaande actieve invloed van de Brabanders op onze besluitvorming, want ook in de vier jaar die we hier zitten met elkaar zullen zich items voordoen die we niet van tevoren hebben kunnen voorspellen en waar we niet met elkaar over gesproken hebben in verkiezingsprogramma's of verkiezingsdebatten. Ook die komen aan de orde en die kunnen ook wel eens vragen om andere, aanvullende besluitvorming en informatie vanuit de bevolking. En ja, er zijn heel veel instrumenten om dat op te halen: uiteraard de staatsrechtelijke die er zijn, aanvullend instrumentarium dat hier al ontwikkeld is in Provinciale Staten en innovatieve ontwikkelingen, met ICT enzovoort. Maar realiseert u zich wel – het werd net ook al gezegd –: een groot deel van de Brabantse bevolking heeft geen e-mailadres en zal niet reageren.

Transparantie. Wij als Staten moeten durven om ons kwetsbaar op te stellen. Wij moeten ook op andere momenten dan eens in de vier jaar durven zeggen: wij zijn transparant en we willen raadgevend of raadplegend de mening van onze kiezers weten. Of dat voor volledig Brabant is, of regionaal, maakt mij niet zo uit, daar kunnen keuzes in gemaakt worden, maar als we onderwerpen hebben die van groot belang zijn, moeten we ook tussentijds durven voor te leggen aan de kiezers, ook in de naaste toekomst, bindend of niet bindend – ik heb er net al iets over gezegd –: voor mij hoeft het niet bindend. Het besluit nemen wij hier met elkaar, na de kiezers en de bevolking gehoord te hebben. In het voorstel staat ook dat wij dit voorstel regelmatig zouden moeten evalueren op z'n werking, en dat lijkt me ook heel goed, want dan kan het ook bijgesteld worden.

Voor ons, als Lokaal Brabant, zitten er nog wel twee puntjes in, waarvan we zeggen: nou, die driekwart procent, is dat niet wat aan de lage kant en dat opkomstpercentage van 15% is ook wel erg mager. Maar goed, dat zou bij een evaluatie aan de orde kunnen komen.

De SP zegt dat we een betrouwbare partner moeten zijn voor onze Brabantse burgers. Voor ál onze Brabantse burgers, zeg ik dan. Dat komt ook voor Lokaal Brabant op de eerste plaats. Wij moeten betrouwbaar zijn voor al onze Brabantse burgers en als er onderwerpen aan de orde zijn die in de verkiezingsstrijd niet behandeld zijn, moeten we de bevolking daarover een uitspraak durven laten doen.

Tot zover, voorzitter. Het mag duidelijk zijn dat wij een groot voorstander zijn van een referendum.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren voor zijn bijdrage. Nu als laatste in de eerste termijn van uw Staten de heer Vreugdenhil van de ChristenUnie-SGP-fractie.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Dank u wel, voorzitter, en ook veel dank aan mevrouw Van der Kammen van de PVV-fractie voor het indienen van het voorstel.

Voorzitter. Onze ervaringen met een raadgevend referendum in de afgelopen jaren zijn niet zo positief. Ik denk dat het vertrouwen in de politiek meer geschaad dan gediend is met de referenda die in de afgelopen periode langsgesproken zijn. Ook als we kijken naar de vraagstukken die hier op de provinciale agenda staan, dan zijn die niet altijd zo zwart-wit – het werd al vaker gememoreerd – en vaak ook heel gebiedsspecifiek. Voorzitter. Wij zijn dan ook geen voorstander van de verordening die hier voorligt en van een referendum in deze vorm. Maar tegelijkertijd willen we het daar niet bij laten, want de vraagstukken van de provincie vragen nadrukkelijk wel om samen met burgers, belangenorganisaties en andere partijen te zoeken naar een goed proces en een goede inbreng in het proces. Juist de Omgevingswet, die waarschijnlijk deze periode in zal gaan, vraagt van de provincie om op het gebied van participatie, op het gebied van consultatie en op het gebied van samenwerken nadrukkelijk een vorm te zoeken die ook past bij die wetgeving. En dat brengt ons bij het punt dat ik eerder ook al bedebatteerde met de Forum voor Democratie-fractie: dat wij het hierbij niet moeten laten, maar dat dit eigenlijk een start moet zijn van een discussie waarin we gaan nadenken hoe we dat met elkaar vorm kunnen geven. Wat ons betreft niet met een referendum, maar wel met andere vormen. Het burgerinitiatief bijvoorbeeld was een heel mooi initiatief, dat ook tot resultaat geleid heeft en laat zien dat een referendum niet de enige manier is om invloed te hebben in de Staten. Daarom mijn oproep, voorzitter. Wij zullen tegen dit voorstel stemmen, maar laat het een start zijn om niet alleen binnen de coalitie en het coalitieakkoord, maar Statenbreed met elkaar te gaan nadenken hoe we die bestuurlijke vernieuwing ook in de geest van de nieuwe Omgevingswet in de komende periode met elkaar vormgeven. Daar gaat de ChristenUnie-SGP-fractie graag met de overige Statenfracties het gesprek over aan.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Vreugdenhil. Dan lijkt het me nu correct om het college aan het woord te laten. Er is een motie ingediend die van het college het nodige vraagt en ook overigens zou ik het college willen uitnodigen deel te nemen aan de beraadslagingen over dit voorstel, in ieder geval een uitspraak te doen over de motie, maar ook overige aspecten die u nuttig acht in te brengen. Gedeputeerde Bergsma.

De heer **Bergsma** (GS, CDA): Voorzitter, dank u wel. Geen uitvoerige beschouwing van de kant van het college, dat zou ook niet gepast zijn op dit moment denk ik, maar uiteraard wel een reactie op de motie die is ingediend. Maar laat ik om te beginnen vooral waardering uitspreken voor het vele werk dat de PVV-fractie, en met name mevrouw Van der Kammen, heeft gedaan om te komen tot dit initiatiefvoorstel. Voor de goede orde merk ik ook op, met name voor de beraadslagingen, dat de wensen en bedenkingen die GS geuit hebben in de brief van 7 mei richting PS, ook gesteund worden door het nieuwe college. Het kan maar duidelijk zijn. Daar waar staat 'Brabant in beweging' moet u overigens wel even lezen 'Kiezen voor kwaliteit in Brabant'.

In lijn met 'Kiezen voor kwaliteit' en de ambities die wij met elkaar hebben, zal het college natuurlijk ook heel goed kijken naar allerlei mogelijke vormen van vernieuwing en hoe wij partijen in Brabant, Brabanders, kunnen betrekken bij alle initiatieven, ideeën, plannen die wij hier hebben. Daar gaan we ongetwijfeld nog een uitgebreid debat en discussie met elkaar over hebben. Ons college hecht er wel heel erg aan om dat aan de hand van de inhoud van onze agenda te doen, creatief te zijn in de vormen die we dan kiezen, niet heel principieel aan instrumenten te gaan hangen, maar vooral heel goed te kijken hoe we de burgers bij de initiatieven kunnen betrekken.

Van de motie kan ik aangeven: geen bezwaar. Het initiatief in Limburg volgen wij uiteraard. Het zal nog even moeten blijken of het werkelijkheid gaat worden en of het uiteraard ook juridisch houdbaar gaat worden. In die zin kijken we ook wat uiteindelijk de kabinetsreactie gaat worden op het corrigerend bindend referendum. Dat ligt er op dit moment nog niet. Maar we kijken ook breed naar andere provincies en u kunt ervan uitgaan dat, als daar interessante ontwikkelingen in zitten, we die ook met u zullen delen.

De **voorzitter**: Interruptie Everling.

De heer **Everling** (SP): Ja, vraag aan de gedeputeerde: zou u de proef met het correctief referendum in Limburg ook volgen zonder deze motie?

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Bergsma** (GS, CDA): Ja, zeer zeker. Wij zullen alles volgen, maar het is wel een heel concrete, dus ik snap ook dat die hier vandaag besproken gaat worden. Maar wij volgen ze allemaal. Ik denk wel dat we Limburg niet al te vaak als voorbeeld moeten nemen, zeker niet dezer dagen; dat is wel even een nadrukkelijke kanttekening van dit college! En of het werkelijkheid wordt, is nog maar even de vraag. Ik weet niet of het programma daar al is vastgesteld en of er een college geïnstalleerd is.

De **voorzitter**: Ik dank gedeputeerde Bergsma voor zijn bijdrage. Ik kijk even naar de initiatiefneemster, of ze behoefte heeft aan een schorsing. Ja? Ik schors de vergadering voor tien minuten.

Schorsing (14.50 – 15.09 uur).

De **voorzitter**: Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de verdediging door de initiatiefneemster van dit voorstel in de eerste termijn. Mevrouw Van der Kammen heeft het woord.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, bedankt, en collega's bedankt. Bedankt voor alle inbreng op dit voorstel. Het laat in ieder geval zien dat iedereen het heel serieus neemt, dit onderwerp, of je nou voorstander of tegenstander hiervan bent vanuit je roots. Het betekent in ieder geval dat je het serieus neemt en dat wordt zeer gewaardeerd.

Om op de inbreng in te gaan, ik hecht eraan om een aantal dingen even heel specifiek te benoemen. Het is vandaag een paar keer genoemd: het bindende referendum, het correctieve referendum. Ik benadruk dat dat wettelijk nog helemaal niet mogelijk is in ons huidige bestel. Vanuit die optiek is het voorliggende voorstel dan ook eigenlijk het maximaal haalbare. Elk voorstel waarin je zegt 'het moet bindend zijn', of 'het moet correctief zijn', is hooguit symbolisch. In dat licht bezien kan ik alleen maar zeggen: ja, die bindendheid, daar ga je uiteindelijk dus, gezien ons huidige politieke bestel zelf over. Je gaat er zelf over hoe serieus je die stem van die kiezer, die mening van die kiezer, neemt. De politieke partijen zouden er natuurlijk ook gewoon goed aan kunnen doen om te zeggen: oké, we gaan aan duidelijk verwachtingenmanagement richting de kiezers doen. Je kunt zelf de kiezer duidelijk maken vooraf hoe je met de uitkomst wenst om te gaan. Dus binnen de huidige kaders van ons bestel is het voorliggende voorstel gewoon het maximaal haalbare.

Verder valt me op: een paar keer hoorde ik 'ja, we hebben al zoveel instrumenten, en die zijn hartstikke goed'. Dat klopt, die zijn ook hartstikke goed. Het is ook niet een kwestie van of/of. Het bestaan van de instrumenten die we al hebben neemt niet weg dat je daar, als je daar een goed instrument aan kunt toevoegen, dat je dat niet moet nalaten. In dat opzicht neemt het referendum ook gewoon een unieke positie in. Het is een heel laagdrempelig instrument, het betreft een grotere diversiteit aan mensen bij de politiek. Dat doen een aantal andere instrumenten niet, die zijn echt gericht op een heel specifieke hoek, een bepaald soort mensen die het fantastisch vindt om in klankbordgroepen te zitten of aan internetconsultatie te doen. Maar het referendum is gewoon het meest laagdrempelige instrument als het gaat om medezeggenschap.

Het instrument is eigenlijk nog nooit in Nederland gebruikt binnen de provincies, dat hoor ik ook een aantal keren terugkomen. Ja, maar feit is wel dat een heel groot aantal provincies wel een

referendumverordening heeft, en dat betekent in ieder geval dat het instrument dus beschikbaar is. Dat is nou net ook het verschil met het voorliggende voorstel: in die referendumverordening van die andere provincies is de drempel om een referendum te kunnen houden heel erg hoog. Dit voorstel voorziet erin om een haalbare drempel te halen. Het is ook echt een belangrijk punt dat de commissie-Remkes naar voren heeft gebracht: instrumenten moeten niet te makkelijk zijn, maar ze moeten ook zeker niet te moeilijk zijn om te kunnen organiseren, en daar voorziet dit voorstel in.

Een onderwerp reduceren tot een ja/nee-kwestie, dat heb ik ook een aantal keren horen langskomen. De collega van de SP merkt daar ook heel duidelijk en terecht over op dat elk voorstel waarover wij hier stemmen zich uiteindelijk reduceert tot een ja/nee, gezien alle overwegingen die wij doen.

Ik zal even nog op de specifiek genoemde punten per partij ingaan.

Ik hoorde de VVD noemen dat we een mooi nieuw instrument, het agenderingsrecht, hebben. Ik hecht eraan om te vermelden dat we dat instrument eigenlijk al heel lang hebben. Het is alleen omgedoopt het afgelopen voorjaar.

Nou ja, goed, de woorden van Forum voor Democratie, ik denk dat we daar echt dezelfde mening zijn toegedaan als het gaat om die kloof tussen kiezers en politiek. Ik begrijp de wens dat u liever een bindend karakter ziet aan deze verordening, maar nogmaals: het is echt binnen de huidige wetgeving, binnen het huidige politieke bestel, het maximaal haalbare.

Ik hoorde een vraag van de heer Everling van de SP, die vroeg: ja, hoe doen we dat nu als een vraagstuk zich echt beperkt tot een bepaald gebied van Brabant? De voorliggende verordening voorziet in de mogelijkheid om een referendum op het niveau van een COROP-gebied te organiseren, dat is een van de vier gebieden in Brabant, dus West-Brabant, Midden-Brabant, Noordoost, Zuidoost. Dus dat zou prima passen binnen deze verordening, om echt op onderwerpen toe te kunnen spitsen: de A16, windmolens, de Ruit, noem maar op.

De **voorzitter**: Interruptie Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, dank u wel. De indienster noemt nou die COROP-regio's, maar hoe democratisch vindt zij het dat 12,6% van bijvoorbeeld de Zuidoost-Brabanders een Statenvoorstel voor alle Brabanders kan afkeuren?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Op het moment dat we een Statenvoorstel hebben dat gaat over alle Brabanders, dat een bereik heeft en het volledige Brabant beslaat, dan gaan we dat niet enkel in een gebied organiseren. Dus de mogelijkheid om het referendum op een van de vier deelgebieden van Brabant van toepassing te laten zijn, dat moet je niet doen op het moment dat het gaat om een onderwerp dat heel Brabant aangaat. Dat mag duidelijk zijn.

De **voorzitter**: Philippart.

De heer **Philippart** (GL): U noemde net in uw bijdrage windmolens. Wij hebben vanuit het rijk een opgave om windmolens neer te zetten. Dan krijg je een principe van 'not in my backyard'. Dus in principe, op het moment dat je dan een voorstel in Zuidoost-Brabant gaat neerzetten, dan hebben ze daar iets van: ja, knal dan maar daar in West-Brabant neer. Dus vraag ik nogmaals aan de indienster: hoe democratisch – want daar hebben we het vandaag over – is dat?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik denk dat het vandaag niet gaat over de inhoudelijk-specifieke vraagstukken, maar in z'n algemeenheid. Op het moment dat een vraagstuk gericht is op een deelregio van Brabant, dan moet je ook niet de rest van Brabant daarover willen laten meebeslissen.

De **voorzitter**: Logister, interruptie.

De heer **Logister** (D66): Ja, voorzitter, dank u wel. Dat is de democratische vraag. Dan is er ook nog de uitvoeringsvraag: hoe hebben wij zonder inleidend verzoek en zonder een referendumcommissie dan de mogelijkheid om te beoordelen of dit nou een Brabant-breed referendum is, of een regionaal bepaald referendum, en hoe sterk verhoudt zich dat dan met die uitspraak, en de bindendheid daarvan?

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Nou, ik vind het op zich een goede vraag, maar dat lijkt me bij de indiener een relevant punt. Als het een evident onderwerp is dat speelt in een bepaalde regio, dan is het niet meer dan logisch dat je het ook beperkt tot die regio.

De **voorzitter**: Logister.

De heer **Logister** (D66): Dank u wel, voorzitter. Dat begrijp ik, maar dan vraag ik me nog wel af: hoe duidelijk is dat dan voor de Brabander die naar de stembus wordt geroepen, als we dat niet in een inleidend verzoek hebben vastgesteld, niet in een besluit hebben vastgesteld, en hoe kan een andere Brabander dan zijn recht halen als hij vindt dat hij ook toegelaten moet worden tot het referendum? En waarom heeft u dat niet opgenomen in deze verordening? Want nu blijft dat hangen en gaan we dus een diffuse periode in, als dit voorstel wordt aangenomen.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Die bepaling, of het van toepassing is op een deel van Brabant, dat is aan de indiener, nogmaals.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Een aantal vragen van GroenLinks heb ik gehoord, bijvoorbeeld de lage opkomstdrempel, die zou dan zorgen voor een strategische opkomst. Ja, ik verwijs GroenLinks toch naar het onderzoek van de commissie-Remkes, want daar wordt dit soort stellingnamen toch echt ontkracht. De lage opkomst is... Vanaf 25% is elke opkomst representatief. Een hogere opkomst dan 25% draagt niet bij aan een meer representatieve uitkomst. Dat blijkt uit diverse wetenschappelijke onderzoeken. U kunt de bronnen teruglezen in het voorstel.

Het inleidend verzoek. Ja, ik hoor het argument dat het erin had gemoeten. De PVV is van mening dat het onnodig oponthoud geeft en dat het om die reden ook gewoon niet nodig is. Provinciale Staten zijn gewoon bevoegd om te besluiten. We hebben hier een prima apparaat van Gedeputeerde Staten en griffie, die het keurig kunnen begeleiden, en daar hebben wij alle vertrouwen in.

De **voorzitter**: Philippart, interruptie.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, dank u wel. Mevrouw Van der Kammen noemt de commissie-Remkes, en dan bekruipt mij toch het gevoel dat u wat selectief aan het shoppen bent, want volgens mij staat heel duidelijk in het rapport van Remkes dat juist zo'n inschrijving, of zo'n inleidend verzoek, essentieel is om onder andere ook geen onnodige vertraging in de besluiten te krijgen. Dus het lijkt een beetje cherry picking.

De **voorzitter**: Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, maar dat wil niet zeggen dat ik het met elk aspect van een rapport per se eens hoeft te zijn om daarmee een voorstel te doen. U noemt een aantal argumenten, ik noem daar een aantal argumenten uit diverse bronnen voor. Dus het is niet Remkes alleen die spreekt over representativiteit bij een bepaalde opkomst. Zo zijn er wel meerdere bronnen die bijvoorbeeld duidelijk benoemen dat er bij referenda geen sprake is van strategisch wegblijven, of strategisch stemmen. Dat is gewoon niet aan de orde. Dus dat misverstand moet ook echt uit de wereld wat mij betreft. Ja, dat er ook andere zienswijzen in dat rapport zijn: natuurlijk, maar dat ontken ik ook niet. Alleen, dat vind ik niet van toepassing op dit voorliggende voorstel.

De **voorzitter**: Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Afsluitend: dus u bestrijdt dat tijdens het Oekraïnerferendum mensen niet strategisch zijn weggebleven?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik vertel alleen maar wat in de wetenschappelijke literatuur daarover wordt gesteld, en dat herformuleer ik hier.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): De Partij van de Arbeid heeft het over de kosten van het referendum. Natuurlijk moeten we zuinig omgaan met geld, maar wat de PVV betreft mag het geld best in de democratie gestopt worden. Stop het liever in de democratie in plaats van in windturbines, zou ik zeggen. Verder hecht ik er ook aan om te vermelden: ja, de stellingname die komt op mij wel vreemd over van de Partij van de Arbeid, aangezien ik op hun landelijke website lees dat zij een warm voorstander zijn van een raadplegend referendum, en dat is precies wat hier voorligt.

De Partij voor de Dieren stelt voor om het vooral efficiënt te organiseren, samen met andere verkiezingen te organiseren. Ja, dat is ook precies de insteek van het voorstel. Dat moet ook vooral zo georganiseerd worden, zo efficiënt mogelijk en met zo'n laag budget als mogelijk.

De **voorzitter**: Interruptie De Kort.

De heer **De Kort** (PvdA): Ja, eventjes richting mevrouw Van der Kammen: goh, wat fijn dat u de website van de PvdA ook leest; dat waardeer ik zeer. Gelukkig ben ik ten eerste hier gekozen zonder last of ruggespraak en hoef ik mij niet aan een partijdiscipline te houden, maar in dit geval is het ook wel ietsje genuanceerder. Dat standpunt op de website is blijkbaar niet zo heel actueel, want op onze eigen ledenvergadering rondom het vaststellen van het verkiezingsprogramma bij de vorige landelijke verkiezingen had het partijbestuur het inderdaad voorgesteld in het verkiezingsprogramma, en toen hebben de leden – als je

nou praat over democratie – het eruit gehaald. Dus in het verkiezingsprogramma zijn we er niet meer voor. Maar goed, om de verwarring even compleet te maken bent u nu volledig op de hoogte van de PvdA-standpunten.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Dat vind ik een goed argument voor raadpleging en voor een raadplegend referendum, dus u bevestigt eigenlijk de stellingname.

De **voorzitter**: Interruptie Van der Wel. Mag ik stilte in de zaal! Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, voorzitter, richting de PvdA. Ik maakte zojuist een punt dat mensen tijdens verkiezingen niet precies weten wat politici nu wel of niet willen, dus klaarblijkelijk zijn ze door de PvdA, door hun eigen website, zeg maar, verkeerd voorgelicht, want hadden ze graag een referendum gewild, dan hadden ze gedacht die te krijgen met de PvdA, maar die krijgen ze dus niet. Dat is nou precies de reden om voorstellen zoals ze voorliggen gewoon ook aan de mensen in Brabant voor te leggen, zoals ze er nu zijn, niet zoals het ooit op een website stond.

De **voorzitter**: Goed, helder. Ik zie dat de heer De Kort niet reageert. Mevrouw Van der Kammen vervolgt haar betoog.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Lokaal Brabant merkte op de opkomstdrempel van 15% wat aan de lage kant te vinden. In de nota van aanvulling, in de nota van wijziging, is die drempel ook inderdaad aangepast naar 25%. Dus wat dat betreft kan ik de collega geruststellen.

Ik hoorde de collega van de ChristenUnie aangeven 'ja, we hebben niet zo'n goede ervaring met het referendum, we zijn er geen voorstander van, we vinden andere vormen van inspraak wel goed'. Het zou dan geen goede toevoeging zijn. Ja, nogmaals, ik benadruk: draai het eens om. Die instrumenten zijn ook niet het enig zaligmakende, het is juist het totale palet aan instrumenten dat ons bestel tot een mooi geheel maakt, waar iedereen wel het zijne in kan vinden.

Ik hoop dat ik alle vragen beantwoord heb.

De **voorzitter**: Een interruptie op de valreep. De heer De Heer.

De heer **De Heer** (CDA): Ja, dank u wel. U heeft een aantal argumenten genoemd. Eén argument noemt u. U zegt: het trekt een grotere diversiteit aan mensen bij de politiek door zo'n referendum in te voeren. Maar de methode is eigenlijk hetzelfde, namelijk: je vraagt mensen of ze in een stemhokje iets inkleuren. Dus waar baseert u uw stelling op dat het een grotere diversiteit aan mensen trekt? Waar heeft u dat vandaan, dat argument?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Nou, dat is niet mijn eigen argument, maar dat is een argument dat in een veelheid van wetenschappelijke literatuur, inclusief het rapport van de commissie-Remkes, nadrukkelijk naar voren komt. Als je mensen vraagt om in een klankbord deel te nemen, dan trekt dat vaak een heel beperkt aantal mensen aan: mensen die het leuk vinden om voor een groep te spreken, mensen die het leuk vinden om daar tijd in te stoppen. Het is een bepaalde drempel die je over moet om aan dat soort participatieve instrumenten deel te nemen. Een referendum is het meest laagdrempelige instrument dat we

kennen op dat gebied. Daarbij is er nog een ander onderscheid met andere instrumenten. Waar die andere participatieve instrumenten vooral meepraten betreffen, gaat het er bij een referendum ook daadwerkelijk om de burger in stelling te brengen, om daadwerkelijk een beslissende invloed uit te oefenen. Dus dat is het belangrijke verschil.

De **voorzitter**: Oké. De Heer, akkoord? Ja. Geen vervolg. Ik kijk even naar mevrouw Van der Kammen. U was klaar met uw betoog hè?

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja.

De **voorzitter**: Dan sta ik nog één interruptie van de heer Philippart toe en dan beëindigen we deze eerste termijn. Ga uw gang.

De heer **Philippart** (GL): Ik heb eigenlijk twee vragen. Eén vraag van mij was nog niet beantwoord, en dat was waarom zij ons als Statenleden meer macht wenst te geven door zelf een referendum uit te kunnen schrijven. En de tweede vraag die ik had is: de partij van de indienster is bij de afgelopen verkiezingen gehalveerd, bijna gehalveerd, en ze zag eigenlijk de ideologisch verwante concurrent naar grote hoogte stijgen. Denkt zij dat het gebrek aan ledeninspraak en democratische beginselen binnen de eigen partij daaraan heeft bijgedragen?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik weet niet of ik vraag één goed begrepen heb, met of wij voor onszelf als Provinciale Staten meer macht moeten...

De heer **Philippart** (GL): Dat wij zelf een referendum kunnen afdwingen bij een meerderheid van stemmen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ja, dat is inderdaad in het voorstel beschreven en ik vind dat niet een kwestie van meer macht, ik vind dat een aanvullend instrument op de manier waarop wij omgaan met de Brabanders en de manier waarop wij de Brabanders serieus nemen. Ik vind het geen kwestie van meer macht, ik vind het wel een kwestie van meer aandacht, als u het op die manier wilt begrijpen.

Om op de tweede vraag in te gaan: nou, ik vind dat eerlijk gezegd een aangelegenheid die met deze discussie weinig van doen heeft, dus ik ben eigenlijk niet van plan om daar een heel diepgaand antwoord op te gaan geven.

De **voorzitter**: Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, de laatste opmerking. Ik denk wel degelijk dat een nieuw instrument geven aan de Staten wel degelijk meer macht betekent, maar daar verschillen we dan duidelijk over van mening. Laat ik dan proberen mijn vraag anders te stellen. Hoe haalt de PVV onderwerpen op, hoe doet zij aan ideeënontwikkelingen vanuit de samenleving? Hoe ontwikkelt zij haar standpunten en ideeën?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Ik ga toch nog heel even in op de eerste vraag. Ik wil toch even een wedervraag stellen. Bent u dan van mening dat in provincies die wel een referendumverordening hebben Provinciale Staten daar meer macht zouden hebben? Dan draai ik hem even om hè?

En hoe wij onze ideeën ophalen: nou, wij krijgen dagelijks e-mails van burgers, we spreken met burgers, dus wat dat betreft staan wij net zo goed midden in de samenleving, zoals u dat zo mooi noemt.

De **voorzitter**: Goed. Ja, ik had eigenlijk gezegd: het blijft hierbij. Ik kijk even naar mevrouw Van der Kammen. Ik had gezegd 'één laatste interruptie' en als ik dat zeg, wil ik dat eigenlijk ook serieus handhaven. U heeft ook nog een tweede termijn. Mag ik dat doen? Anders neem ik mijn eigen orde niet serieus, en dat is niet zo fijn. Dus ik verwijs u echt naar de tweede termijn. Mevrouw Van der Kammen was namelijk klaar en dan ben ik altijd een beetje streng, want anders gaan we het verlengen en u hebt ook nog andere mogelijkheden om dat te doen.

Dan ben ik nu bij die tweede termijn en geef ik als eerste de gelegenheid, als u het er althans mee eens bent om meteen door te gaan – ja? –, aan de fractie van de VVD. Nee. De fractie van Forum voor Democratie behoefte aan een tweede termijn? Dat is niet het geval. De fractie van het CDA? Ook niet. De fractie van de SP? Ga uw gang.

De heer **Everling** (SP): Ja, voorzitter, dat kan kort. Weet je wat ik zo jammer vind eigenlijk bij een aantal inbrengen van een aantal fracties hier? Dat is dat gesuggereerd wordt dat referenda teleurstellingen creëren. Volgens mij is dat nou juist níét het geval. Het is wat er uiteindelijk met de uitslag van een referendum gebeurt dat ervoor zorgt dat er teleurstellingen zijn, ja of nee, dus het niet luisteren naar het volk: dát creëert teleurstellingen.

De heer De Kort hoor ik trots vertellen over een raadplegend referendum dat zijn partij onder de leden heeft gehouden, en dat de uitkomst tot uiting is gekomen in het verkiezingsprogramma. Mooi voorbeeld vóór raadplegingen. Hoe mooi zou het zijn om dat ook op Brabantse schaal toe te passen!

De **voorzitter**: Ik dank de heer Everling. De fractie van D66, de heer Logister. Nee. De heer Philippart van de fractie van GroenLinks. Ja. Ga uw gang.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, dank u wel. In mijn bijdrage heb ik een aantal pijnpunten die wij hebben met dit voorstel bloot gelegd. De indienster komt daar eigenlijk zeer beperkt op terug en doet ook geen wijzigingen van het voorstel, waardoor wij het niet kunnen steunen.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Philippart. De heer Van Hattem van de PVV-fractie. Geen behoefte aan een tweede termijn. De heer De Kort. Geen behoefte aan een tweede termijn. De heer Brouwers. Idem dito. De heer Van der Wel. Nee. Van Pinxteren, Lokaal Brabant. Aan u het woord.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. Ja, met mijn voorbeeld in eerste termijn heb ik aan willen geven dat een referendum ook een heel positieve bijdrage kan leveren aan de samenleving, want dat merk ik iedere dag nog steeds als we het hebben over de opsplitsing van de gemeente Haaren. Maar wat ik wel bijzonder vind in dit debat, is dat zowel D66 als GroenLinks, bij monde van de heer Logister en de heer Philippart, aan de ene kant aangeven dat het voorstel aangepast zou moeten worden, maar aan de andere kant blijven ze volledig stil over hóe dan. Graag daag ik hen uit om aan te geven hoe het voorstel dan aangepast zou moeten worden, want dan komen we misschien een stukje verder.

De **voorzitter**: De heer Logister.

De heer **Logister** (D66): Ja, dank u wel voor de vraag. Hier kan ik een antwoord op geven van ongeveer dertig minuten, dus gaat u er even voor zitten. Maar met alle respect: wat D66 heeft geprobeerd te doen, is

de ideologische kant van het voorstel pakken en vertellen hoe D66 kijkt naar dit onderwerp en, met alle respect voor de indiener, niet met amendementen is gekomen. Ik heb kort, in één zin, aangegeven, inhoudelijk, waar amendementen op zouden kunnen zijn. Dat is één: raadplegend een amendement uitgeschreven door dit huis, dat wij dat niet zien zitten. Twee hebben wij ook per interruptie iets gezegd over een inleidend verzoek en een commissie die daarnaar zou moeten kijken. En drie hebben wij iets gezegd over drempels, en ook nog iets over een hardheidsclausule, dus zelfs vier punten. Dan kun je twee dingen doen. Je kunt vier destructieve amendementen maken, of je kunt gewoon de ideologische lijn pakken in het betoog en aangeven dat we niet voor dit voorstel zijn, en daarvoor hebben wij gekozen. We hadden ook destructieve amendementen kunnen maken over deze vier onderwerpen.

De **voorzitter**: Oké. Mijnheer Van Pinxteren, wilt u daarop reageren?

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik laat eerst even de heer Philippart zijn reactie geven.

De **voorzitter**: Als het op ditzelfde onderwerp betrekking heeft, en dat is het, dan geef ik de heer Philippart graag het woord.

De heer **Philippart** (GL): Dank u, voorzitter. Ik sluit me voor een heel groot deel aan bij wat de heer Logister zegt. Ik heb volgens mij een aantal fundamentele bezwaren die ik heb bij dit voorstel aangegeven: dat de Statenleden nou een referendum kunnen uitschrijven, de dermate lage opkomstdrempels en überhaupt heb ik de opkomstdrempel 'an sich' im Frage gesteld bij het raadgevend karakter van dit voorstel. Als ik hierop zou amenderen, zou je het hele voorstel omgooien en omschrijven, en denk ik dat het beter is, ook vanuit het bestuursakkoord bekeken, dat we eens gaan onderzoeken welke bestuurlijke vernieuwing we nodig hebben, dat we daar goed onderzoek naar doen, en dan samen in gesprek gaan, met z'n allen, om dat te doen. Dus die uitgestoken hand vanuit D66 en ook in het bestuursakkoord pakken we ten volle op en dan nodigen wij ook zeker de partij van de indienster uit om daar constructief aan bij te dragen.

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Het was, denk ik, een stuk mooier geweest als wij hier met elkaar in deze zaal hadden geprobeerd om eruit te komen. Amendementen hadden ook ingediend kunnen worden op dit voorstel en daarmee hadden we een echt inhoudelijk, dieper debat kunnen voeren en elkaar mogelijk kunnen overtuigen, en dan hoeven we niet te wachten op..., enzovoort.

De **voorzitter**: Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, maar op het moment dat je amendementen indient, dan heb je al een soort van vaststelling van hoe je iets eventueel zou willen, bijvoorbeeld welke soort referenda. Je kunt bijvoorbeeld ook een burgerinitiatief referendabel maken. Dan kom je bij mijn punt, waarbij ik zei dat nu vooral de nee-stemmers worden gemobiliseerd, waardoor je altijd in een soort van polarisering terechtkomt. Als je een burgerinitiatief bijvoorbeeld referendabel zou maken, dan mobiliseer je de ja-stemmers, en dan kun je het nog hebben over een correctief referendum en over de opkomstdrempels. Dus voordat we hier amendementen indienen die wijzigingen in het voorstel aanbrengen, is het, denk ik, goed om eerst eens even in den brede te onderzoeken van wat ook opportuun is in deze bestuurslaag, waar dit nog nooit is voorgekomen, dan hier nu binnen dit initiatiefvoorstel wijzigingen aan te brengen.

De **voorzitter**: Oké. Van Pinxteren, korte reactie.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ja, ik wil hier een korte reactie op geven. Ik heb nog geen enkel wetenschappelijk rapport gezien waarin staat dat een referendum nee-stemmers zou mobiliseren. Als het gepaard gaat met een goede communicatie naar de bevolking toe waar het daadwerkelijk over gaat, komen er zowel ja- als nee-stemmers. Ik zou graag het rapport dan horen waar u dit uit haalt.

De **voorzitter**: Nee, u heeft twee keer geïnterrupteerd. De heer Heijmans is aan het woord.

De heer **Heijmans** (SP): Dank u wel, voorzitter. Een compliment aan u, meneer Van Pinxteren, voor de uitdagende vraag die u beide partijen gesteld heeft. U heeft met mij gehoord dat beide partijen niet fundamenteel tegen het referendum zijn, dat zij alleen enige aanpassingen vragen. Mag ik u uitnodigen om samen, eventueel met een derde persoon, een werkgroep te vormen, in gesprek te gaan met de fracties van GroenLinks en van D66 en te kijken in hoeverre wij aan hun wijzigingsvoorstellen tegemoet kunnen komen, zodat we over enige tijd hier wel een referendum kunnen aannemen? Bent u daartoe bereid?

De **voorzitter**: Van Pinxteren.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dat lijkt mij een heel constructief voorstel en daar doe ik heel graag aan mee!

De **voorzitter**: Dan wil ik u nu vragen uw betoog te vervolgen.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Hiermee was mijn tweede termijn beëindigd.

De **voorzitter**: Fijn. Dan dank ik u voor uw bijdrage en kijk ik nog naar de fractie van ChristenUnie-SGP. Nee. Dan kijk ik even naar het college. Nee, de gedeputeerde ziet gaan aanleiding meer. Dan wil ik mevrouw Van der Kammen vragen haar tweede termijn te doen en daarin ook haar visie op de ingediende motie met u te delen. Aan haar het woord.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, dank je wel. Ook bedankt voor de inbreng in de tweede termijn. Ik hoor een aantal opmerkingen, zo er nog punten waren die echt tot vragen leidden.

Het voorstel van GroenLinks vond ik nog wel interessant. De collega gaf aan, van: zou het niet mooi zijn om een burgerinitiatief referendabel te maken? Op zich klinkt dat heel mooi, heel positief, maar wat vaak met een burgerinitiatief het geval is, is dat het zich juist heel vaak beperkt tot een lokaal of subregionaal onderwerp, en dat was nou net iets waarover ik u hoorde zeggen dat het zo ingewikkeld was omdat het dan juist niet democratisch zou zijn, omdat dan slechts een kleine regio zou beslissen over heel Brabant. Dus ik hoor toch enige tegenstelling hier.

De collega's van D66 en GroenLinks wil ik vooral mee uitnodigen om toch verder te kijken dan de argumenten die ze nu geven. Hadden ze amendementen kunnen indienen? Ja, ongetwijfeld. Ik begrijp de beweegredenen om dat niet te doen, ik betreur het wel.

Ik hoop toch nog op enige steun, zeker ook vanuit de PvdA, die raadpleging zo enorm hoog in het vaandel heeft staan. Dus ik reken erop.

De motie van D66 zouden we gewoon kunnen steunen. Het lijkt me prima om te volgen wat er in de andere provincies gebeurt. Het lijkt me uitstekend om dat met een bovengemiddelde belangstelling te gaan volgen en wellicht ook om er voor onze eigen situatie op een later moment iets mee te kunnen doen.

De **voorzitter**: Interruptie de heer Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Ja, dank u. Voorzitter. De motie. Ik snap heel goed dat u zegt: prima dat we volgen wat er in Limburg gebeurt – dat doen we volgens mij toch al altijd –, maar in de motie staat ook dat het college verplicht is waardevolle gevolgtrekkingen te doen. Is het niet een onmogelijke opgave om nu al te zeggen dat er waardevolle – het staat er volgens mij letterlijk – conclusies getrokken moeten worden?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Misschien is de conclusie wel dat het correctief referendum een minder goed idee is dan het raadgevend of het raadplegend referendum. Ik ken de uitkomst niet van wat een waardevolle les zou zijn, maar ik ben het met u eens dat niet alles wat eruit komt waardevol hoeft te zijn, in de zin van positief. Maar waardevol kan ook zijn dat je ziet dat iets niet werkt.

De **voorzitter**: Heijmans.

De heer **Heijmans** (SP): Kijk, je gaat een experiment doen en ze krijgen de opdracht mee om waardevolle – dus geen waardeloze, maar waardevolle – lessen te trekken. Het probleem bij dat experiment is dat je helemaal niet weet of er wel waardevolle lessen uit te trekken zullen zijn.

De **voorzitter**: Goed. Mevrouw Van der Kammen tot slot.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Dat ben ik eens met de collega.

De **voorzitter**: Oké. Philippart interruptie, de laatste in deze ronde.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, ik wil toch even reageren op hoe mevrouw Van der Kammen mijn woorden had geïnterpreteerd. Wat ik zei over het referendabel burgerinitiatief, noemde ik meer als een van de opties die je in den brede zou kunnen onderzoeken en waarom ik nu niet heb geamendeerd. Dat zou bijvoorbeeld een voorbeeld zijn, om ook op het punt van Van Pinxteren nog even terug te komen, waar ja-stemmer worden gemobiliseerd. Dus het heeft niks met wetenschappelijk onderzoek te maken. Het gaat er simpelweg over dat dit voorstel referenda kan voorschrijven altijd op bestaande voorstellen. Dus je bent altijd tégen een voorstel en je probeert er dat af te gooien. Dat is het idee achter de nee-mobilisering, in een verschil met een burgerinitiatief dat referendabel is.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Philippart. Mevrouw Van der Kammen, nog een reactie?

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Bij referenda is ook niet per definitie sprake van het mobiliseren van nee-stemmers. Dat lijkt me een misverstand.

De **voorzitter**: Goed. Ik dank dan mevrouw Van der Kammen voor haar bijdrage in deze tweede termijn en stel voor de beraadslagingen op dit voorstel te sluiten. Zoals ik u straks al heb verteld, zal over de hierbij ingediende motie, alsook het voorstel zelf, aan het eind van deze vergadering worden gestemd. Dan dank ik mevrouw Van der Kammen nu alvast voor haar voorstel en de verdediging en gaat zij nu haar plaats in de zaal, in uw midden, weer innemen.

28/19 Statenvoorstel Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020

De **voorzitter**: Dan is nu met uw welnemen aan de orde het volgende op de agenda staande voorstel. Dat betreft een Statenvoorstel Zienswijze op de conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020. In de procedurevergadering is nog even duidelijk met elkaar afgesproken wat het kader voor dit debat is; daar is eerder discussie over geweest. Deze begroting ziet enkel en alleen op de financiering van het Havenbedrijf en heeft dus geen betrekking op allerlei andere daarmee verbonden kwesties. Die kunnen in de reguliere documenten, in de provinciale sturings- en verantwoordingscyclus, aan de orde worden gesteld. Zulks is ook eerder met u gedeeld en ook in de technische vragen die gesteld zijn.

Dan geef ik nu graag de gelegenheid voor de behandeling van dit voorstel. Ik zie de heer Janssen van de VVD. Is het wel of niet de bedoeling dat u het woord voert? Nee, gaat niet door. Dan staat mevrouw De Hoon op de sprekerslijst. Geen woordvoering. De fractie van de SP wel, de heer Everling. Ook niet. Dan is mevrouw Van der Kammen de volgende die hier het woord voert.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Volgens de begroting van het Havenschap zijn de doelstelling en taken van de GR Havenschap Moerdijk: "De taken van het Havenschap betreffen het bedrijfsmatig (doen) verrichten van werkzaamheden met betrekking tot het aandeelhouderschap van het Havenbedrijf en het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn, waaronder het verstrekken van eigen vermogen en financiering aan deze vennootschap en haar groepsvennootschappen alsmede het verwerven van gronden ten behoeve van het Havenbedrijf."

Voorzitter. Volgens het Statenvoorstel neemt de financieringsbehoefte toe, onder meer vanwege investeringen in groot onderhoud van terminal en spoor en een solarpark. Wat betreft dat solarpark heb ik via technische vragen geïnformeerd wat de beoogde locatie is en hoeveel een en ander kost en wie het betaalt. Ik heb geen antwoord op die vragen gekregen omdat de ambtelijke top vindt dat ik deze antwoorden niet nodig heb bij het behandelen van het voorstel. Voorzitter. Sinds wanneer bepalen ambtenaren welke informatie ik nodig heb? Dit soort handelwijze begint onderhand een trend te worden en dat maakt het een glijdende schaal in de richting van obstructie van het werk van volksvertegenwoordigers. Graag zou ik vandaag dan ook van het college antwoord willen op de volgende vragen....

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen. Ik interrompeer even, omdat ik vind dat u nu inderdaad aan het goede adres bent. Ambtenaren kunnen zich in deze zaal niet verdedigen en dat is staatsrechtelijk ook geenszins de bedoeling. Dat gebeurt echt bij monde van het college en ik zou u willen verzoeken het college aan te spreken. Dat is uw adres. Vervolgt u uw betoog.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Inderdaad. Graag zou ik vandaag dan ook van het college antwoord willen op de volgende vragen:

Wat is de beoogde locatie van het solarpark zoals genoemd in het Statenvoorstel? Wat zijn de totale kosten van de aanleg van het solarpark? Moeten hier nog gronden voor worden verworven, en zo ja, wat is de rol van de provincie daarbij? Uit welke middelen en geldstromen wordt deze investering gedekt? Gaat het enkel om provinciaal geld of ook andere bronnen? Wat is het verwachte rendement in termen van geld, en voor wie, en qua energie-effect?

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen. Excuus, ik moet u toch even interromperen. Zojuist heb ik heel zorgvuldig uitgelegd wat het kader van de bespreking hier is, en dat ziet niet op de onderwerpen die u nu aanroert. Het is louter en alleen gebaseerd op de wijze van financiering, niet over wát daarmee gefinancierd wordt. Daarvoor heeft u een andere gelegenheid om uw vragen daarover te stellen. Dus ik wil u verzoeken om u te beperken tot het onderwerp dat hier op de agenda staat. Ik krijg net ook van de griffier te horen

dat de door u hier voorgelegde moties en amendementen mogelijk – dat laat ik overigens nog even precies uitzoeken – niet binnen de orde van de vergadering zijn. Het spijt me, maar ik wil u graag even vragen om uw betoog te richten op wat hier aan de orde is.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, ik wil een punt van orde maken.

De **voorzitter**: Dat mag. Ga uw gang.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik heb hier duidelijk onze woordvoerder horen spreken over de financieringsbehoefte, over de betrokkenheid van de provincie bij die financieringsbehoefte bij de begroting, dus ik wil opmerken dat het punt dat u richting onze woordvoerder maakt juist buiten de orde is.

De **voorzitter**: Nee, ik wil u dan toch even uitleggen dat daar waar zij inderdaad de financieringsbehoefte noemt en dat soort zaken, geen sprake van is dat dat buiten de orde is, maar met de locatie van een park gaan we net even de grenzen over. Dat is een beetje het punt waar ik probeer duidelijk in te zijn. Ik weet niet wat uw voorstel van orde is, maar ik geloof dat ik echt mijn best doe om ons te helpen om hier de orde zodanig te bewaken dat we het hebben over wat hier op de agenda staat. Mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ik maakte geen voorstel van orde, maar een punt van orde. Dat voor de nauwkeurigheid.

De **voorzitter**: Excuus.

De heer **Van Hattem** (PVV): Maar de locatie van de gronden hangt in zoverre ook samen met het verwerven van gronden. Dat zijn allemaal onderdelen die mevrouw Van der Kammen zojuist heeft geschetst die hiermee samenhangen. Dus ik zou toch willen verzoeken om deze aspecten gewoon mee te kunnen nemen in dit debat.

De **voorzitter**: Nee. U doet uw verzoeken heel welwillend en aardig, daar gaat het niet om, maar ik moet gewoon even een beetje streng zijn op wat hier aan de orde is, en dat is niet de aanwending van de hier gevraagde financieringsbehoefte, maar de financieringsbehoefte zelf. Ik wil echt mevrouw Van der Kammen vragen haar betoog nu in die zin te vervolgen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik kan nog wel een keer herhalen wat ik in de begroting van het Havenschap Moerdijk lees, het stuk dat hier voor zienswijzen voorligt: “De taken van het Havenschap betreffen het bedrijfsmatig (doen) verrichten van werkzaamheden met betrekking tot het aandeelhouderschap van het Havenbedrijf en het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn, waaronder het verstrekken van eigen vermogen en financiering aan deze vennootschap en haar groepsvennootschappen alsmede het verwerven van gronden ten behoeve van het Havenbedrijf.” Nu er in het Statenvoorstel duidelijk sprake van is dat de kredietverlening verhoogd moet worden omwille van het aanleggen van een solarpark, wil ik gewoon ook weten, heel simpel, wat daar speelt en wat die beoogde locatie is, want wie weet moet de provincie in diezelfde aandeelhoudersrol ook nog gronden gaan verwerven en ik wil gewoon weten wat daar aan de hand is. Volgens mij heeft dat één op één een relatie met het voorliggende voorstel.

De **voorzitter**: Nee, nee. Even in de zorgvuldigheid. De vragen die u stelt, zijn goede vragen, maar niet op dit moment. Dat is het punt. U kunt die vragen stellen in de reguliere P&C-cyclus, als we het gaan hebben over het Havenbedrijf. Het Havenschap is echt een financieringsvehikel, en dat is hier aan de orde. Dus ik wil u nogmaals vragen, niet omdat uw vragen niet aan de..., daar ga ik helemaal niet over, maar het is het moment en de orde van dit voorstel waarin ik u verzoek deze vragen..., u kunt ze stellen en aanmelden, maar niet in de context van dit debat. Ik wil u vragen uw betoog te vervolgen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. De vragen komen rechtstreeks voort uit hetgeen in het Statenvoorstel en in de begroting opgenomen is. PS wordt gevraagd om een zienswijze op die begroting te schetsen en daar heb ik gewoon antwoorden op de betreffende vragen voor nodig. Moeilijker is het wat de PVV betreft niet.

Welke afwegingen, argumenten en alternatieven zijn er in de businesscase opgenomen? Welke alternatieve scenario's heeft de provincie overwogen alvorens hier krediet voor te verlenen?

Voorzitter. De PVV wil geen investeringen met publiek geld in solarparken. Geen subsidie, geen leningen en ook geen kredieten. Zonne- en windenergie zijn milieubelastend, renderen niet, verwoesten het landschap en de investeringen bestaan alleen maar omdat er miljarden aan belastinggeld in worden gestoken.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen. U bent echt buiten de orde hiermee, met dit soort overwegingen die u op een ander moment mag maken, maar niet nu. Interruptie Smeulders.

De heer **Smeulders** (PvdA): Ja, dank u wel, meneer de voorzitter. Nou ja, kijk, we hebben de discussie over wat wel en wat niet aan de orde is straks met de fractievoorzitters gevoerd in de procedurevergadering. Uw fractievoorzitter was daar ook bij, die wist ook wat er wel en niet aan de orde was. Misschien heeft hij dat niet helemaal goed doorgegeven, dat zou kunnen. Ik heb een suggestie. Als u nou een themabijeenkomst aanvraagt over de bedrijfsvoering en de activiteiten van het Havenbedrijf, dan wil ik daar graag met u over in discussie. Dan kunnen we het ook hebben over zonneparken en waar die wel en niet moeten komen. Krijgt u waarschijnlijk ook de verantwoordelijk gedeputeerde, die daar antwoord op gaat geven, want ik denk dat dat een andere gedeputeerde is dan die dit voorstel namens het college verdedigt. Ik wil u daar eigenlijk toe uitdagen, want ik vind dat wel boeiend, en wij zullen dat dan steunen.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik peins er niet over. Ik put hier vragen direct voortkomend uit het Statenvoorstel en de conceptbegroting, waar wij hier vandaag over spreken.

De **voorzitter**: Goed. Mijnheer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, even een reactie op de heer Smeulders van de PvdA. We hebben er inderdaad in de procedurevergadering over gesproken en toen heb ik ook duidelijk gezegd dat onze woordvoerder prima kan onderbouwen waarom hier sprake is van aansluiting bij de financiering en de financieringsbehoefte die met publiek geld wordt aangewend voor het Havenbedrijf. Vandaar dat dit punt gewoon in mijn ogen toelaatbaar zou moeten zijn en waarop een reactie moet komen vanuit GS. De gedeputeerden zitten hier allemaal aan tafel, dus de verantwoordelijk gedeputeerde – GS spreken met één mond –, die kan gewoon naar voren komen.

De **voorzitter**: Ja, maar dat is, mijnheer Van Hattem, echt geen argument, wie hier aan tafel zit. Het argument is wat hier op de agenda staat, en met alle respect: die moeten wij in ons aller belang dienen. De

gedeputeerde die hier zo dadelijk op gaat antwoorden, gaat over dit document, dat ziet op de financiering, en dat gaat echt niet over wenselijkheid van zonne-energie, plaatsen van zonne-energie, aankoop van gronden. Daar is echt een ander moment voor. We kunnen hier nog heel lang over door praten, maar dat wil ik eigenlijk niet doen, want dat hebben we straks in de procedurevergadering gedaan. Ik ben best bereid om buiten deze vergadering daar nog eens een keer over door te praten, maar nu is hier aan de orde dit voorstel. Ik wil mevrouw Van der Kammen vragen..., na een laatste interruptie die ik nu toesta van de heer Meijer – die heb ik straks ook al tekortgedaan, dus ik ga hem nu echt wel even het woord geven, en dan gaan we verder met het debat. Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Voorzitter. Ik voelde me niet tekortgedaan, hoor, dat zou u mij nooit aan kunnen doen. Ik zou mevrouw Van der Kammen eigenlijk willen oproepen om de uitgestrekte hand van de heer Smeulders gewoon aan te nemen rondom de themabijeenkomst, omdat de voorzitter heel duidelijk is in waar we het hier vandaag wel of niet over hebben. Uw fractievoorzitter heeft ook in de procedurevergadering daar een toelichting over gehad. Dit is een uitweg voor u, om de vragen wel te adresseren en in een themabijeenkomst ook gewoon beantwoord te krijgen. Op het moment dat u dat niet doet, zien we ons genoodzaakt om ook een ordevoorstel te doen, en dan brengen we het gewoon hier in stemming, want dan geven we de voorzitter ook een instrument in handen om te zeggen: u bent nu echt buiten de orde en we ontnemen u het woord. Dat zou niet mijn oplossing zijn. Ik raad u aan om het ook vooral niet zo ver te laten komen, maar het is wel het gevolg van uw eigen keuze op dit moment.

De **voorzitter**: Goed. Mevrouw Van der Kammen, ik zou zeggen: vervolg uw betoog, luister goed naar de redelijkheid, ook van mijn voorstel, om u alternatieven te geven. Ik verklaar uw vragen niet buiten de orde, totaal, maar vandaag, bij dit punt. Er zijn allerlei mogelijkheden, zelfs voorzien in de agenda, waarop u het debat daarover kunt vervolgen. Ik wil u nu echt vragen om tot de punten te komen die op dit voorstel zien. Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Het een sluit het ander niet uit. Een themavergadering kan altijd nog wat de PVV betreft, maar we hebben het vandaag over een zienswijze over een conceptbegroting. Die conceptbegroting gaat over kredietstelling en het eventueel verwerven van gronden van de provincie, en daar heb ik realistische vragen over.

Een ander punt, voorzitter, veiligheid. Zoals in een themacommissie over VTH naar voren kwam, moet veiligheid in de ruimste zin van het woord worden opgevat. De vraag die ik dan ook wil stellen is of met de provinciale kredietverlening in deze begroting ook maatregelen voor veiligheid op en rondom het terrein van het Havenbedrijf worden gefinancierd. En dan doel ik specifiek op het probleem van het inklimmen in vrachtwagens, wat echt een omvangrijk probleem is. Het vorig jaar hebben we daar Statenvragen over gesteld, waarbij GS de eigen verantwoordelijkheid en betrokkenheid afschoven naar onder meer politie en justitie. Maar, voorzitter, het nieuwe college heeft nadrukkelijk een gedeputeerde voor veiligheid geïntroduceerd.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen. Ik zou u echt willen vragen het niet zover te laten komen dat ik u feitelijk, maar dan ook echt feitelijk, buiten de orde moet verklaren. Ik vind echt dat we met elkaar, en ik dien het belang dat wij hier allemaal hebben, om de orde van de vergadering te respecteren. Het lijkt nu alsof u zich daar niets van aan wilt trekken. Ik wil u echt dringend verzoeken: maak de punten die op dit onderwerp zien en zoek de gelegenheid om uw andere vragen op het daartoe geëigende moment te stellen. Ik wil u vragen dat nu echt te doen en dan ook uw betoog verder af te ronden.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Volgens mij heb ik nou al twee keer de doelstellingen en taken van de Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk opgenoemd. De punten die ik noem, passen gewoon helemaal in het kunnen formuleren van een zienswijze op de begroting. Die begroting gaat over kredietverlening en die gemeenschappelijke regeling gaat over krediet verstrekken en eventueel gronden verwerven. In de ruimste zin des woords moeten we dat opvatten. Dus hoe kan het nou zo zijn dat ik daar geen vragen over kan stellen?

De **voorzitter**: Interruptie de heer Meijer.

De heer **Meijer** (D66): Weet u wat het probleem is, mevrouw Van der Kammen? Wij hebben in deze zaal met elkaar afgesproken dat wij een voorzitter hebben en die voorzitter bewaakt de orde. Dat is gewoon de taak van de voorzitter. Als de voorzitter zegt 'uw punt is buiten de orde', dan getuigt het van respect om die voorzitter in positie te houden en niet zelf tot drie keer toe de orde anders te definiëren. Dat heeft te maken met respect, gewoon puur voor de wijze waarop wij met elkaar deze vergadering voeren. En ik ga u helpen, want ik wil een ordevoorstel doen...

De **voorzitter**: Nee, ik voel deze aankomen en ik wil even de vergadering schorsen, want ik heb intussen ook informatie dat er echt overleg nodig is over de amendementen en de moties. Dus ik schors de vergadering voor tien minuten en ik wil mevrouw Van der Kammen vragen om even bij de griffier en mij te komen overleggen.

Schorsing (16.01 – 16.09 uur).

De **voorzitter**: Dames en heren. Ik heropen de vergadering. Ik wil u vragen uw plaatsen in te nemen. Ik heb zowel met de gedeputeerde als met mevrouw Van der Kammen gesproken. Ik zie dat we de orde nu echt duidelijk hebben op dit punt. Ik wil mevrouw Van der Kammen dus vragen nu verder te gaan met haar betoog en op de aspecten waarop het stuk ziet verder te gaan. De gedeputeerde is bereid straks op die aspecten waarop het stuk ziet antwoorden te geven, en dat is de orde van deze vergadering. Mevrouw Van der Kammen, ik wil u nu vragen verder te gaan in deze geest en uw betoog te gaan afronden.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Ik sprak over het belangrijke aspect binnen deze provincie, veiligheid. Ik zou graag willen weten welke concrete maatregelen en/of financiën, dan wel kredietstelling, GS vanuit het aandeelhouderschap en in deze begroting, in de financieringsrol van het Havenbedrijf, voor het Havenbedrijf en de omgeving zou willen realiseren. Kan dat eventueel gevolgen hebben voor een eventueel nog nader aan te passen kredietstelling, waar sowieso in deze begroting nog sprake van is? Voor ligt, zoals u wellicht weet, een voorlopige kredietstelling die later nog kan worden aangepast. Is het mogelijk om daar nog eventuele maatregelen in mee te nemen ten behoeve van de veiligheid voor het Havenbedrijf?

Voorzitter. Onlangs heeft de Raad van State geoordeeld dat de PAS niet als toestemmingsbasis voor activiteiten mag worden gebruikt. Welke economische effecten heeft dat op het Havenbedrijf en, daaraan gekoppeld, welke consequenties heeft dat voor de kredietverlening door het Havenschap, en dus voor de voorliggende begroting?

Voorzitter. Wij vinden dat ons economisch goed en infrastructuur beschermd moet worden tegen de dwang van de Natura 2000-regelgeving en wij zouden dan ook graag de aanwijzingsbesluiten voor Natura 2000-gebieden vernietigd willen hebben, zodat de economische ontwikkeling en daarmee de kredietverlening voor het Havenschap en het Havenbedrijf voorspelbaarder en zekerder zullen worden,

zodat de begrotingsonzekerheid kan verminderen en het Havengebied kan floreren. Daartoe dienen wij een motie in.

Voorzitter, tot zover de eerste termijn.

De **voorzitter**: Ik dank mevrouw Van der Kammen en ga dan nu naar de heer Van Pinxteren van Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voorzitter, dank dat ik het woord heb. Ten aanzien van de zienswijze die wij als Provinciale Staten in willen dienen hebben wij één aspect als Lokaal Brabant waar we toch echt extra aandacht voor willen, dat u aangeeft richting het bestuur van het Havenschap. Met name zien we de afgelopen jaren enorm veel toename van veiligheids-, toezichts- en handhavingsvraagstukken en graag zien wij in de begroting daar mee ruimte voor ontstaan, zodat in de toekomst daar adequaat op gereageerd kan worden. Wij zouden dat graag meegenomen zien in de zienswijze.

De **voorzitter**: Ik dank de heer Van Pinxteren. Dan komen we nu aan het antwoord van de gedeputeerde. Ik heb intussen in overleg met de griffier moeten constateren dat de motie die GS oproept de aanwijzing van Brabantse Natura 2000-gebieden in te trekken, echt buiten de orde is. Dus deze motie is buiten de orde van dit debat. U mag hem aanhouden van mij voor een ander moment, maar hier is hij echt buiten de orde. En als het gaat om het amendement, wil ik zo dadelijk vragen om een eventuele schorsing, want daar is met een van de gedachtestreepjes een probleem, het andere zou wel kunnen binnen de orde van het debat. Ik wil u zo dadelijk vragen met de griffier daar even over in overleg te treden. De gedeputeerde heeft het amendement nog niet gekregen, maar het is volgens mij wel digitaal beschikbaar. O, nog niet? Oké. Dan moeten we daar dadelijk even een extra schorsing voor invoeren, maar ik kondig wel aan dat er even een aandachtspuntje is. De gedeputeerde heeft nu het woord.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, voorzitter, dank je wel. Toch om iedereen nog eens even mee te nemen in wat hier wel en niet voorligt: de begroting van het Havenschap, de gemeenschappelijke regeling, die inderdaad één taak heeft, en dat is de financiering op verzoek van het Havenbedrijf te verstrekken in de vorm van de kredietlimiet. Ik snap dat het misschien wat ingewikkeld is als u het proces van ontvlechting van het Havenbedrijf en het Havenschap niet helemaal heeft meegemaakt, maar wat we de afgelopen jaren gedaan hebben, is dat we het Havenbedrijf Moerdijk hebben verzelfstandigd in een NV, en dat betekent dat het een verbonden partij is. Als u in de begroting van de provincie kijkt, en in onze jaarrekening, dan komt u het Havenbedrijf tegen als verbonden partij, en daarbij laten wij ook – en dat doen we volgens mij heel goed in Brabant – zowel op inhoud, governance, als de financiën de voortgang van die deelneming of verbonden partij zien. Dat is op twee momenten in het jaar in ieder geval ten minste uw mogelijkheid om rechtstreeks iets te vinden van de ontwikkelingen binnen die deelneming. En als u die vragen heeft, denk ik dat de inhoudelijk portefeuillehouder in dat Havenbedrijf, en dat is collega Van Gruijthuijsen, daarop zal antwoorden.

U kunt ook – en in het verleden hebben we dat ook gehad, bijvoorbeeld bij Ruimte voor ruimte, of bij de TOM – zeggen: wij signaleren in die stukken een probleem, we hebben dat ook keurig in kleurtjes aangegeven, dus daar willen wij het eens met u apart over hebben. En dan, en die suggestie kwam al op tafel, vraagt u een themabijeenkomst aan en dan zorgen we dat over die verbonden partij echt eens goed doorgesproken kan worden. Volgens mij kan dat, en die uitnodiging werd ook door een aantal van uw collega's gedaan. Dat vond ik een heel constructieve handreiking, want inderdaad: als het gaat over alle vragen die u stelt over waar het geld aan wordt besteed, dan is die afweging gemaakt in de beleids- en begrotingscyclus van het Havenbedrijf. Kunt u daar dan nooit iets van vinden? Ja, natuurlijk, dat heb ik net aangegeven. Dus als u bij wijze van spreken collega Van Gruijthuijsen wilt meegeven 'wij vinden dit punt

belangrijk, en we willen graag duidelijkheid hebben, bijvoorbeeld in een volgende cyclus, wat daarvan is terug te zien in de activiteiten van het Havenbedrijf – en nogmaals: er ligt een keurige havenstrategie voor – dan kunt u dat doen. Bij mij bent u met het voorstel rond het Havenschap gewoon even verkeerd getimed. De vragen die u stelt zijn legitiem, maar – ja voorzitter, u gaat over de orde, maar ik neem de term toch maar in de mond –: ze zijn op een ander moment aan de orde en volgens mij dan ook door ons voor u in te vullen, maar het is geen onderdeel van waar het Havenschap voor is. U kunt wel een mooie formulering aanhalen, maar het Havenschap is uitsluitend voor de financiering van een door het Havenbedrijf vastgesteld investeringsprogramma en een daaraan gekoppelde kredietlimiet. Wat is dan bij het Havenschap wel van belang? Dat wij eens kijken naar de waardeontwikkeling van dat bedrijf, want dat is natuurlijk van belang om te kunnen beoordelen of het kredietvolume dat gevraagd wordt ook kan worden verstrekt. Maar de inhoud – of we genoeg doen aan veiligheid, of we er zonneparken van aanleggen, wat we ermee doen –, nogmaals, is niet onderdeel van de begrotingscyclus van het Havenschap, maar van de verbonden partij Havenbedrijf.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen, interruptie.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. Het is toch spijtig om te horen dat de gedeputeerde zijn eigen rol nogal bagatelliseert, door het maar iedere keer te hebben over en te beperken tot dat ene, die financiering, want als ik gewoon de begroting van het Havenschap lees, dan staat daar duidelijk in dat het om meerdere taken gaat – ik heb die tekst net twee keer genoemd – en behalve om financiering en aandeelhouderschap in de breedste en ruimste zin verband houdende daarmee, gaat het ook nog eens om het verwerven van gronden. Dus als ik een vraag heb die betrekking heeft op de kredietstelling en op het verwerven van gronden, dan lijkt me dat heel erg realistisch.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Die vraag heb ik nog niet gehoord. U hebt allerlei vragen gesteld, maar ik heb het over de omvang van het krediet, ik heb het over de waarde van de deelneming: dat zijn zaken die daarbij spelen. U gaat elke keer, maar dan ook elke keer, over: wat gebeurt ermee? Als het gaat over grondverwerving en uw verhaal naar de PAS: u kunt gewoon lezen dat van de kredietaanvraag vanuit het Havenbedrijf het hele vraagstuk van het Logistiek Park Moerdijk geen onderdeel uitmaakt. Dat betekent dat de vragen die u stelt, ja, nogmaals: die zijn ook hier niet aan de orde. Ik probeer alleen maar te helpen, mevrouw Van der Kammen. U kunt uw vragen stellen, maar niet aan mij op dit moment, op basis van een ontwerpbegroting voor het Havenschap. Dat is toch het antwoord dat ik u geef.

Ik heb de tekst van het amendement nog niet gezien. Wat u kunt doen – en dat zie ik eerder als een stemverklaring –, als u zegt: ja, wij vinden niet dat het Havenbedrijf geld moet uitgeven aan zonneparken en daarom vinden wij dat het krediet niet moet worden verstrekt, ja, dat is een mening die u mag hebben, maar als zienswijze bij de begroting zou ik dan vervolgens moeten melden: nou, weet u, ik heb van de Staten gehoord dat ze het krediet wel willen verstrekken maar ze willen wel dat u dat zonnepark eruit haalt. Ja, dan bent u fundamenteel de governance die wij met elkaar hebben gekozen, over hoe wij met anderen de deelneming Havenbedrijf invullen, dan bent u eigenlijk de spelregels aan het veranderen tijdens de rit. Ik wil geen overheid zijn die, als er een zorgvuldige besluitvorming heeft plaatsgevonden, vervolgens eigenlijk zegt – en nogmaals, want dat is besluitvorming namens u, met deelname van GS in de aandeelhoudersvergadering –, dan kan het niet zo zijn dat via, nou eigenlijk de ene vraag, en dat is de omvang van de kredietlimiet, en nogmaals: het Havenschap is daarvoor een tijdelijke voorziening, om op die manier de doelmatigheid van de financiering voor de komende tijd te borgen, dan gaat het toch niet aan om via de achterdeur die inhoud weer aan de orde te stellen? Dat moet u doen op het moment dat het

kan, bij onze begroting, bij onze jaarstukken naar aanleiding van, of, nogmaals: u vraagt een themabijeenkomst aan, kijkt of uw collega's daar draagvlak voor geven en we gaan het voor u organiseren, maar niet hier.

De **voorzitter**: Mevrouw Van der Kammen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter. De gedeputeerde wekt de indruk alsof ik bij het onderwerp de PAS gevraagd zou hebben naar het verwerven van gronden. Dat is geenszins het geval. Ik heb vragen over het verwerven van gronden gesteld in het kader van het genoemde solarpark, waar onder andere de kredietverlening voor verhoogd moet worden, zo staat letterlijk in het Statenvoorstel. Dus ik wil toch wel graag gewoon antwoord hebben op de vragen over die grondverwerving, want nogmaals: ik verwijs naar de begroting waar gewoon letterlijk die taak staat van het Havenschap. De kredietverlening is één, maar de grondverwerving door de provincie is een andere, en het staat hier nadrukkelijk gewoon in dat dat een taak is van de aandeelhouders in dezen.

De **voorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, in navolging van alle anderen die u dat al gezegd hebben: uw vraag is buiten de orde. Dus u krijgt daar van mij geen antwoord op, mevrouw Van der Kammen.

De **voorzitter**: Vervolgt u uw betoog.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ik heb een amendement gekregen. Nou, het zal u niet verbazen dat ik dat ga ontraden. Het amendement gaat over de inhoud van de investeringsopgave. Nogmaals: het geeft geen pas om daar in het kader van het Havenschap uitspraken over te doen. Ook het thema van veiligheid en inklimmers: ja, wat mij betreft zou u dat verzoek op een andere manier aan het college kunnen richten, maar niet via een amendement, als onderdeel van een zienswijze op een begroting van het Havenschap, dat hier totaal niet over gaat.

De **voorzitter**: Nee, mevrouw Van der Kammen. Ik stel voor dat u dit in de tweede termijn even oppakt. Is dat niet productiever? De gedeputeerde was nu klaar. Ik stel voor nu de tweede termijn te doen. Misschien kunt u even met de griffier overleggen of er in de techniek misschien een oplossing zou kunnen zijn door uw amendement om te zetten in een motie, zoals de gedeputeerde lijkt te suggereren. Is het goed om even te schorsen, om even dat overleg te hebben? Ja. Ik schors de vergadering voor een minuut of drie.

Schorsing (16.23 – 16.33 uur)

De **voorzitter**: De vergadering is heropend. Aan de orde is de tweede termijn en ik heb begrepen dat mevrouw Van der Kammen van die tweede termijn gebruik wil maken. Ik geef haar gelegenheid dat te doen.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Voorzitter, dank je wel. Het moge duidelijk zijn dat wij in ieder geval een fundamenteel andere visie hebben over wat je in een zienswijze zou kunnen meegeven en waar dit debat over zou moeten gaan. Het ingediende amendement zou ik graag willen omzetten in een motie, en die motie wil ik graag aan aanhouden. Ook de andere motie wil ik heel graag aanhouden, maar ik hecht er inderdaad wel aan dat we het debat gaan voeren over deze thematiek, want het kan niet zo zijn dat we geen punten kunnen meegeven over waar wij als volksvertegenwoordiging van vinden dat de Brabantse

kredieten voor het Havenschap, ja, waar die aan zouden moeten voldoen. Het kan niet zo zijn dat we daar geen mening over kunnen ventileren. Dus ik vind wel dat we die discussie absoluut moeten voortzetten en misschien moet daar een keer een onderzoek naar worden uitgevoerd om na te gaan waar het nou wel over mag gaan en waar het niet over mag gaan.

Voorzitter. Ik zal verder niet op de inhoud ingaan, maar wil het hierbij laten.

Motie M20-2019

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op 28 juni 2019 ter bespreking van Statenvoorstel 28/19A Zienswijze conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020;

constaterende:

- dat jaarlijks een zienswijze over de conceptbegroting van het Havenschap kan worden ingediend;
- dat volgens de begroting van het Havenschap de doelstelling en taken van de GR Havenschap Moerdijk zijn: 'De taken van het Havenschap betreffen het bedrijfsmatig (doen) verrichten van werkzaamheden met betrekking tot het aandeelhouderschap van het havenbedrijf en het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn, waaronder het verstrekken van eigen vermogen en financiering aan deze vennootschap en haar groepsvennootschappen alsmede het verwerven van gronden ten behoeve van het Havenbedrijf';

overwegende dat PS een zienswijze (in ruime zin) moeten kunnen formuleren om t.a.v. de kredietstelling en t.a.v. de verwerving van gronden randvoorwaarden, ruimte of beperkingen in te bouwen;

roepen GS op:

- dat Provinciale Staten geen investeringen met publiek geld in wind- en zonne-energie willen faciliteren. Om die reden wil PS geen krediet aan het Havenbedrijf verlenen voor investeringen en financiering van dergelijke doeleinden en projecten;
- Provinciale Staten zetten blijkens het nieuwe Bestuursakkoord 2019-2023 hoog in op veiligheid. Het probleem van inklimmers zowel nabij alsook op het terrein van het Havenbedrijf moet hoog op de agenda staan en Provinciale Staten zien graag dat de provincie als aandeelhouder zich proactief en faciliterend inzet om deze problematiek tot het verleden te doen behoren. In de gezamenlijke inzet hiertoe mag provinciaal krediet worden benut.

En gaan over tot de orde van de dag.

P. van der Kammen, PVV Noord-Brabant"

De **voorzitter**: Goed. Ik zie dat er geen vragen meer aan het college zijn gesteld. Nu gaan we staatsrechtelijk een wat merkwaardige manoeuvre maken, want ik heb eerder de motie die over de Brabantse Naturagebieden gaat buiten de orde van dit debat verklaard, maar in de zin van dat u die vragen op een ander moment kunt stellen. Dus deze motie gaan we bewaren, maar dat is iets anders dan aanhouden, omdat ik hem eerder buiten de orde van dit debat verklaard heb. Als het gaat om uw andere, intussen omgezette motie: die kan worden aangehouden, maar omdat die nog niet buiten de orde verklaard was, mag die wel feitelijk worden meegenomen naar het moment waarop de gedeputeerde heeft gewezen, namelijk de begrotingsbehandeling en de jaarstukken; dan kan die worden ingediend en kunt u als het ware, als het gaat over het Havenbedrijf, uw punten maken. Dat is wat ik nu als oplossing voor deze kwestie heb. Zo gaan we het doen. De beraadslagingen op dit punt zijn gesloten.

19/19 Statenvoorstel Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District

De **voorzitter**: Dan komt nu het moment dat ik de vicevoorzitter moet vragen om de taak hier aan deze tafel over te nemen. Ik wens hem daarbij veel succes en sterkte, maar niet dan nadat ik alvast ook van mijn kant aan de heer Rutjens heb laten weten dat ik hem veel succes wens met zijn maidenspeech straks. Dank je wel.

(Het voorzitterschap wordt overgedragen aan de heer Heijmans.)

De **vicevoorzitter**: Goed, dames en heren. Even inzitten, even wennen en even kijken of ik hier boven uit kan komen. Ja, ik kan u allemaal zien, dus houd er rekening mee: u bent zichtbaar!

Wij gaan over, dames en heren, naar agendapunt 19/19, Statenvoorstel Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District. Daarvoor wil ik als eerste het woord geven aan mevrouw Dirken. U heeft het woord.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voorzitter. Als VVD zijn we blij om te zien dat een aantal onderwerpen waar wij ons als fractie in de vorige periode hard voor hebben gemaakt, bij elkaar komen in het voorliggende voorstel. Zo zien we dat in deze innovatieve wijk ruim baan wordt gegeven aan allerhande nieuwe woonvormen, zodat mensen echt kunnen gaan wonen op een wijze die het best bij hen past. We zien ook dat er in de geest van de Omgevingswet gewerkt wordt met een uitermate flexibel plan in plaats van met een vooraf dichtgetimmerd kader. En we zien ook dat er serieus werk wordt gemaakt van het bevorderen en stimuleren van innovaties. En misschien nog wel het belangrijkste wat onze fractie ziet: er wordt niet alleen gedacht en gepraat over dromen en ideeën, maar er wordt daadwerkelijk gas gegeven en gerealiseerd. De VVD constateert dat in dit Living Lab bijvoorbeeld de mogelijkheden van het toepassen van smart data in de praktijk kunnen worden getest. Wij zijn groot voorstander van dergelijke testomgevingen, omdat daarmee mogelijk ook de vraag kan worden beantwoord wat nou eigenlijk de waarde is van individuele data, data die wij op dit moment allemaal, en waarschijnlijk zonder het te beseffen, elke dag gratis beschikbaar stellen aan grotere en kleinere ICT-bedrijven. Een live test die zorgt dat iedereen weer de baas kan zijn over z'n eigen privacy en, nog belangrijker, de waarde van die privacy, is wat ons betreft in het belang van alle Brabanders. Onze fractie is op voorhand benieuwd naar de resultaten die uit alle experimenten gaan komen, bijvoorbeeld de resultaten van de snelle modulaire bouwwijzen die in het plan genoemd worden. Wat zouden die bijvoorbeeld kunnen betekenen voor de bouwopgaven die we in Brabant de komende jaren nog hebben? Wij zijn benieuwd naar de visie van de gedeputeerde daarop. En wat levert het mobiliteitsconcept in de nieuwe wijk aan informatie op voor de toepassing van mobiliteitsconcepten in de rest van Brabant? Misschien kan de gedeputeerde daar ook iets over zeggen.

Als VVD houden wij, zoals denk ik wel bekend is in deze zaal, niet van stilzitten, maar van doen. En door actief deel te nemen in de stichting kan de provincie er mede zorg voor dragen dat alle kennis die opgedaan wordt snel en goed binnen de rest van de provincie wordt verspreid. Op die manier zorgen wij allemaal dat slimme, nieuwe ontwikkelingen voortvarend in de Brabantse praktijk kunnen worden gebracht. Naar onze mening zijn de technische vragen afdoende beantwoord en wij zien dan ook geen enkele reden om wensen of bedenkingen in te brengen tegen deelname aan de stichting. De enige vraag die wij verder nog aan de gedeputeerde willen stellen is op welke wijze hij gaat zorgen dat wij als Staten periodiek geïnformeerd worden over de resultaten van alle experimenten. Wij wensen de stichting veel succes bij de spoedige verdere realisatie van deze plannen.

De **vicevoorzitter**: Ik dank u wel, mevrouw Dirken. Dan ga ik nu het woord geven aan de heer Rutjens namens Forum voor Democratie en voor de heer Rutjens is dit zijn maidenspeech.

De heer **Rutjens** (FvD): Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Gedeputeerde Staten, zowel die van 12 maart als blijkbaar nu ook de recent geïnstalleerde, willen graag deelnemen in de Stichting Brainport Smart District, de slimste wijk ter wereld. Behalve dat deze stichting slim het merk 'Brainport' gebruikt, lijkt het ons verstandig eerst te kijken of en waarom het slim zou zijn dat de provincie hieraan meedoet. En, laten we niet vergeten: onze kiezers willen natuurlijk ook weten of tegen het vallen van de avond de uil van Minerva dan toch bij Helmond is geland.

Waarom wil een groepering die 1.500 woningen wil bouwen en 12 hectaren bedrijfsruimte ontwikkelen, dat de provincie deelneemt in haar stichting? En voor de besluitvorming nu: waarom zou de provincie in die stichting willen deelnemen? Waarom wil de provincie ons geld en onze tijd hieraan, en niet aan andere zaken besteden? Er blijken maar liefst zeven thema's leidend te zijn: circulaire wijk, participatie, sociale en veilige wijk, gezondheid, data, mobiliteit, duurzame energie. Het consortium probeert deze grabbelton van uiterst brede thema's samen te vatten als 'de concretisering van een adaptieve, slimme wijk met circulaire materialenstromen, sociale verbondenheid en een sterk natuurlijk kapitaal'. Gedeputeerde Staten stellen dat het publiek belang gediend zou zijn, omdat 'allerhande innovaties kunnen worden toegepast'. Toen we vanwege publiek belang daarom het plan van aanpak bestudeerden, gingen we op zoek naar 'allerhande innovaties'. We lazen over global challenges, de wereld verandert, globalisering, digitalisering, ecologische footprint, klimaatverandering, duurzaam. Bingo! riep iemand, omdat alle modewoorden nu minstens één keer waren gebruikt. We lazen dat de zeven thema's zeven programmalijnen waren geworden en dat er 12 principes gaan worden toegepast, zoals bijvoorbeeld dat activiteiten tegemoetkomen aan globale uitdagingen. Smart District levert geen uitstoot van broeikasgassen en afval op en je kunt je afvragen hoe bewoners ademen, of misschien wordt als innovatie wel het globale probleem van de kinoflatulentie opgelost. Maar ik zal hier niet alle 12 principes nog eens noemen.

De doelstelling van de stichting dan. Ik quote: "Het initiëren en ondersteunen van onderzoek naar, het valoriseren van, het realiseren van en het adviseren – ook van marktpartijen – ten aanzien van innovatieve systematische en duurzame oplossingen voor hedendaagse (globale) maatschappelijke probleemstellingen ten einde met gebruikmaking van circulaire materialenstromen, nieuwe technologische inzichten en toepassingen een duurzame, sociale en aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving te creëren, middels een systeem van open-innovatie, alsmede het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn."

Op het moment dat de lezer duizelig is geworden door sociaal wenselijke modewoorden en politiek correcte holle begrippen, blijkt het vooral nu nodig om een directie aan te stellen voor 130 euro per uur, een secretaresse aan te nemen en een projectsecretaris. Bijna 4 miljoen euro is begroot in 2019, wat samengebracht zou moeten worden door subsidies en bijdragen van partnerorganisaties. Die partnerorganisaties zijn dan weer vooral allerlei overheden, of door hen gesubsidieerden. Bijna 4 miljoen euro gemeenschapsgeld. In 2020 voorlopig al 7 miljoen euro gepland. De provincie zou 400.000 euro per jaar moeten bijdragen aan de stichtingskosten en heeft blijkbaar al 735.000 euro toegezegd in 2018 en 2019. De totale kosten konden we niet vinden en het lijkt alsof er een blanco cheque wordt ondertekend. Kortom, het is een groot gevaar dat de provincie, samen met andere bestuurders in onze provincie, onze gemeenschapsmiddelen, geld en tijd wil inzetten om een subsidiecircus op te tuigen dat Smart District heet. Wij vinden het, concluderend, niet de taak, laat staan een kerntaak, van de provincie om als projectontwikkelaar op te treden. Wij vrezen dat Smart District concurreert met andere, niet gesubsidieerde initiatieven. Niet alleen worden andere projectontwikkelaars, die misschien ook 1.500 huizen willen bouwen, zonder subsidiegeld en provinciale aandacht, op achterstand gezet, maar vormt Smart District ook een bedreiging voor echt innovatieve ondernemers en bedrijven die volgens het projectteam niet deugend scoren op 12 principes, 7 thema's, of misschien het inspiratieboek niet leuk genoeg inkleurden. Bovendien kan het daardoor onmogelijk een kostenefficiënte inzet zijn van provinciale middelen. Vorige maand gaf nota bene het Binnenlandse Zaken Expertteam De Zeeuw en Feijtel als een van hun drie adviezen: ga niet

allerlei publieke eisen ongelimiteerd op elkaar stapelen, super-energiezuinig, klimaatbestendig, circulair bouwen, veel eisen et cetera, et cetera. Bij Smart District worden maar liefst 7 thema's en 12 principes opgelegd.

Forum voor Democratie wil op grond van al deze bedenkingen dan ook de wens uiten dat onze provincie niet deelneemt aan de Stichting Smart District. Graag willen we waar nodig organisaties ondersteunen die woningen en bedrijfsruimten willen ontwikkelen op manieren die wél tot de taken van de provincie behoren: het faciliteren van vergunningen, ontheffingen, wegen aanleggen, fietspaden, et cetera. Forum voor Democratie stelt voor te handelen in lijn met wat het Centraal Planbureau op 25 maart van dit jaar nog schreef in het boek 'Het bouwproces van nieuwe woningen', waarin onder andere wenselijk wordt geacht dat overheden minder eisen stellen, zich flexibeler opstellen, procedures verkorten. Dit initiatief past in ieder geval duidelijk niet bij dit Centraal Planbureau-advies. Het is ook zeker niet smart, laat staan slim, om ons geld aan Smart District te verkwisten.

Dank u wel.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Rutjens. Wilt u even blijven staan, dan kom ik u de complimenten en een bos bloemen brengen.

Applaus

De **vicevoorzitter**: Goed, dames en heren, dan geef ik nu het woord aan de heer Deryckere namens het CDA. Ga uw gang, meneer Deryckere.

De heer **Deryckere** (CDA): Dank u wel, voorzitter. Hoe mooi kan het zijn? In samenwerking met bedrijven, inwoners en overheden een compleet nieuwe, innovatieve wijk neerzetten, een wijk waar opnieuw wordt nagedacht over wat fijn wonen en leven is, en een wijk waar nieuwe technieken, die tot nu toe nog niet worden toegepast, wel worden toegepast om dat doel te bereiken. Bovendien, laten we eerlijk zijn, zijn onze Brabantse, maar ook gewoon Nederlandse, wereldwijde wijken wel aan vernieuwing toe. Al decennia bouwen we op precies dezelfde manier, steentje voor steentje. Tijd om de innovatiekracht van Brabant te benutten, om dat een keer te veranderen en vernieuwing toe te passen in de bouwwereld.

Het CDA is dus enthousiast over het voorstel en heeft in principe geen wensen of bedenkingen. Wel willen we drie zaken meegeven, zodat potentiële problemen in de toekomst hopelijk kunnen worden voorkomen. Ten eerste: zorg dat het geen overheidsfeestje wordt. In de stichting zitten veel onderwijsinstellingen en ook heel veel overheden gezamenlijk, maar we missen daarin wel de bouw, de mensen die uiteindelijk die stenen moeten gaan stapelen, op een vernieuwende manier die huizen moeten gaan neerzetten. Dus hoe gaan we er nou voor zorgen dat dit wat breder wordt dan alleen een overheids- en een onderwijsgedoe?

Twee: zorg voor concrete deadlines. Er moet een wijk gebouwd worden. Want in 2016 zeiden we bij de start van het project dat er, als alles meezat, al volgend jaar, in 2017, zou worden gebouwd. Nou, blijkbaar heeft het niet meegezeten, want er staat volgens mij nog helemaal niks. Dus wanneer gaan we nou eigenlijk wel bouwen in de komende jaren?

En de derde en laatste: zorg vooral voor een leefbare wijk. Want technieken, vernieuwen, innovaties, het is allemaal geweldig en fantastisch, maar ze zijn pas echt interessant, die nieuwe technieken, als ze ook bijdragen aan een beter leven, aan een fijner leven in die wijk voor Brabanders die daar gaan wonen. Kent u bijvoorbeeld nog de Google Glass? 2014: het zou de wereld gaan veranderen, iedereen zou zo'n gek brilletje op gaan zetten en daarmee van alles gaan doen in zijn of haar leven en werk. Draagt iemand zo'n ding vijf jaar later? Nee. Want het was niet praktisch. Er is nooit gevraagd aan de doelgroep: is dit iets waar je op zit te wachten, wat je uiteindelijk gaat gebruiken, wat handig is in jouw leven? Dus laten we nou voorkomen dat we technieken in die wijk gaan neerzetten en gaan benutten die uiteindelijk door niemand

gaan worden gebruikt, door de bewoners niet gaan worden gebruikt omdat ze ze niet snappen en niet willen inzetten. Kortom, betrek de inwoners, die ook achter het initiatief staan, continu bij het ontwerpen van de wijk en in de keuzes die je maakt voor de technieken die je gaat toepassen.

Voorzitter. Compliment aan het college voor de inzet de afgelopen jaren op dit dossier. We hopen dat ook de komende jaren de Provinciale Staten worden betrokken in de voortgang van het proces. En wij hebben, zoals gezegd, geen wensen of bedenkingen te noteren.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Deryckere. Dan geef ik vervolgens het woord aan de heer Altundal namens de SP-fractie. Ga uw gang.

De heer **Altundal** (SP): Voorzitter. GS nodigen de Staten uit om eventueel wensen en bedenkingen kenbaar te maken betreffende het voorgenomen besluit om deel te nemen aan de Stichting Brainport Smart District, samen met de gemeenten Helmond en Eindhoven. De SP wil graag haar wensen en bedenkingen kenbaar maken.

De provincie is vanaf het begin betrokken bij de ontwikkeling van de slimste wijk van Europa en wenst ook verder betrokken te zijn middels deelname aan de stichting en een financiële bijdrage.

Het ontwikkelen van de slimste wijk van Europa is een behoorlijke ambitie. De SP wenst dat voorkomen wordt dat deze nieuwe wijk, en ook toekomstige, soortgelijke wijken binnen de volkshuisvesting, duurzame eilanden worden waar slechts een rijke elite toegang toe heeft.

De SP heeft tijdens de technische vragenronde van 19 april jl. zijn zorgen uitgesproken over de inclusiviteit die de nieuwe wijk feitelijk zal bereiken. Ook al zijn vanuit de betrokken gemeenten woonvisies ontwikkeld waarin zij hun ambitie van het aantal sociale huurwoningen, woningen onder de huursubsidiiegrens, hebben opgenomen, dat is nog geen zekerheid dat dit ook voor deze nieuwe wijk zal zijn. Immers, de gemeenten kunnen hun ambitie geheel binnen de grenzen van hun gemeente realiseren en het zou kunnen dat zij voor deze nieuwe wijk deze ambitie loslaten. Op de technische vragen die de SP had gesteld, was het antwoord dat volgens de woonvisie van deze gemeenten rond 30% van de woningen sociale huurwoningen moeten zijn. Wij wensen dat deze ambitie ook voor het aantal te bouwen woningen in Brainport Smart District dient te gelden. De SP uit derhalve haar wens dat GS vanuit hun participatierol, maar ook in het kader van de provinciale woonagenda bewaakt dat dit voor dit gebied gerealiseerd wordt.

Voorts wenst de SP dat de bewoners van de toekomstige wijk Brainport Smart District medezeggenschap, inspraak krijgen in belangrijke besluiten die in en rond hun wijk genomen worden.

Brainport Smart District als de slimste wijk van Europa staat in een ontwikkeling waarin hightechbedrijven als Google, Facebook en andere geheel nieuwe etalagewijken bouwen met een enorme datahonger. De beschrijving van de nieuwe Googlewijk Quayside in Toronto lijkt als twee druppels water op Brainport Smart District. De SP maakt zich grote zorgen over de privacy van de bewoners en het opslaan en de toegankelijkheid van de data voor derden, die vaak ook over de rug van de gegevens van de burgers/bewoners hieraan allerlei verdienmodellen ontleen. Alle digitale bestanden zijn kwetsbaar voor bedoelde of onbedoelde inkijk. De SP wenst dat er alles aan gedaan wordt om misbruik hiervan tegen te gaan. Voorts wenst de SP dat de data van Brainport Smart District op een non-profitbasis en onder democratische controle bewaard worden op een goed bewaakte server binnen het rechtsgebied van Nederland. Vanuit de privacygevoeligheid wenst de SP dat de inwoners van Brainport Smart District het recht hebben om 'onzichtbaar' te zijn. De inwoners van Brainport Smart District dienen de keuze te krijgen om zich geheel of gedeeltelijk aan het inwinnen van data omtrent hun leven te onttrekken, of te vertrekken vanuit die wijk zonder dat daarmee kosten gemoeid zijn. In feite gaat het er hier om welke slimme verdienmodellen bedrijven kunnen ontwikkelen met datagegevensverzameling van bewoners door de privacy gedeeltelijk of volledig in te laten leveren – dat wordt juist gestimuleerd met financiële prikkels. Hier ontstaat ook een gevaar. Immers, de kans is redelijk aanwezig dat mensen met minder inkomen bereid

zullen zijn om hun privacy in te leveren voor een financiële prikkel en mensen met een wat beter inkomen dat niet zullen doen. Voor de SP is het een kwalijke zaak om privacy te koop aan te bieden.

Over de hele wereld zien we dat geautomatiseerde surveillancesystemen in opkomst zijn met bijvoorbeeld technieken als gezichtsherkenning. Zoals uit de plannen te herleiden is, leent de infrastructuur van Brainport Smart City zich prima voor een dergelijk systeem. De SP is hier geen voorstander van. Derhalve wensen wij dat in Brainport Smart District geen technologieën ingezet worden die zich lenen voor geautomatiseerde surveillancesystemen.

Voorzitter, tot slot. De wensen die de SP in het kader van de voorstellen en de te nemen besluiten heeft, en die ik heb verwoord, zullen wij in twee amendementen indienen. Een amendement gaat over onze wensen betreffende privacy en datagebruik, het tweede over het realiseren van 30% sociale huurwoningen in Brainport Smart District.

Voorts hebben we nog één vraag. Uit de beantwoording van technische vragen van de PVV bleek dat de bezoldiging van de directie door het bestuur is bepaald op 130 euro per uur, met een inzet van twee tot drie dagen per week. Dit vinden wij als SP erg fors. Past deze beloning binnen onze Brabantse norm van fulltime-dienstverband voor topsalarissen? Als ik de parttime-factor loslaat op twee dagen en de beloning hiervan uitreken per jaar, zitten we bijna op 110.000 euro. Volgens mij is dit meer dan 40% van onze topsalarissen, maar ik kan me daarin vergissen. Ik hoor graag het antwoord hierop.

Dat was het voorzitter. Dank je wel.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Altundal. Krijg ik van u een tweetal amendementen?

Amendement A2-2019: 'Het realiseren van 30% sociale huurwoningen in Brainport Smart District'

"Provinciale Staten van Noord Brabant, in vergadering bijeen op 28 juni 2019 ter bespreking van Statenvoorstel 19/19 Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District;

besluiten, dat de tekstpassage

'ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij geen wensen en bedenkingen hebben, als bedoeld in artikel 158, tweede lid van de Provinciewet, met betrekking tot het voornemen van Gedeputeerde Staten om deel te nemen aan de Stichting Brainport Smart District',

vervalt en gewijzigd dient te worden in de volgende tekst:

de volgende wensen c.q. bedenkingen, als bedoeld in artikel 158, tweede lid van de Provinciewet, in te brengen met betrekking tot het voornemen van Gedeputeerde Staten om deel te nemen aan de Stichting Brainport Smart District:

1. De ambitie van de stichting moet zijn om in Brainport Smart District in de lijn met de woonvisie van de participerende gemeenten, 30% duurzame en CO₂-vrije sociale huurwoningen (onder de huursubsidiegrens) te realiseren.
2. De bewoners van de toekomstige wijk Brainport Smart District naast participatie en betrokkenheid ook medezeggenschap krijgen in belangrijke besluiten die er in en rond hun wijk genomen worden.

Toelichting:

In Brainport Smart District is ruimte voor ongeveer 1500 woningen en 12 hectare bedrijfsruimte die gerealiseerd wordt in de periode van 2018 tot 2028. Uit de beantwoording van de technische vragen van 19 april 2018 blijkt dat de betrokken gemeenten woonvisies ontwikkeld hebben waarin zij hun ambitie van 30% sociale huurwoningen (woningen onder de huursubsidiegrens) binnen gemeentelijke grenzen hebben opgenomen en dat de doelstelling van gemeenten om 30% sociale huurwoningen te realiseren niet als concrete ambitie opgenomen is in het te realiseren aantal woningen in Brainport Smart District.

Nurettin Altundal, SP"

Amendement A3-2019: 'Wensen betreffende privacy en datagebruik Brainport Smart District'

"Provinciale Staten van Noord Brabant, in vergadering bijeen op 28 juni 2019 ter bespreking van Statenvoorstel 19/19 Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District;

besluiten, dat de tekstpassage

'ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij geen wensen en bedenkingen hebben, als bedoeld in artikel 158, tweede lid van de Provinciewet, met betrekking tot het voornemen van Gedeputeerde Staten om deel te nemen aan de Stichting Brainport Smart District',

vervalt en gewijzigd dient te worden in de volgende tekst:

de volgende wensen c.q. bedenkingen, als bedoeld in artikel 158, tweede lid van de Provinciewet, in te brengen met betrekking tot het voornemen van Gedeputeerde Staten om deel te nemen aan de Stichting Brainport Smart District:

1. De data van Brainport Smart District zullen op een non profit-basis en onder democratische controle bewaard worden op een goed bewaakte server binnen het rechtsgebied van Nederland.
2. De inwoners van Brainport Smart District krijgen het recht om 'onzichtbaar' te zijn en krijgen de keus om zich geheel of gedeeltelijk aan het inwinnen van data omtrent hun leven te onttrekken.
3. In Brainport Smart District zullen geen technologieën ingezet worden, die zich lenen voor geautomatiseerde surveillancesystemen.

Toelichting:

Bij Brainport Smart District is sprake van privacygevoelige informatie van de bewoners waarvan opslag en toegankelijkheid het risico op onbedoelde inijk en misbruik door derden met zich meebrengt.

Nurettin Altundal, SP"

De **vicevoorzitter**: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Logister namens de fractie van D66. Ga uw gang.

De heer **Logister** (D66): Ja, dank u wel, voorzitter. We gaan in Helmond de slimste wijk van Europa bouwen, en dat niet alleen: we gaan de kennis die we daarbij opdoen beschikbaar maken voor heel Brabant. Dat klinkt als muziek in de oren van D66, maar wij willen die ambitie één tandje groter maken: het mag ook buiten Brabant gedeeld worden, want het is een belangrijk project, waarin we gaan ontdekken waar innovaties mogelijk zijn als het gaat over de bouw, over de data en vooral over opgaven heen. We zijn enthousiast, dus geen formele wensen en bedenkingen, wel een aantal vragen.

Ik begin bij de financiële bijdrage. We hebben in het voorstel gelezen dat de mogelijke provinciale bijdrage aan de Stichting Brainport Smart District voor de komende jaren wordt geraamd op ongeveer 400.000 euro. Is ook op voorhand een maximumbedrag bepaald door het college, of wordt dat nog gedaan?

Een tweede vraag die D66 heeft is ten aanzien van de evaluatie van dit traject. We zien dat BSD zelf een evaluatietraject heeft gedefinieerd. Wij zijn ook zeer benieuwd hoe wij hier binnen dit huis in de P&C-cyclus met elkaar praten over de resultaten van dit project, en of dat ook beantwoordt aan de doelstellingen die wij hier in de Staten met elkaar hebben vastgesteld.

En dan de laatste vraag, die gaat niet alleen over privacy, maar ook over eigenaarschap van data. D66 hoort ook hier in deze vergadering bij andere fracties zorgen over privacy, maar we zien ook een mooi lichtpunt in de beschrijving als het gaat over eigenaarschap van data, dat die bij de bewoners aanwezig blijft. D66 vraagt zich wel af welke vormen het college, of BSD, voor zich ziet ten aanzien van eigenaarschap van data. Welke organisatievorm zien we daarin, welke uitwerking ziet u voor zich en wanneer worden wij daar, waar over geïnformeerd?

Dat is het voor, voorzitter.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Logister. Nadat ik u gemeld heb dat de beide zojuist door de SP ingediende amendementen voldoen aan de daartoe gestelde eisen, en daarmee onderdeel uitmaken van de beraadslagingen, geef ik nu het woord aan de heer Philippart namens GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik sta hier als een trotse inwoner van de regio waar technologische geschiedenis wordt geschreven en onze toekomst wordt bepaald, voor onze provincie, ons land en zelfs van de hele wereld. Wat in Zuidoost-Brabant ontwikkeld wordt, is weliswaar enigszins te vatten, maar voor vrijwel iedereen ongrijpbaar. Terecht is deze unieke plek dan ook uitgeroepen tot slimste regio ter wereld. Dat de provincie Noord-Brabant hoogtechnologische ontwikkelingen ondersteunt en stimuleert, vindt mijn fractie dan ook niet meer dan logisch. Brainport Smart District past in onze traditie, in een cultuur van eigenwijze en eigenzinnige mensen die samen sterk staan, innoveren en zich door niemand laten zeggen hoe het moet, regel of geen regel.

Een proeftuin om de slimste wijk van Europa te creëren in Brandevoort, met circulaire bouwconstructies, duurzame energieopwekking, schone mobiliteit, waar delen centraal staat, een focus op bottom-up-initiatieven, cocreatie en zelfs welzijnsverhoging: het klinkt mij als muziek in de oren. Dankzij de sterke vermenging van gemeenten, inwoners, kennisinstellingen, provincie en bedrijfsleven wordt ingezet op een nieuw handelsproduct, om bij te dragen aan de enorme uitdagingen waar we wereldwijd voor staan op het gebied van klimaat, wonen en zingeving.

Aan grote woorden en ambities op innovatief gebied geen gebrek in dit voorstel, op het vlak van ethiek, privacybescherming, function creep, oftewel doelverschuiving, en dataminimalisatie echter wel. Als je aan de basis staat van de wereldwijde technologische revolutie, dan hoort daar een groot gevoel van verantwoordelijkheid bij. Dat het woord 'privacy' slechts één keer voorkomt in het voorstel, in het voorwoord van wethouder Dortmans, baart mij zorgen. Ik ben benieuwd of de gedeputeerde die zorg deelt. Meten is weten en als je van de mensen zoveel mogelijk data verzamelt als mogelijk, dan hoort daar ook voorzichtigheid en contemplatie bij.

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. U spreekt over de wereldwijde technologische revolutie et cetera. Ik kan weinig in het stuk vinden daarover. Wat ziet u als revolutionair wat hier gaat gebeuren? Wat heeft u in het stuk gevonden waarvan u zegt: dat is nou echt iets, daar gaan we de wereld mee veranderen?

De heer **Philippart** (GL): Ik had het over de regio waar wij in wonen, Zuidoost-Brabant, waar bijvoorbeeld een bedrijf als ASML iets doet wat geen enkel ander bedrijf kan in deze wereld. De Wet van Moore over de exponentiële groei van computers kan alleen nog maar in stand worden gehouden door dat bedrijf. Dus ik heb het niet concreet over dit voorstel, maar ik noem dit als voorbeeld van de regio waarin wij wonen en waar dus een grotere verantwoordelijkheid bij hoort als je een slimste wijk van heel Europa wilt creëren.

De **vicevoorzitter**: Meneer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Wat maakt volgens GroenLinks dan de slimste wijk van Europa? Want ik zie eigenlijk niks in dit voorstel waarvan ik denk: goh, dat hebben we nog niet eerder bedacht.

De heer **Philippart** (GL): Ik kom daar direct op terug in mijn inbreng over welke data we allemaal verzamelen. Als je data op een dergelijke manier gaat koppelen, dan kun je inderdaad zoveel nieuwe zienswijzen gaan krijgen dat je dus inderdaad misschien wel de slimste wijk van Europa kunt maken. Maar ik zal er direct nog op terugkomen, dan kunt u direct nog interromperen eventueel.

Even kijken waar ik was. O ja, meten is weten. En als je van de mensen zoveel mogelijk data verzamelt als mogelijk, dan hoort daar eveneens voorzichtigheid en contemplatie bij. Want we hebben het over analyses van slaaptijden, social media-gebruik, verplaatsingen van autorijden, of je genoeg beweegt, gemoedstoestanden, energiegebruik, activiteiten in en rondom je huis en veiligheidsanalyses. Dit alles levert bij elkaar opgeteld een schat aan informatie op, maar roept tevens de vraag op hoe afhankelijk wij willen worden van data en technologie, en of we nog een onbespied leven kunnen leiden, onafhankelijk van zelfbeslissende algoritmen en artificiële intelligentie. Daarom wil ik vragen of er een overzicht is van alle sensoren en data die verzameld gaan worden, zoals in het Sensorhotel, dat mobiele telefoons volgt en hun interne gegevens uitleest. En hoe zit het met de data van bezoekers van de wijk, zoals familie en vrienden, bij dat Sensorhotel?

Hoe meer data je afstaat, hoe lager je huur, en als je alles afstaat woon je er een jaar gratis. Dit 'vrijwillig' verkopen van data roept de vraag op hoe vrijwillig dit nog is, gelet op de woningnood, financiële situatie en digitaal bewustzijn van de bewoners, evenals de tweedeling die ontegenzeggelijk ontstaat tussen de inwoners die wel en geen data over bijvoorbeeld eet- en drinkgewoonten, medicijngebruik en analyses van hun afvalwater verkopen. Deelt de gedeputeerde dat dit mogelijk in strijd is met de aangenomen motie in de Tweede Kamer, die expliciet het verkopen van gezondheidsdata verbiedt? Mijn fractie heeft dan ook fundamentele bezwaren tegen het verkopen van die data, oftewel the data as a currency. Graag een reactie. De inwoners zijn de eigenaar van de data, maar dit wordt niet uitgewerkt, noch aan welke principes dit moet voldoen. Datzelfde geldt voor data-anonimisering, dat altijd te de-anonimiseren is als er locatiegegevens worden verzameld, en daarbij: hoe anoniemer – geen naam, leeftijd, geslacht, locatie –, hoe minder waardevol die data. Kortom, hoe anoniem is anoniem en hoe weten we zeker dat de data die anoniem is niet doorverkocht wordt? Kan de gedeputeerde in zijn reactie hierop de rol van de provincie toelichten die hij ziet bij het sturen van het Datamanifest?

Dan kom ik bij de ethische commissie. Acht de gedeputeerde het opportuun dat de ethische commissie volledig onafhankelijk opereert en privacy-, ethiek- en data-assessments voor, tijdens en na realisatie van de wijk worden uitgevoerd door privacy-experts, naast juristen van de Universiteit van Tilburg? En hoe beziet hij de rol van de Autoriteit Persoonsgegevens en dient de ethische commissie aan de Europese standaarden te voldoen voor ethische commissies?

Het gebruik van open source, open standaarden van broncodes en de modulaire opbouw van zowel de hardware als de software, is voor mijn fractie van groot belang, zodat het eigenaarschap van de algoritmes, en daarmee ook de ICT-infrastructuur, in handen blijft van het publiek.

Voorzitter. In principe staat mijn fractie positief ten opzichte van dit voorstel, maar digitaliseren om het digitaliseren moet geen doel op zich zijn en data as a currency is niet de weg die we in onze regio als voorbeeld moeten stellen. Een soortgelijk project is in Canada vastgelopen op privacyproblemen en eigendomsrechten en omdat bottom-up-initiatieven conflicteerden met de top-downideeën van bedrijven. Public-private partnership klinkt mooi, maar een public-private non-profitpartnership nog beter.

Ik kom tot mijn afronding. U verdedigt onze publieke waarden, onze digitale publieke waarden, en wie weegt integraal en vanuit grondwettelijk perspectief wat hierin de juiste weg is? De vraag wordt in onze regio, in mijn regio, als Eindhovenaar, en ik geloof ook in ons hele land, nog te weinig gesteld. Maar data en ICT-infrastructuur is als water en haar leidingen. Het dient een publiek goed te zijn en te blijven. Veel hangt af van hoe de provincie zijn sturende rol de komende jaren gaat oppakken, om op een verantwoorde manier met de digitalisering van onze levens om te gaan, zeker bij een bestuur van een provincie die de bakermat is van de technologische revolutie waar we ons momenteel in bevinden.

Dank u wel.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Philippart. Dan is nu het woord..., ik had op mijn lijstje meneer Van den Berg staan, maar ik begrip dat de heer Van Hattem het woord voert, of voert u beiden het woord?

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, het eerste gedeelte zal ik doen, dit komt in plaats van een verzochte interpellatie, het tweede deel zal worden overgenomen door de heer Van den Berg.

De **vicevoorzitter**: Ja, u krijgt ook iets meer dan de zeven minuten die u heeft aangemeld. Ik zal daar enigszins soepel in zijn. U mag daar wat overheen.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u wel, voorzitter.

Voorzitter. Zojuist werd al door Forum en de SP gerefereerd aan de directeur van Brainport Smart District en diens beloning. Voorafgaand aan het beoordelen van het voorstel, van de wensen en bedenkingen bij Brainport Smart District, wil de PVV-fractie nadere duidelijkheid over de beantwoording van onze Statenvragen over de positie van de directeur, tot voor kort lid van onze Staten. Korthedshalve zal ik soms verwijzen naar enkele nummers van de Statenvragen, want het zijn 14 kantjes aan beantwoording en die kan ik hier helaas niet allemaal integraal voorlezen.

Vanuit de provinciale subsidie voor BSD wordt ook specifiek het programmabureau van BSD gefinancierd, en daarmee ook de beloning van de directie. Ik citeer: "De subsidie is een bijdrage voor de ontwikkeling van Brainport Smart District en kan in dat licht ook worden ingezet voor loonkosten, het aantrekken van andere partners bij de ontwikkelingen, onderzoek en monitoring." In de beantwoording van vraag 6 bevestigen GS dat werkzaamheden van de directeur uit subsidie gefinancierd kunnen worden. Tegelijkertijd stellen GS, en ik citeer: "De subsidie is verleend aan de Stichting Brainport Smart District en wordt niet aan de heer Porthoine uitbetaald. De heer Porthoine wordt voor zijn werkzaamheden betaald uit het totaal van inkomsten van de stichting." En dan komt het: "Een directe relatie met het geld van de provincie ontbreekt derhalve." Kunnen GS aangeven hoe deze stelling zich verhoudt tot de inzet van de subsidie voor loonkosten? Ook concluderen GS in vraag 9a, "Kunnen GS uitsluiten dat de werkzaamheden van oud-Statenlid Porthoine bij de BSD uit provinciale middelen gefinancierd worden? Zo nee, waarom niet?" Als antwoord komt daarop: "Zoals eerder aangegeven, is er geen sprake van werkzaamheden voor de provincie Noord-Brabant, maar voor Brainport Smart District. Derhalve was er noch noodzaak noch aanleiding om dit uit te sluiten." Voor mij is nu echt essentieel de vraag: is er echt geen sprake van werkzaamheden als bedoeld in de wettelijk verboden handelingen voor een Statenlid? Hebben GS – en dat is wat hier boven ligt – in dit kader zuiver gehandeld? Hebben ze een Statenlid niet in een onwenselijke positie gebracht? Immers, het gaat niet alleen om een directe relatie. Uitgangspunt bij verboden handelingen is rechtstreeks noch middellijk, waarbij 'middellijk' moet worden gelezen als 'indirect', zoals ook weergegeven in de uitleg van het GS-besluit over de beleidsregels over verboden handelingen voor raadsleden – dat is het beleidskader dat wordt toegepast voor raadsleden, maar dat even goed voor Statenleden kan worden toegepast –, en ik citeer: "Het verbod is ook van toepassing in het geval het raadslid middellijk bij het tot stand komen van de overeenkomst is betrokken." Hiermee wordt bedoeld het geval waarin door een tussenpersoon een overeenkomst met de gemeente wordt aangegaan, met welke overeenkomst het persoonlijk belang van het raadslid op welke wijze dan ook is gediend.

De **vicevoorzitter**: Meneer Van Hattem, u heeft ongeveer drie minuten verbruikt en ik wil niet dat u uw collega in grote problemen brengt. Houdt daar alstublieft rekening mee.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik houd er rekening mee, maar dit is wel even essentieel. Het woord 'middellijk' in onderdeel d. doelt op de verhouding van het raadslid met de partij waarmee de gemeente – lees in dit geval de provincie – een overeenkomst wil aangaan. Onder 'middellijk' moet worden verstaan 'indirect'.

Voorzitter. Het GS-besluit stelt verder: "Het begrip 'werkzaam zijn' veronderstelt een zekere actieve betrokkenheid van de adviseur bij het tot stand komen en het uitvoeren van de overeenkomst. Hiervan is in

ieder geval sprake in die gevallen waarin het raadslid handelingen die direct verband houden met de af te sluiten overeenkomst ten behoeve van een derde verricht.” Gelet op deze aspecten graag alsnog een inhoudelijk onderbouwd antwoord op vraag 8a van de Statenvragen, die ik nu niet letterlijk zal herhalen.

Voorzitter. Een vraag waarop geen antwoord is gegeven, is vraag 7a: of het college kan aangegeven of zij, gezien de letterlijke tekst van de parlementaire stukken en de vakliteratuur waarnaar in de Statenvragen verwezen is, van mening is dat in het geval van een programmamanager/directeur van BSD geen sprake is van een ‘hulp- of ombudsfunctie’, maar van een professioneel belang? Het antwoord van het college zegt niets over een professioneel belang. Graag alsnog een reactie van GS.

Hetzelfde geldt voor vraag 7b. De beantwoording zegt niets over de relevantie van een geschil. Ook daarop graag een inhoudelijke reactie van GS.

Dan bij antwoord 7c: er is wel degelijk sprake van een subsidieovereenkomst waar werkzaamheden als directeur uit gefinancierd kunnen worden. Kunnen GS dan aangeven waarom dit dan niet van toepassing zou zijn?

Bij vraag 1a, 2a en 5a: wat was de exacte rol van GS in de stuurgroep? Want daar wordt elke keer een ambivalent antwoord op gegeven. En kunnen GS dan ook aangeven hoe zij is omgegaan in de overleggen met de stuurgroep, want daarvan zeggen zij: de rollen zijn altijd gescheiden geweest. De vraag was, bij vraag 4d van de Statenvragen, hoé GS deze rollen hebben gescheiden.

Dan kom ik bij vraag 9b. Kunnen GS aangeven waarom zij onder andere middels het Statenvoorstel dat nu voorligt de werkzaamheden van de heer Portheine als directeur van BSD willen faciliteren en financieren, terwijl hij nog in het eerste jaar zit na de beëindiging van zijn ambtstermijn als Statenlid? Daarop hebben GS geen reactie gegeven, alleen maar: zie antwoord vraag 9a, met een antwoord dat daar niet direct iets mee te maken heeft. Dus daar graag alsnog een inhoudelijk antwoord op.

En vraag 9e: daar heb ik gevraagd om alle aanwezige documenten te verstrekken. Er staat: ‘die staan onder het Statenvoorstel’, maar daar ontbreekt bijvoorbeeld de subsidiebeschikking, dus dat zijn niet alle documenten.

Voorzitter. Tot zover in eerste termijn deze vragen. De rest zal de heer Van den Berg vervolgen.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Van den Berg. Ik moet u mededelen dat u nog vier minuten heeft. Ik hoop dat dat voldoende is voor uw bijdrage.

De heer **Van den Berg** (PVV): We zullen zien, voorzitter.

Stichting Brainport Smart District. Of wij wensen en bedenkingen hebben bij dik zeven ton entreegeld, een dik betaalde directeur die we hier heel goed kennen en jaarlijks vier ton contributie voor lidmaatschap van deze club. Inderdaad, daar hebben wij de nodige bedenkingen bij. Het is een toekomstig wijkje met zo’n 1.500 woningen en flink wat innovatieve bedrijvigheid, waarin geleefd en gewerkt wordt zoals dat volgens de duurzame doelen van de Verenigde Naties, en dus van de EU, en dus volgens GroenLinks en D66-principes, geheel maakbaar zou moeten. BSD heet bij ons dan ook Brandevoorts Slimme Deugwijk.

Laten we eens kijken naar wat slimme, duurzame deugboegbeelden, hoe voorbeeldig zij het leven vieren. We hebben hier de te koop staande boerderij van Ed Nijpels met verwarmd buitenzwembad en een CO₂-knallend Turks stoombad erin. Dan gaan we verder. Wie zit daar in zijn eikeltjespyjama de buurt erger te vervuilen dan 20 vervuilende vrachtwagens, achter enkel glas in zijn oude woning in Den Haag: de heer Jesse Klaver zelve. En wie hebben we hier? Bono! O ja, hij woont toch echt op 0 meter boven zeeniveau. Wat is die man toch bang voor de zeespiegelstijging. Hier hebben we Al Gore. Geen zonnepaneel te vinden. En kijk daar de boot van Leonardo DiCaprio, die van Los Angeles naar New York heen en weer vloog om een duurzaamheidsprijs in het kader van de klimaatbescherming op te halen.

Beste voorzitter. Wij gunnen eenieder een dergelijk leven in Helmond en in Brabant, maar zelfs de PVV lijkt het niet heel erg verstandig als alle Brandevoorters, laat staan alle Brabanders, deze ecologische voetafdruk gaan vertonen als wat hier gebeurt.

Het plan zelf dan. Slimmigheden zitten er zeker in, en wij zijn ook echt wel enthousiast over de aandacht voor ouderen en minder validen. Maar de vraag is, en die is ook al door Forum gesteld: hebben wij daar nou per se de provincie voor nodig?

In punt 1 zien we al het streven om zelfvoorzienend te zijn. Nou ja, dan gaat het meteen mis hè? Als je in twee jaar tijd al 10 miljoen nodig hebt, en vanaf 2020 structureel 2 miljoen, nagenoeg allemaal belastinggeld, dan is dat weinig zelfvoorzienend, dan is dat gewoon volstrekt subsidieafhankelijk. Om die reden heb ik dan ook een amendement, dat mijn collega zo zal brengen, hoop ik, met de aanmoediging om financieel zelfvoorzienend te worden, waarbij de winstgevende innovaties de subsidies weer terug kunnen betalen, mocht dit plannetje allemaal doorgaan.

Het plan van mobiliteit behelst de zoveelste poging om mensen hun eigen auto uit te verleiden. Het is goed bedoeld, en ook weer leuk bedacht, maar het is wederom kansloos. Het gaat u gewoon niet lukken. En het plan om zonder gas en met zonnepanelen en wat opslag de winter door te komen is volstrekt belachelijk. Echt, onbenulliger krijg je het gewoon niet.

In het plan van aanpak wordt verder gesproken over meertalig onderwijs en een internationale school. Ik wil graag van het college weten of deze naast de reguliere Nederlandse school komt, want de PVV vindt een internationale school prima voor kinderen van tijdelijk hier verblijvende buitenlanders, maar wij vinden dat Nederlandse kinderen in het Nederlands onderwezen moeten worden.

Kortom, een aardige waslijst van bedenkingen, maar ook wensen, waarbij wij die voor financiële zelfvoorzienendheid en Nederlands onderwijs in amendementen gegoten hebben. Die ga ik heel snel halen en bij u indienen.

Amendement A4-2019

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op vrijdag 28 juni 2019, ter bespreking van Ontwerpbesluit 19/19 B 'Wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan de Stichting Brainport Smart District';

overwegende:

dat in Nederland kinderen in het Nederlands onderwezen moeten worden;

besluiten:

de tekst 'ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij geen wensen en bedenkingen hebben, als bedoeld in artikel 158, tweede lid van de Provinciewet, met betrekking tot het voornemen van Gedeputeerde Staten om deel te nemen aan de Stichting Brainport Smart District'

te vervangen door

besluiten

- de wens ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij in de wijk tenminste één school met Nederlandstalig onderwijs wenst.

Toelichting:

In het Plan van Aanpak wordt alleen gesproken over een meertalige school. In Nederland moet elk Nederlands kind toegang hebben tot Nederlandstalig onderwijs.

Harry van den Berg, PVV Noord-Brabant"

Amendement A5-2019

"Provinciale Staten van Noord-Brabant, in vergadering bijeen op vrijdag 28 juni 2019, ter bespreking van Ontwerpbesluit 19/19 B 'Wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan de Stichting Brainport Smart District';

overwegende:

dat een zelfvoorzienende wijk ook financieel zelfvoorzienend moet worden;

besluiten:

de tekst 'ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij geen wensen en bedenkingen hebben, als bedoeld in artikel 158, tweede lid van de Provinciewet, met betrekking tot het voornemen van Gedeputeerde Staten om deel te nemen aan de Stichting Brainport Smart District'

te vervangen door

besluiten:

- de wens ter kennis van Gedeputeerde Staten te brengen dat zij de subsidie ten behoeve van de Stichting Brainport Smart District zo snel mogelijk wenst af te bouwen.

Toelichting:

De wijk (inclusief bedrijven) hoeven slechts een relatief gering bedrag neer te leggen om alle subsidies zelf te financieren. Wonen in 'de slimste wijk van Europa' met alle voordelen van dien mag best een klein beetje meer kosten.

Harry van den Berg, PVV Noord-Brabant"

De **vicevoorzitter**: Dank u wel. Dan gaan wij vervolgens naar mevrouw Van Dijk luisteren van de Partij van de Arbeid. Mevrouw Van Dijk, ga uw gang.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Voorzitter, dank u wel. Een prachtig betoog. Ik hou het een beetje simpel. Ik kom uit de stad van techniek, Eindhoven, is al eerder genoemd, en ik vind het heel prachtig dat we met deze Brainport Smart District een woon-werkwijk gaan creëren, in samenhang, een soort proeftuin voor nieuwe ideeën en technologieën voor veiligheid, mobiliteit, gezondheid en participatie, en natuurlijk gewoon een woonwijk bouwen. We spreken de hoop uit, de PvdA, dat deze mooie Brainport Smart District ook nieuwe ideeën oplevert voor betaalbare, duurzame woningen, want dat is voor en in de Brainportregio hartstikke hard nodig, om onze knappe koppen en vooral onze slimme handjes een fijne plek te geven om te wonen.

De PvdA is voor deze deelname aan de Stichting Brainport Smart District. We hebben geen aanvullende wensen of bedenkingen. Alleen hebben we wel een opmerking. In de commissie bleek, in tegenstelling misschien tot het verhaal van de SP, dat de gemeente Eindhoven wel deelneemt aan projecten, maar geen onderdeel vormt van de stichting. Dat vinden wij jammer. De stad van de triple helix, techniek, design en kennis, de stad waar de TU/e staat, waar ik zelf gestudeerd heb. Daarom ons verzoek aan de gedeputeerde om te proberen Eindhoven over te halen tot deelname. We zijn heel benieuwd naar zijn reactie daarop.

Tot zover, voorzitter. Ik hou het kort.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, mevrouw Van Dijk. Ik kan u medelen dat de beide door de PVV ingediende amendementen voldoen aan de gestelde eisen en dus onderdeel uitmaken van de beraadslagingen, en het mooie cijfer A4 en A5 hebben gekregen. Ik geef nu dan het woord aan de heer Brouwers namens 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Ik wil het niet te lang meer maken, voorzitter, maar ik wil toch even iets kwijt, los van dit initiatief, daar staan we wel achter, maar 50PLUS heeft er wel moeite mee dat iemand bij naam genoemd wordt. Wij hebben het wel – dat wil ik iedereen toch meegeven – over een mens en als een mens zo naar buiten wordt gebracht, dan werkt dat slecht bij inwoners van Noord-Brabant, omdat dan vlug gedacht wordt: waar rook is, is vuur. Dus ik wil dat gewoon even kwijt. Dank u wel.

De **vicevoorzitter**: Interruptie van de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, ik wil hier wel benadrukken dat het mij niet om de persoon in kwestie gaat. Het is iemand met wie we altijd prima hebben samengewerkt hier in de Staten, daar gaat het mij niet om. Het gaat mij er primair om hoe de rol van GS is geweest om iemand in die positie te brengen. Dat is waar wij duidelijkheid over willen en dat staat los van de betreffende persoon. Dat wil ik toch wel even daarop gezegd hebben.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Alleen, de naam wordt wel genoemd en dat gaat een eigen leven leiden. Dat vind ik jammer.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat klopt, voorzitter, maar die naam staat ook gewoon in het Statenvoorstel, dus dat kan iedereen ook lezen en zelf uit de stukken concluderen. Dus dat maakt het niet anders. Dat is nu eenmaal inherent aan een publieke positie.

De **vicevoorzitter**: U bent klaar, meneer Brouwers? Dan geef ik het woord aan de heer Van Pinxteren namens Lokaal Brabant. De heer Van Pinxteren heeft het woord.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Dank je wel, voorzitter. Complimenten aan GS dat ze met voortvarendheid proberen om samen met de partners de slimste wijk van Europa neer te zetten. Maar wel meteen met een grote kanttekening erbij: is de slimste wijk straks ook de fijnste wijk van Europa? Hoe zit het met het leefklimaat zo meteen in die slimste wijk? Wordt er voldoende rekening gehouden met de sociale cohesie in de wijk? Hoe is het met de inwoners, hoe gaan zij dit beleven, zitten zij erop te wachten? Het zijn antwoorden die in het voorstel niet zo erg naar voren komen. Technisch kunnen we heel veel oplossen. Wat dat betreft zijn we tot veel dingen in staat, maar de samenwerking en de samenleving in een dergelijke wijk, dat kunnen we nog steeds niet technisch organiseren. Dat zullen mensen samen moeten doen en daar zal ook een structuur voor gebouwd moeten worden.

Twisten over wel of niet deelnemen van de provincie, dat wil Lokaal Brabant in principe niet doen. Duidelijk is, als je verandering wilt en innovatie en vernieuwing, dat je af en toe hier en daar wat aanjaaggeld erin moet stoppen, om te zorgen dat die verandering op gang komt. Het moet geen structurele bijdrage zijn, maar een tijdelijke ondersteuning om een project van de grond te krijgen. En ja, daar is een organisatiestructuur voor nodig, en ja, daar zijn leidinggevenden voor nodig, en ja, daar zit ook een coördinator op, enzovoort. Dat soort dingen hebben we nodig en dan gaat het er mij niet zozeer om wie dat is, maar veel meer dat het goed georganiseerd wordt en dat het geld dat wij in die aanjaagfunctie stoppen goed besteed wordt.

Zorg hebben wij wel rond het eigenaarschap van de data die hierbij vrijkomen. Want we kunnen wel zeggen dat de eigendom bij de burgers blijft, maar is dat zo en kunnen we voorkomen dat die data op een andere manier op andere plekken terechtkomen? In de ICT-wereld zijn er voorbeelden genoeg dat we weten dat data andere levens kunnen gaan leiden. En het moet ook geen feestje worden van alleen de kennisinstellingen. Het moet een feestje worden voor de burgers die daar straks wonen, dat ze zeggen: hier wonen we heel graag en fijn. En die moeten dat kunnen uitstralen naar anderen in Brabant en Nederland, en misschien nog verder, maar in eerste instantie naar de andere Brabanders, dat ze zeggen: nou, dit moet je meenemen en daar moet ook gewoon gratis kennisdeling gedaan kunnen worden. Dat was ook de reden waarom wij in onze technische vragen gevraagd hebben hoe het zit met de intellectuele eigendom wat hier opgedaan wordt. Want er zijn verschillende partners in de stichting en hoe gaan we straks om met het vermarkten, of vrijgeven van dat intellectueel eigendom, wat hier ook gedaan wordt? Want er wordt kennis en ervaring opgedaan en die moet in onze ogen, als Lokaal Brabant, vrij beschikbaar komen voor de rest van de Brabanders. En – ik heb het in het begin al gezegd – zorg, grote zorg, bij de aandacht voor de sociale cohesie. Zorg dat de wijk echt gaat leven.

De **vicevoorzitter**: Ik dank u wel, mijnheer Van Pinxteren. En dan geef ik tot slot het woord aan de heer Vreugdenhil namens ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voorzitter. Wij hebben aan deze discussie niet veel meer toe te voegen, dus ik hou het effectief en sluit me aan bij een aantal sprekers die hiervoor zijn geweest.

De **vicevoorzitter**: Ik dank u wel, meneer Vreugdenhil. Dan heb ik begrepen dat de gedeputeerde in staat zou zijn om onmiddellijk te antwoorden. Ik wijs hem erop dat hij daarvoor 22 minuten heeft, maar voor mij hoeft hij zich niet aan deze spreektijd te houden. Het mag best korter! Ik geef het woord aan gedeputeerde Van Merrienboer.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, voorzitter, dank je wel. Wie de publiciteit –en die is niet gering – over Brainport Smart District een beetje heeft gevolgd, ziet aan de ene kant een prachtige ambitie, misschien wel een heel grote ambitie. Uit de maidenspeech van de heer Rutjens kwam dat ook naar voren: die teksten, ja, die spreken van ambitie. Maar toch doe je er heel veel aan tekort als je vervolgens de teksten zo neerlegt alsof dat de plek is waarop die ambities echt handen en voeten krijgen, want dan moet je echt tijd vrij maken om naar Brainport Smart District te gaan. Ik weet dat een aantal van u daar is geweest, een aantal ook niet. Ik mocht het voorrecht hebben om bij een aantal bijeenkomsten te zijn, en dan gaat het over toekomstige bewoners, dan gaat het over Brabantse bedrijfjes die daar echt met heel veel ambitie – de heer Philippart gaf het mooi aan: het zit natuurlijk ook gewoon in het DNA van die regio – aan de slag zijn.

Een van de vragen die aan de orde kwam was: hoe komt u nu in positie om daar over de voortgang ook uzelf te informeren? Wij gaan daarvoor ons best doen, maar ik kan u echt adviseren om ook zelf regelmatig gewoon deelgenoot te zijn van de energie die in die wijk op dit moment inhoud krijgt, en dat is – het is misschien wel aardig om daarmee te beginnen, want mevrouw Dirken had het erover dat er gas wordt gegeven. Nou ja, niet hè? Er wordt geen gas meer gegeven in die wijk. Dat is juist een van de ambities die daar stevig bovenaan staat. De gemeenteraad van Helmond – en ik kom daar op een aantal punten nog op terug, omdat een aantal van de onderdelen ook raken aan die verantwoordelijkheid: we praten over het grondgebied van de gemeente Helmond – heeft unaniem een akkoord gegeven op deze ambitie.

Ik ga naar de beantwoording toe, maar ik leg toch even een spanning terug die uit het debat – en nogmaals: dank voor alle bijdragen – heel helder wordt, en dat is dat heel wat partijen de noodzaak hebben onderstreept om publieke belangen te waarborgen, of belangen van burgers – en de privacy is daarin, denk ik, het meest expliciet verwoord – te borgen in wat je publieke arrangementen zou kunnen noemen, of publiek-private arrangementen. Het is natuurlijk juist ook een van de redenen waarom we daarin wenselijk deel te nemen. Ik geloof niet dat we een ontwikkeling van een woonwijk, waarin juist de ambitie is om met bewoners innovaties bewust en verstandig in te vullen, kunnen doen door aan de voorkant je publieke bevoegdheden in regels of in kaders neer te leggen, en vervolgens te zeggen: succes ermee. Dus de boodschap onder het verhaal, en daarom is het college zeer geëngageerd om juist in te stappen in de governance van Brainport Smart District, is omdat die opgave, en ik denk dat de heer Philippart het misschien wel het meest indringend heeft verwoord, maar juist de ethische kwesties, juist de vraag over wat kan wel en wat kan niet, juist vind ik een belangrijk punt, als er sprake is van eigenaarschap van de data, hoe zorgvuldig kijk je dan naar de wijze waarop onze burgers met hun eigen data omgaan, bijvoorbeeld als het gaat om gezondheid? Wat mij betreft is dat juist een van de redenen om in een Stichting Brainport Smart District te participeren....

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Dank je wel, voorzitter. Ik begrijp het betoog van de gedeputeerde, het gaat om het publiek belang en dat heeft deze provincie ook te bewaken, maar het gaat hier om de vraag: vanuit welk uitgangspunt gaat u dat doen? In de Staten wordt door meerdere partijen gesteld dat de privacy erg belangrijk wordt gevonden. Bent u het met mij eens over het uitgangspunt dat de privacy van de bewoners en burgers niet te koop is, dat gewaarborgd moet worden dat daarmee niet naar buiten getreden wordt? Het gaat om het uitgangspunt. U gaat in het bestuur zitten van een stichting, u gaat financieren, wat is uw standpunt hierin?

De **vicevoorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dat is het uitgangspunt, meneer Altundal – volgens mij staat dat ook in de onderliggende stukken: ‘vanzelfsprekend en ten minste de wettelijke basis die daarvoor staat’ – en vervolgens – en nogmaals: dat kunnen wij aan de voorkant niet allemaal bedenken – zulke arrangementen maken, dat je ook voortdurend in staat bent om ook naar nieuwe inzichten juist deze belangen afdoende te borgen. Dat is wat mij betreft juist ook een van de redenen waarom we in de stuurgroep een Universiteit Tilburg actief deel laten nemen, waarmee we juist proberen dat vraagstuk – en nogmaals: dat kunt u niet stollen in een regel die we hier nu vaststellen, want dat is een vraagstuk dat de komende jaren, en nogmaals, de heer Philippart gaf dat volgens mij heel goed aan, dat is elke dag aan de orde, en ik denk dat we een aantal vragen nu nog geen eens kunnen voorzien die we met elkaar in een publieke context willen beantwoorden, juist om het uitgangspunt waar u om vraagt, om dat ook recht te doen.

De **vicevoorzitter**: Meneer Altundal.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dus het uitgangspunt, ja, maar dat is ook een actieve vorm van betrokkenheid die daarbij hoort.

De **vicevoorzitter**: De heer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Als we kijken naar het voorstel en naar het aantal bedrijven die hieraan meedoen, dat is een waslijst van hier tot Tokio. De achtergrond daarvan is dat men hoopt met datagegevens een verdienmodel te ontwikkelen. Dus die datagegevens, dat is een wezenlijk, principieel onderwerp. Mijn vraag is: als een bewoner, of een burger, zegt ‘ik wil niks afgeven van mijn privacy, maar ik wil in die wijk wonen’, kan dat en mag dat?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dat is het uitgangspunt voor elke burger die daar gaat wonen. Dus het kan niet zo zijn dat aan de voorkant van Brainport Smart District een wachthuisje staat waar data moeten worden ingeleverd. Het uitgangspunt is: data is eigendom van de bewoners. Uw frame is ‘we maken een wijk waar bedrijfjes businesscases kunnen maken op basis van de data van bewoners’. We gaan een wijk maken! Mensen maken een wijk. Het gaat erom dat we juist de bewoners van die wijk willen toerusten, ook in zeggenschap, met dat zij de keuzes maken welke maatschappelijke waarde die bedrijfjes daar kunnen realiseren. Het wordt dus geen uitverkoop voor een commercieel bedrijf met een businesscase. Dat is echt juist, juist niet de bedoeling.

De **vicevoorzitter**: Interruptie heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Ik werd getriggerd door het feit dat de gedeputeerde zei dat we als overheid geen eisen moeten stellen. Er staan in het voorstel een aantal punten, dat gaat bijvoorbeeld over energie, daar staat van: de wijk gaat energie opleveren. Bijvoorbeeld. Dat is dan iets waar ik deze stichting of de ontwikkelaars op aan kan spreken van: hé, dat moet gebeuren. Want ik begrijp uit de vorige periode van de gedeputeerde toen, dat is toevallig ook de gedeputeerde nu, dat nul-op-de-meter-woningen heel moeilijk te realiseren waren. Daar zijn we van afgestapt. Hoe gaat u daar nu mee om? Gaat u tegen de projectontwikkelaars zeggen: maar dat is wat ik wil, daar valt niet over te marchanderen, nul op de meter, we gaan produceren?

De **vicevoorzitter**: De gedeputeerde gaat u antwoorden.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): U verdraait mijn woorden. U zegt 'geen eisen stellen', nou, er liggen heel wat eisen, in termen van ambities. Het ging mij om het feit of je die stelt in de vorm van nu in beton gegoten regels, of dat je – en dat was mijn betoog – een arrangement kiest waarbij je ook toegerust bent om nieuwe vragen in een publieke context, omgeven met publieke waarden, te beantwoorden. Nul op de meter: nou ja, als u de publiciteit een beetje gevolgd heeft, dan is daar binnenkort de plus-op-de-meter-woning aan de orde, omdat de innovatie er juist in zit dat daar een aantal woningen worden gerealiseerd die met elkaar gaan uitwisselen, en op die manier zelfs energieleverend kunnen zijn. Dat is een ambitie die staat, en dat betekent, en nogmaals: volgens mij gaat gedeputeerde Spierings nog steeds over energie, dus als het gaat over nul-op-de-meter-woningen, dan is volgens mij het uitgangspunt dat dat zeker in een nieuwbouwmgeving helemaal niet zo ambitieus is. Sterker nog: we gaan naar plus op de meter. De complexiteit van nul-op-de-meter-woningen zit in de bestaande voorraad. Nou, hier hebben we geen bestaande voorraad, hier gaan we een nieuwe wijk bouwen, dus nul op de meter is nu de basis, het vertrekpunt. Die ambitie wordt daarmee ook volgens mij juist daar, nou ja, van een hoger niveau dan slechts nul op de meter: plus op de meter. Er liggen concrete ideeën om dat vorm te geven.

De **vicevoorzitter**: Meneer Van der Wel. Nog een tweede interruptie? Nee. Gaat u verder met uw beantwoording, gedeputeerde. Ah..., ik zie meneer Van den Berg. Interruptie meneer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, we hebben het over nul op de meter, maar dat is iets heel anders dan zelfvoorzienend. Ik zie dat er heel veel op zon gericht wordt. Dan krijgen we heel veel energie in tijden wat we nu hebben, en dan krijgen we niks in de winter. En ik zie dan wat opslagmogelijkheden, allemaal leuk en aardig, maar is het de bedoeling dat die wijk ook qua energie echt helemaal zelfvoorzienend wordt, dus dat het niet afhankelijk is van back-upsystemen van elders?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Als ambitie zeker mijnheer Van den Berg. Dat is toch fantastisch? Als dat een ambitie is die bewoners daar zelf, met gebruikmaking van het vernuft dat we gewoon in die regio aanwezig hebben, maar ook uitnodigend – want, nogmaals: niet eenkennig in Brabant, uitnodigend naar ideeën breder dan Brabant –, dat is toch fantastisch dat mensen die ambitie hebben?

De **vicevoorzitter**: De heer Van den Berg.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, da's fijn. Als ik de plannen zo zie, dan wordt het daar elke dag warmetruiendag met vier jassen eroverheen, maar we zullen zien en ik hou u eraan.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, mijnheer Van den Berg, en nogmaals, want het is zo flauw om dan bootjes van Leo DiCaprio te laten zien, alsof dat inderdaad de ambitie is van mensen die in

Brandevoort gaan wonen. Ik heb er zelf een tijdje gewoond, nou, die boot past daar echt niet in de ecologische hoofdstructuur die daar fantastisch loopt in die wijk. Ik vind het gewoon een beetje flauw, omdat er beelden worden gebruikt die de intrinsieke waarde van de ambitie die daar door een aantal mensen wordt ingevuld eigenlijk belachelijk maakt, en daarom neem ik daar toch even afstand van, en ook van de warme truien.

Ik ga, voorzitter, met uw welnemen, want u had mij ook gevraagd om het wat korter te doen, en dat lukt nog niet zo erg, naar de verschillende vragen.

Mevrouw Dirken, als het gaat over de ambitie, het vooraan willen zitten bij die innovaties, dat is de belangrijkste drijfveer volgens mij om juist in die structuur te stappen, vanuit de verwachting dat die innovaties inderdaad ook een bijdrage kunnen leveren aan een aantal provinciale ambities. Zo zijn we net gestapt in een project rond een circulair watersysteem, waarvan, op het moment dat we dat met elkaar goed in de benen en georganiseerd krijgen, ja, dan is het evident dat die kennis, die fusie, niet alleen naar Brabant, maar ook daarbuiten, vorm en inhoud kunnen krijgen. Er is, en nogmaals, ik probeer het een beetje voorzichtig te verwoorden, omdat ik niet het beeld wil voeden dat de bedrijven daar per se in the lead zijn, het gaat over de dialoog van toekomstige bewoners met de bedrijven, er is op dit moment een permanente business challenge zo ongeveer gaande, waarbij juist de ondernemers tempo maken. Het vraagt juist van de bestuurders dat ze daarin alert zijn en er dicht op zitten. Zij bepalen misschien nog wel meer het tempo in zo'n wijk dan, zeg maar, de traditionele processen die wij zien rond, nou zeg maar de bestaande woningbouw in Brabant. Nieuwe woonvormen juist ook hier.

Het wordt – nogmaals, want daar zijn vragen over gesteld – echt een wijk voor iedereen. Dat is een ambitie die niet alleen maar een wens is vanuit bestuurders of wat dan ook, maar komt ook gewoon vanuit de vraag die op dit moment op de woningmarkt op zoek is naar een antwoord. We komen uit een situatie, en nogmaals: degenen die al wat langer meegaan, kennen de locatie: Brandevoort II, waarin juist een programma in beeld was dat, doordat het te weinig vraaggericht was, nog niet in beweging kwam en nu hebben we, juist door te kijken naar waar de vraag ligt, en die ligt in kleiner, in goedkoop, in systemen van delen, daar is volgens mij de winst te boeken.

U vroeg om periodieke informatie. Ik denk zelf dat het handig is om dat te doen via een integrale rapportage, ik denk binnen ons Ontwikkelbedrijf, maar het is natuurlijk vanuit de verschillende programma's een relevante locatie. En het tweede, ja, ik zou bijna een jaarlijkse expeditie Brainport Smart District organiseren met u, of u doet dat zelf, want ik denk dat dat de beste graadmeter is om te zien of het daar goed gaat.

In de richting van de heer Rutjens, nou ja, ik lach een beetje met u mee als u van die heel lange zinnen opleest, maar ook daarvoor geldt: de innovaties krijgen gestalte in die woon- en werkomgeving en laten we het elkaar gunnen om er gewoon kennis van te nemen, ernaar te gaan kijken, niet op basis van de teksten suggereren dat Friso de Zeeuw gelijk zou hebben, nee, gewoon gaan kijken, om te zien dat daar Brabanders, bewoners en bedrijven, nu permanent bezig zijn. Het is – dat zei ik al – geen traditionele, geplande ontwikkeling waar de heer De Zeeuw zo'n voorstander van is. Nee, dit is het creëren van een nieuwe woon-werkomgeving door bewoners juist in the lead te zetten. Daar hoort zeker geen blanco cheque bij en in die zin is het beeld – en nogmaals, juist om onze rol daarin te borgen –: u moet ook niet denken dat dat zonder financiën kan. Wij hebben laten zien dat de bestaande programma's zoveel belang hebben bij deze ontwikkeling, dat wij dat gewoon binnen de begroting kunnen financieren, en dat is ook voor de toekomst het uitgangspunt. Dus u hoeft van mij geen aanvullende bijdrage te verwachten voor Brainport Smart District. Wij zien vanuit de bestaande programma's daar heel veel brood om inderdaad ook de governance die daarvoor nodig is te steunen.

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voorzitter. Ook bij de Partij voor de Dieren dromen we van een ideale wereld. Alleen, ik vind het toch wel bijzonder hoe het dan verwoord wordt in zo'n tekst, als speerpunt, dat daar staat 'het versterken van de sociaaleconomische basis' – oké, dat snap ik nog wel –, 'sociale stijging', als u bedoelt 'veiligheid', dat snap ik ook, maar de ambitie dat alle inwoners kunnen meedoen, rondkomen en vooruitkomen: zo'n zin moet ik dan toch op zichzelf lezen als speerpunt en ik heb daar toch wel een beetje een raar gevoel bij. Mensen die niet kunnen rondkomen en vooruitkomen, die moeten meegenomen worden in het proces van rondkomen en vooruitkomen, en wie bepaalt dat dan? Ik vind dat echt wel ver gaan voor een overheid, als dat de bedoeling is.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ik wil namens u daar best beter gaan zitten weten, maar dit is een ambitie vanuit de gemeente Helmond, een gemeenteraad die in dat brede domein verantwoordelijkheid neemt voor het perspectief van hun inwoners en voor de mensen die daar komen wonen. Ik vind het juist een heel mooie woordkeuze. Het is ook het besef, en dat past ook in de Nederlandse ruimtelijke ordening, dat een mooi huis en een aangeharkt tuintje je nog niet per se gelukkig maakt. Dat hebben we in de wijkaanpakken van de afgelopen jaren ook wel geleerd. Dus ik vind het juist een heel mooie ambitie, maar nogmaals: juist door daar bewoners zelf in toe te rusten, toe te rusten om er inderdaad voor te zorgen dat de gemiddelde woonlasten – en die zijn voor Nederlanders echt hoog, zeker voor mensen met een kleine beurs –, maar dat mensen in staat zijn om zelf op een actieve manier te bezien hoe die woonlasten bijvoorbeeld naar beneden kunnen.

De **vicevoorzitter**: De heer Van der Wel.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Ja, ik snap dat allemaal, en ik snap die sociale wensen en zo, maar – het is al even aangeroerd, ik weet niet meer wie het zei – u zegt dat de woningen voor iedereen zijn. Ik begrijp: als je een woning aanbiedt die CO₂-neutraal is, of wat dan ook, dat is een bepaalde woning, maar als je niet mee wilt doen aan die sociale structuren, of er andere ideeën over hebt, hoe word je dan geselecteerd? Mag je dan toe gaan tot de wijk? Want u zegt een poortje: als je meedoet met de projecten, dan kun je daar wel of niet huren of kopen, maar als je zegt van 'nou, ik wil gewoon een huis, maar ik wil helemaal niet mijn auto delen en ik wil helemaal niet met de burens per se verplicht een praatje maken, of meedoen aan de buurtpreventie', dan mag dat toch ook?

De **vicevoorzitter**: Meneer Van der Wel, u heeft wel erg veel tijd nodig om uw vraag uit te leggen. Ik hoop dat de gedeputeerde er een antwoord op weet te formuleren.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, hoe werkt een woningmarkt? Mensen met een kleine beurs zijn in Nederland in den regel afhankelijk van een woningcorporatie, en woningcorporaties hebben daar ook een toewijzingsbeleid geformuleerd. Dus in die zin, naar de mate waarin – en daar kom ik dadelijk op terug – een corporatie gewoon meedoet in die wijk, hebben mensen op die manier toegang. Als u nu zegt, en dat is de andere kant, van: nou ja, ik koop daar gewoon een kavel, ik zet hekken om mijn huis en ik doe net of ik geen onderdeel uitmaak van Brainsport Smart District, ja, ik kan niet uitsluiten dat dat inderdaad kan voorkomen, maar waarom zou je dan in zo'n buurt willen wonen, als er zoveel andere plekken zijn in Brabant waar je wel je schutting kunt optrekken? Want die zijn er genoeg.

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Ja, voorzitter, het is natuurlijk makkelijk om elke keer de verantwoordelijkheid als provincie af te schuiven, dat, als het gaat om het woningbeleid, de woningbouw, dat we daar niet over

gaan. Maar we hebben met elkaar een woonagenda vastgesteld waarin heel duidelijk staat, en ik citeer: “er een gevarieerd en aantrekkelijk aanbod is van woningen en woonmilieus dat aansluit op de vraag van de woonconsument, met aandacht ook voor de huisvesting van specifieke doelgroepen en nieuwe woonvormen”. Dus dat betekent dat de provincie daarop inzet. U participeert in de stichting en u wilt ook financieel bijdragen, dan lijkt me dat we vanuit onze woonagenda ook de positie hebben om te zeggen: in die wijk dienen zoveel procent sociale-huurwoningen te komen. Hoe denkt u daarover?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter, ik was de vraag aan het beantwoorden, dus deze vraag staat nog gewoon. U had hem al gesteld, ik ga hem dadelijk beantwoorden als u dat goed vindt. En als dat onvoldoende is, dan komt u maar weer terug.

De **vicevoorzitter**: Dat bepaalt de voorzitter, of hij terug mag komen.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, maar hij kan in ieder geval daar naartoe lopen hè?

Het punt van het CDA: geen overheidsfeestje. Ik snap heel goed wat u zegt. Ik heb aangegeven dat de rol van de overheid volgens mij wel hier juist ook geëngageerd en noodzakelijk is om een aantal publieke belangen te borgen, om een gelijk speelveld te creëren, om ervoor te zorgen dat inderdaad rechten van burgers ook worden geëerbiedigd. Ja, weet je, dat is gewoon de klassieke rol van een overheid. Het wordt geen overheidsfeestje.

Wordt er al gebouwd? Ja, er is al een bedrijfje dat woningen in één dag gaat bouwen, gewoon dit jaar al, en voor 2020 liggen er, ook als het gaat over de plus-op-de-meter-woningen die ik noemde, al concrete ideeën.

De SP, het punt dan van de woonagenda en het verhaal van de 30%. Daar lopen wij natuurlijk niet voor weg, als het gaat over de verantwoordelijkheid die ons toekomt. In de regio Eindhoven werken wij samen met de gemeenten, en daar hoort Helmond bij, in het stedelijk gebied Eindhoven. Die hebben, naast dat elke gemeente een eigen woonvisie heeft, nu ook een regionale woonvisie in ontwikkeling die langs de gemeenteraden gaat, en daar worden inderdaad de gezamenlijke ambities ten aanzien van ook huisvesten van mensen met een kleine beurs gerealiseerd. Helmond heeft dat in zijn woonvisie heel scherp verwoord, en uit die scherpste haal ik het vertrouwen – en nogmaals: dat haal ik ook uit de onderliggende stukken – dat er in Brainport Smart District een substantieel aandeel goedkope en voor de sociale-huurcategorie toegankelijke woningen wordt gerealiseerd. Ik ga hier niet – want die bevoegdheid, daar heb ik het over – de woonvisie van de gemeente Helmond doorkruisen door te zeggen: ja, u kunt als raad een visie hebben, maar wij vinden wat anders. Ik vind de woonvisie van Helmond, en die is gericht op 30%, maar ze koppelen die niet aan elke locatie, maar gewoon aan hun eigen woningbouwprogramma, die vind ik daar passend. Ik weet dat die geborgd is in vraaggericht bouwen, in regionale afstemming, ook met ons, maar ik ga hier geen uitspraken doen die ik echt toe vind komen aan gemeenteraden, en dat bent u niet.

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Ja, voorzitter. Ik blijf erbij dat ik het echt een heel goedkoop antwoord vind. We hebben als provincie met elkaar een woonagenda. Daarbij is op 11 november 2016, als ik me niet vergis, in deze Staten ook een motie aangenomen waarin GS de opdracht hebben gekregen, en ik citeer uit de motie, “dat de vraag zich in de toekomst meer op de huursector, zowel sociaal als geliberaliseerd, en het goedkopere koopsegment zal gaan richten”. Nu doet zich de gelegenheid voor om 1.500 woningen te bouwen, en we zijn bereid daarin te financieren en een stichting neer te zetten, en nu zegt u: ik houd me bij Helmond en ik vertrouw op Helmond. Dat vertrouwen is goed, maar gaat u zich er in het realiseren van deze woonagenda ook voor inspannen dat er vanuit de provincie ook een target zit, want tot 2030 moeten

we 120.000 woningen realiseren, dat u van die 1.500 30% sociale-woningen bouwt? Gewoon een duidelijk standpunt of u als GS zich daarvoor hard in gaat zetten voor die wijk.

De **vicevoorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De gedeputeerde geeft antwoord.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, uw vraag is duidelijk, maar toch maakt u er een potje van door te suggereren dat in de Brabantse Woonagenda staat dat ik op elke woningbouwlocatie 30% sociale huur moet realiseren. Dat meent u toch niet? Ik doe dat met gemeenten samen, en nogmaals: dat kunt u goedkoop vinden, maar dat is volgens mij de manier waarop we in Nederland woningbouw realiseren voor mensen met een kleine beurs. U mag mij aanspreken op het feit dat daar gebouwd wordt voor de mensen met een kleine beurs. Maar ik ga niet op de stoel van de gemeente Helmond zitten en ik adviseer u ook om dat niet te doen, om hier voor elke woningbouwlocatie vast te leggen dat er 30% sociale huur moet worden gerealiseerd, want dat is eigenlijk de strekking van uw opmerking.

De **vicevoorzitter**: Meneer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Voorzitter. Dat suggereer ik ook niet. U was degene, en ook in de technische vragen is beantwoord dat de gemeente Helmond een beleid heeft om 30% sociale-huurwoningen te bouwen. Ik combineer onze woonagenda met de wens van Helmond. Dat is wat ik constateer. En als ik dan constateer dat ook wij als provincie een belangrijke agenda hebben daarin, en dat de gemeente Helmond zegt 'wij willen 30% realiseren', en er doet zich een gelegenheid voor om 1.500 woningen te bouwen, dat u daar een gezamenlijk belang hebt, en dat u bij de gemeente Helmond kunt aandringen: Helmond, doe dan ook die 30%, laten we die ook realiseren in deze nieuwe wijk. Dat is toch een vraag die redelijk is, denk ik?

De **vicevoorzitter**: Uw vraag is duidelijk. De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nou ja, hij is niet redelijk. Ik onderschrijf de woonvisie van de gemeente Helmond als uitgangspunt voor de ambities bij Brainport Smart District, en volgens mij is dat ook precies de rol die ons toekomt en daar hoort een stevige ambitie bij voor sociaal. Ik ga hier niet de woonvisie van de gemeente Helmond eenzijdig amenderen, door te zeggen: we gaan voor die locatie 30% vastleggen. Ja, nogmaals: geen verschil van mening over noodzaak en ambitie, maar wel over de manier waarop u dat wilt doen.

De **vicevoorzitter**: Interruptie mevrouw Van Dijk. Ga uw gang.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Dank u wel, voorzitter. Vraag aan de wethouder, en ook aan de SP..., of sorry: de gedeputeerde. Het duurt nog een jaartje, hoor, voordat het eruit is, en ik ken u ook als wethouder, dus... Vraag: stel dat de ambitie van Helmond in deze wijk wordt 50% betaalbaar, waarvan een heleboel ook sociaal, gaat u ze dan houden aan hun 30%?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nee.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Dan ben ik heel benieuwd wat de reactie van de SP hierop is.

De heer **Altundal** (SP): Ja, voorzitter, ik verwachtte deze vraag. Maar dan attendeer ik u op uw eigen motie van 11 november 2016, die u samen met D66 hebt ingediend, waarin juist in het kader van de woonagenda van de provincie verwacht wordt om meer sociale woningen te bouwen. Nu doet zich een gelegenheid voor

waar we actief in participeren. Bent u het met mij eens dat nu die gelegenheid zich voordoet, u ook als Partij van de Arbeid het belangrijk vindt dat er sociale-huurwoningen gebouwd worden? En dat toevallig de gemeente Helmond 30% heeft in zijn beleid, dat is meegenomen, maar bent u het met mij eens dat zich nu de gelegenheid voordoet om die motie nu eindelijk eens tot uitvoering te brengen, deels?

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Dank u wel voor de vraag. Het gaat mij juist om de ambitie, waar de gedeputeerde het ook over had. 30% sociale-woningbouw door Helmond is een hartstikke mooie ambitie, die ze zichzelf hebben opgelegd, en het gaat mij er vooral om dat juist die ambitie een minimum is vanuit hunzelf. Daar gaat de gemeente over. Andere gemeenten hebben daar meer nog op. Wilt u dan nu vanuit Gedeputeerde Staten en de Provinciale Staten al die gemeenten die 30% op gaan leggen, omdat u het in Helmond oplegt?

De heer **Altundal** (SP): Voorzitter, mag ik?

De **vicevoorzitter**: Meneer Altundal mag nog antwoorden. Mevrouw Van Dijk, u heeft uw interrupties gehad.

De heer **Altundal** (SP): Kijk, het lijkt nu dat die 30% een eigen leven gaat leiden, maar het gaat niet om die 30% als norm. Het gaat erom dat de gemeente Helmond dat heeft. Maar interessant vind ik dat de PvdA zelf z'n eigen motie, waarin ze er zelf op aandringt bij de provincie, nu zegt: dat is een ambitie van ons geweest en in feite willen we dat niet zo hard inzetten. Dat begrijp ik echt niet.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, mijnheer Altundal.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter, mag ik daarop nog reageren, of niet?

De **vicevoorzitter**: Het was niet aan u gericht, maar u mag daar wel op reageren.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nou ja, een aangenomen motie is voor GS ter uitvoering, en die motie voeren wij gewoon uit. U gaat alleen aan de wandel met de tekst en de ambitie van die motie. Die motie is nog steeds een stevig uitgangspunt van de Brabantse Woonagenda en u heeft kunnen lezen: ook in dit nieuwe coalitieakkoord is die Brabantse Woonagenda uitgangspunt.

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u wel, voorzitter. Ja, als de SP dan toch begint over sociale woningen die mede door de provincie daar gerealiseerd worden, dan heb ik ook nog wel een ambitie. Dan zou ik toch het college willen verzoeken om geen medewerking te verlenen aan het realiseren van sociale-huurwoningen die worden toegewezen aan statushouders. Is het college daartoe bereid?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nee, omdat wij uitvoering geven aan de wettelijke opdracht om statushouders te huisvesten. Daar hebben wij een toezichthoudende rol in. Dus u vraagt van mij om daar de wet met voeten te treden, dat kunt u niet vragen. Dus het antwoord is nee.

De **vicevoorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter, dan wil ik toch vragen... U zegt 'de wet wordt met voeten getreden', maar dat is in dit geval niet het geval. Het is een toezichthoudende rol. U kunt ook zeggen dat we daar gewoon geen medewerking aan verlenen. U hoeft alleen maar toezicht te houden op de te realiseren aantallen, en dat deze categorie alleen is voor onze eigen inwoners van onze gemeenten en niet voor mensen die hier eigenlijk niet horen te verblijven, maar eigenlijk opgevangen moeten worden in eigen regio. Tot zover.

De **vicevoorzitter**: Gedeputeerde, u heeft het woord.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dank u wel.

Voorzitter. Het punt van privacy is al genoemd en ik heb, denk ik, aangegeven dat er aan de ene kant gewoon een evidente wettelijke basis is, waarvan juist de betrokkenheid van een aantal publieke partijen, en dat zijn niet alleen maar gemeenten en provincie, maar bijvoorbeeld ook de universiteiten, die ook daarin natuurlijk een aantal principes hebben te hanteren, de basis is om in ieder geval actief en betrokken die ethische kwesties op tafel te brengen. Je zou ook kunnen zeggen 'we doen het niet', maar dan weten we juist dat die ontwikkelingen, nou ja, eigenlijk alleen maar vanuit een marktdynamiek invulling gaan krijgen, en dan hebben we eigenlijk nog veel minder in handen. Dus publieke borging, dat gaat inderdaad ook via een ethische commissie, en die moet onafhankelijk daarin kunnen opereren, om ons daarin bij te staan. Ik kan echt niet voorspellen welke vraagstukken wij daar nog precies gaan zien, maar wat mij betreft is dat, juist ook in het kader van de monitoring, een van de bepalende delen. Ik kan wel zeggen dat, als ik bewoners ontmoet die nu daar initiatiefrijk zijn, die juist worden gedreven ook door dit soort zaken. Dus bij de actieve bewoners die in zo'n pioniersfase, zeg maar, de weg plaveien staat dat buitengewoon scherp op het netvlies.

Aan wat voor dingen kun je dan denken? Nou, we zijn op een aantal plekken bezig, en een project als WoonConnect is daar een voorbeeld van, waarbij we via digitale sleutels echt de verantwoordelijkheid van de bewoner voor de data, het eigenaarschap, ook op die manier technisch weten te borgen. Ik vermoed, en dat zie je nu al gebeuren, dat daar ook – ik kijk naar de heer Logister – zelforganisatie van bewoners stevig bij hoort, in een coöperatieve vorm, in een verenigingsvorm. Wij zullen natuurlijk ook dat soort initiatieven ondersteunen, omdat wij juist ok nieuwsgierig zijn hoe je dat nu met elkaar weet te borgen.

Dat we nu tegen nieuwe vragen aanlopen, ja, juist wat mij betreft. Ook met een instituut als JADS in Den Bosch, waar ook juist niet alleen maar het valoriseren in economische termen centraal staat, maar juist ook hoe je omgaat met data vanuit ethiek en vanuit recht, denk ik dat we in Brabant hartstikke goed zijn toegerust om dat in te vullen, om te beginnen met een Datamanifest dat wordt opgesteld.

Vragen die gesteld worden over de rol van de Autoriteit Persoonsgegevens, ja, allemaal vanzelfsprekend. Het wordt geen enclave die niet onderhevig zou zijn aan de Nederlandse wetgeving. Dus ik kan u echt garanderen dat Helmond onderdeel blijft van Nederland. Dat durf ik dan nog wel te doen!

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording. Ik moet zeggen dat ik blij ben te horen dat hij ook aangeeft dat die ethische commissie onafhankelijk kan opereren. Kan de gedeputeerde ook iets zeggen over bijvoorbeeld de benoeming van die leden, welk type personen daar zitting in nemen en hoe de procedures verlopen, of is dat niet het moment?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): U overvraagt mij op dit moment. Ik weet, maar dat geldt ook voor de andere commissies, dat wij natuurlijk breed Nederland inkijken, als het gaat om mensen die bijvoorbeeld in de publieke kennisinfrastructuur acteren, hoogleraren, universitair docenten: op dat niveau zijn we aan het

zoeken om die ethische commissie in te vullen. Maar nogmaals, dat is echt ook nog even onderwerp van nadere uitwerking. Ik denk dat het verstandig is om over dat soort thema's rond privacy en hoe we daarmee verder gaan, u in samenhang nog eens nader te informeren over hoe we nu precies denken dat we van start kunnen op het moment dat daar de eerste bouwtitels, zeg maar, worden uitgegeven.

De **vicevoorzitter**: De heer Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Dank voor de beantwoording. En zou dat dan ook eigenlijk gelden voor..., laat me even kijken hoe ik het correct moet zeggen... Er zijn Europese normen over waar ethische commissies op het gebied van dit soort projecten aan moeten voldoen. Is dat nu ook nog te prematuur, of zegt u van: daar hebben we al naar gekeken? Ik zal het niet te technisch maken, maar er zijn vanuit Sensenelec, vanuit Europa, zijn daar standaarden voor.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): U overvraagt mij een klein beetje, maar ik weet dat, zeg maar, de oriëntatie op wat er vanuit de Europese omgeving aan kader voor ons beschikbaar is, dat die verkenning plaatsvindt. Maar ik neem gewoon uw voorstel heel concreet ook mee in de richting van de stuurgroep. Ik zal nog wel even bevestigen of het inderdaad al in beeld is, en anders is het een buitengewoon waardevolle suggestie, voorzitter.

Ik kom toe aan de vragen van de PVV, en dan vooral door de heer Van Hattem. U noemde allerlei vragen nog met a en b en c. Ik kan aan u allemaal vragen om mee te gaan kijken, maar de essentie gaat over het functioneren van Statenleden. Ik kom dadelijk nog even terug op de rol die GS daarbij horen in te nemen. Het fundamentele uitgangspunt is dat de directeur / het voormalig Statenlid geen werkzaamheden voor de provincie Noord-Brabant verricht, noch direct, noch middellijk. Dat hebben wij in de beantwoording ook zo aangegeven. Dat is ook de echte informatie en het standpunt dat wij hebben gevalideerd op basis van wat wij weten. Dus dat is wat mij betreft echt het uitgangspunt. Waar het verhaal op toeziet – en nogmaals: dat is in een aantal situaties misschien voor een aantal van u in de zaal nog eerder, of meer, van toepassing dan voor de directeur van Brainport Smart District –, het gaat om de vraag 'middellijk', of je inderdaad rechtstreeks voor de provincie diensten of producten levert, rechtstreeks of middellijk, namelijk dat je, nou ja, bijvoorbeeld daar een stichting voor gebruikt die bij uitstek en uitsluitend erop gericht is om voor de provincie te werken. Maar dat is nu juist de foutieve aanname, en daarom is artikel 15, met allerlei ondertitels, ook niet van toepassing. De directeur / het voormalig Statenlid werkt niet voor de provincie, werkt voor Brainport Smart District en Brainport Smart District is niet als vehikel opgericht voor deze directeur om voor de provincie te werken. Dus 'middellijk' is hier gewoon niet van toepassing.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Van Hattem. U heeft het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Dat vind ik toch een beetje wonderlijke uitleg, want als er gesproken wordt over 'middellijk', dan wordt in alle beleidskaders die ook worden toegepast hier in dit huis als er raadsleden moeten worden beoordeeld door GS, of zij rechtstreeks of middellijk iets leveren aan een gemeente, worden allerlei kaders toegepast, waarvan je zegt van ja, dan is er ook sprake van bijvoorbeeld een overeenkomst, en dat kan dus ook een subsidieovereenkomst zijn waar een beloning aan verbonden is. In dit geval is er een beloning verbonden aan een subsidieovereenkomst die gesloten wordt door de provincie. Daar wordt de directeur uit betaald, dus in die zin is er wel degelijk sprake, mijns inziens, van een middellijke overeenkomst en er is sprake van werkzaamheden. Dat zijn volgens mij de cruciale kaders om dit te kunnen toetsen. Ik kan daarom niet begrijpen waarom de gedeputeerde zegt van: dit is niet aan de orde, want ik vind dat, omdat het niet een door de provincie opgerichte stichting is, of voor de provincie

opgerichte stichting, het niet ter zake is. Er is sprake van een subsidieovereenkomst waar die werkzaamheden uit voortvloeien.

De **vicevoorzitter**: De gedeputeerde gaat u nu antwoorden.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, voorzitter, nogmaals: u maakt er een draai van dat wij belonen in de subsidie, nee: wij verstrekken een subsidie aan Brainport Smart District en Brainport Smart District huurt voor werkzaamheden iemand in die in de vorige periode Statenlid was en nu niet meer. De vraag is: valt dat onder dat artikel? En het antwoord is nee. Dat heeft echt te maken met het feit dat er geen werkzaamheden voor de provincie Noord-Brabant plaatsvinden, noch rechtstreeks, noch via een daartoe opgericht vehikel. En nogmaals, als ik deze situatie spiegel naar mensen onder u: misschien werkt er iemand van u bij een gemeente die een subsidie krijgt, bij een kennisinstelling, bij een notariskantoor dat aktes van ons passeert. Meneer Van Hattem, spiegelt u eens even de situatie naar gewoon de mensen die hier in de zaal zitten, waarvan u eigenlijk nu zegt 'ja, kondig maar een beroepsverbod af voor Statenleden in Brabant', en dat willen wij niet. Dit is, nogmaals, in alle zuiverheid getoetst en beoordeeld, en het artikel is niet van toepassing. Dan kunt u weer zeggen: het is wel van toepassing. Het antwoord is nee.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Van Hattem. U heeft het woord.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ja, voorzitter. U haalt er nu een aantal situaties bij die in dit geval totaal anders zijn. In deze specifieke casus is er sprake van een provinciale subsidie van 735.000 euro, waar letterlijk in staat: het programmabureau wordt eruit betaald. Het programmabureau bestaat onder andere uit de directie, en de directie wordt direct betaald uit die door de provincie te verstrekken subsidie. Op het moment dat de subsidie verstrekt werd was er nog sprake van een zittend Statenlid, dus dit is een heel andere situatie dan van iemand die in heel algemene zin bij een gemeente of een kennisinstelling werkt. Er is sprake van een subsidieovereenkomst, waar door de betrokkene zelf mede over onderhandeld is en waarbij het college vertegenwoordigd was in de stuurgroep die daarover onderhandelde. Het punt is nu juist dat dit een heel directe één op één-situatie is die schuurt. Ik vind het nog steeds weinig overtuigend als de gedeputeerde zegt 'nee, het is niet zo', zonder op dit punt van de specifieke, via het programmabureau te voorziene loonkosten in te gaan. Hoe ligt dat punt?

De **vicevoorzitter**: Uw punt is duidelijk. De gedeputeerde gaat nog reageren.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nou ja, nogmaals: ik kan weer wat anders zeggen dan u hè, want dat heb ik nou twee keer gedaan. Kijk, als het gaat over wat een Statenlid wel en niet kan doen in relatie tot dat artikel, gaat u met elkaar de discussie aan, maar de stelling is volstrekt helder, en die is dat dat artikel niet van toepassing is. U neemt hem maar mee naar de onderlinge discussie tussen u – want het gaat over het functioneren van een Statenlid – en de toepassing van de wettelijke artikelen. Wij staan en blijven op het standpunt staan dat dat artikel niet van toepassing is.

De **vicevoorzitter**: Ik wilde graag op uw suggestie ingaan, gedeputeerde, als u zegt: gaat u er onderling over in gesprek. We hebben een platform integriteit en dit raakt toch aan de integriteit van Statenleden. Ik denk ook dat voor ons als Statenleden absoluut duidelijk moet zijn wat 'rechtstreeks noch middellijk', wat dat nou precies inhoudt. Dus ik zou graag bereid zijn, en ik ben in het verleden voorzitter van dat platform geweest, ik moet nog maar afwachten of dat dit keer ook weer het geval zal zijn, maar mijn voorstel zou zijn: laten wij dat met de Statenfracties onderling eens grondig uitdiscussiëren. Ik geef u ook mee, meneer Van Hattem: we zijn al uren aan het vergaderen en ik vind het zo jammer dat je ziet dat mensen het niet

echt meer helemaal volgen, omdat..., ja, ik wil het geen juridische haarkloverij noemen, daarvoor vind ik het te belangrijk, maar laten we het recht doen door er als Statenfracties gezamenlijk een goede discussie aan te wijden, en dan eventueel met een advies naar het presidium te gaan daarover. Zou u zich daarin kunnen vinden, in zo'n constructie?

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter, dank voor de suggestie. Ja, daar kan ik me in vinden, want dit is ook het dieperliggende probleem waarover gesproken moet worden en waar goed naar gekeken moet worden. Maar ik wil er nog wel bij opmerken dat het er in dit geval niet zozeer om gaat om over een Statenlid te spreken, maar over – dat wil ik nogmaals benadrukken – de afwegingen die GS hebben gemaakt om tot deze constructie te komen, waar een Statenlid bij betrokken raakte. Dat is voor mij de rol: hebben GS daarin een goede afweging gemaakt? Dus het gaat mij er niet zozeer om iemand aan de schandpaal te nagelen, maar om te weten hoe GS tot zo'n besluit komen en hoe zij hun afwegingen maken, ook gelet op het feit dat zij ten aanzien van raadsleden eenzelfde soort afweging moeten maken als daar ontheffing voor wordt gevraagd. Dus dat is ook een beetje de achterliggende context voor wat u dan noemt 'juridische haarkloverij', of niet wilt noemen, maar het is wel iets wat op het scherp van de snede toch een juridisch vraagstuk is.

De **vicevoorzitter**: Wat mij betreft gaan we deze casus uit en te na, na de zomervakantie, zo snel mogelijk bespreken met elkaar.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dat is prima. Ik zeg er nog wel bij dat ik misschien in tweede termijn nog kort op enkele punten hierover terugkom, maar dat gaat dan niet specifiek op dit onderdeel.

De **vicevoorzitter**: Dan verzoek ik de gedeputeerde verder te gaan met zijn beantwoording.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, nogmaals: het uitgangspunt van GS is helder. Het gaat ook nog even over de rol van GS, want daar stelt u ook vragen over. Daarover zijn we in de beantwoording volstrekt helder. Eén: GS waren onderdeel van de besluitvorming. Twee: het zou toch werkelijk te gek zijn dat het puur en alleen aanwezig zijn van een Statenlid, of een voormalig Statenlid, dat zich echt gewoon houdt aan de regels, dat ik dan als GS zou besluiten dat dat voor mij aanleiding zou zijn om de subsidie niet te verlenen? Dat is de wereld op z'n kop. Dan ben ik echt met onbehoorlijk bestuur bezig, dan ben ik mijn bevoegdheden aan het misbruiken, dus dat is echt ook iets om, denk ik, eens even op te reflecteren. De rol van GS is er niet omdat we geen deel hebben genomen aan de besluitvorming. Hadden wij deelgenomen aan de besluitvorming, dan had de afweging nog zo moeten plaatsvinden, omdat dat de zuivere afweging is. Het zou toch heel raar zijn als GS gaan bepalen waar u wel en niet kunt werken. Laten we hopen dat we het zo ver niet laten komen.

De **vicevoorzitter**: Interruptie meneer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voorzitter, dank. Het ging toen om een zittend Statenlid op dat moment, voor de duidelijkheid. Dus dat is een heel andere situatie dan een voormalig Statenlid. Maar het punt is: het gaat er niet om dat u die subsidie niet kon verlenen, maar het gaat erom dat u de afweging maakt om een subsidie te verlenen aan een organisatie waar dus een zittend Statenlid directeur is. Dat is geen gewone situatie en daar moet u toch als GS een kanttekening bij kunnen en durven stellen. Ik vind het inderdaad een punt dat nog wel nader onderzoek kan behoeven, maar dan zeker in die context waarin er zojuist over gesproken is. Het punt dat u net aangeeft, van: GS, die gaan er niet over...

De **vicevoorzitter**: Komt u tot een duidelijke vraag, meneer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Ik weet niet of u nog over de stuurgroep komt te spreken, maar ik heb in alle stukken tegenstrijdige berichten gelezen over de rol van de stuurgroep. Er staat enerzijds 'de stuurgroep'..., dat was, in casu, staat er letterlijk, het stichtingsbestuur in oprichting, die hiertoe besloot. En er werd ook gezegd: vanaf het begin af aan zijn GS in die stuurgroep vertegenwoordigd geweest. Wat was nou exact de rol van GS in die stuurgroep en waar hebben ze nu wel of niet over geoordeeld? Want ik lees in de stukken alleen maar tegenstrijdige berichten daarover.

De **vicevoorzitter**: Ga uw gang, gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, dan bent u waarschijnlijk de enige, want het is volgens mij klip-en-klaar. Dat hebben we nu drie keer op een rij al voor u in beeld gebracht, en nogmaals: ook bij de laatste beantwoording van de vragen. Dus wij zijn vanaf het begin betrokken geweest. U besluit nu over deelname aan de stuurgroep. Er is een stuurgroep in oprichting, waar deze gedeputeerde als adviserend lid geen deelneemt aan de besluitvorming. Ja, weet je: duidelijker kan ik het niet zeggen, meneer Van Hattem. En dan kunt u suggereren dat het niet duidelijk is, het is klip-en-klaar.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Van Hattem. U krijgt toch geen ander antwoord van de gedeputeerde en ik stel voor dat we gaan kijken hoe wij onze afspraak na de zomervakantie kunnen maken. Gedeputeerde, gaat u verder met uw beantwoording, en ik hoop dat u ook toe kunt komen aan het advies omtrent de amendementen.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dat gaan we doen, voorzitter.

Met alle discussie krijgt dat deel van uw Staten dat positief en enthousiast heeft aangegeven 'ga dat doen', wellicht jammer genoeg te weinig aandacht. Daar wil ik echt dank voor zeggen, want ik geloof inderdaad dat dit voor ook de provinciale ambities een heel belangrijk project is.

Gemeente Eindhoven geen onderdeel nu van de stuurgroep, dat ligt daar nog steeds ter afweging. Ik denk zelf, maar dat is een beetje mijn inschatting, dat de 'appetite' wel zal komen naar mate Brainport Smart District daar gewoon gaat vliegen, en dan denk ik, maar nogmaals: dat moet ook echt toegevoegde waarde hebben, dat de gemeente Eindhoven dan z'n plaats in de stuurgroep wellicht ook zal innemen, maar dat is aan hun. Weet dat via bijvoorbeeld het portefeuillehoudersoverleg wonen in dat stedelijk gebied dat project Brainport Smart District ook bij andere bestuurders in de regio nadrukkelijk op tafel ligt.

Over IP is een vraag gesteld vanuit 50PLUS. Kijk, het uitgangspunt is, en nogmaals: dat leest u ook in de principes, open innovatie, dus dat betekent dat IP natuurlijk in principe daar ook gedeeld wordt. Ik denk dat het afhankelijk is, ja, nogmaals, en daar moeten we nog gewoon mee aan de slag, dat het noodzakelijk is om over IP aanvullende afspraken te maken. Het is niet zo dat de overheden aan boord zitten om daar IP per se te gaan verwaarden. Men wil partijen faciliteren om IP – en dan gaat het niet alleen maar om bedrijven, maar juist ook om bewoners en anderen –, intellectual property, eigendom, op die manier te verwaarden. In de technische beantwoording hebben we ook aangegeven wat er gebeurt in die situatie waarin het IP, nou ja, vrij zou vallen.

Ik kom, voorzitter, met uw welnemen, bij de amendementen, en dan loop ik ze één voor één even door.

Amendement A2, SP: het realiseren van 30% sociale-huurwoningen in Brainport Smart District. Ik ga toch twee dingen zeggen. Een: het amendement in zijn strekking, en dat is de ambitie om Brainport Smart District substantieel ook te laten bijdragen aan de huisvestingsbehoefte van mensen met een kleine beurs, prima. Maar als u dat vraagt om op dit niveau vast te leggen, op het niveau van de Smart District, dan ontraad ik dat, en dat heb ik volgens mij al eerder beargumenteerd.

Dan het amendement dat u heeft ingediend rond data. Ik snap dat, zeker ook als het gaat over de voorwaarden die u daarbij stelt, maar u maakt het me weer te absoluut. Dus als u bij punt 3 zegt 'in Brainport Smart District zullen geen technologieën ingezet worden die zich lenen voor geautomatiseerde surveillancesystemen', ja, dat vind ik op dit moment zo verstrekkend, omdat ik zou zeggen: ja, daar waar ze publiek geborgd zijn en daar waar ze maatschappelijk van betekenis zijn, ga ik dat nu niet op voorhand uitsluiten. Dus de verstrekkendheid van het amendement maakt dat ik hem ook wil ontraden, op geen enkele manier afbreuk doend aan het belang van juist privacydatagebruik; daar ben ik volgens mij ook stevig op ingegaan.

De **vicevoorzitter**: Gedeputeerde, er is een interruptie van de heer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Voorzitter, even over dat laatste amendement. U noemde punt 3, dat u dat jammer vindt. Zou u het zonder dat punt 3 wel steunen?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dat is lastig hè, want u kunt alleen maar via een amendement een zienswijze inbrengen en tegelijkertijd vind ik dat de inhoud een karakter heeft, dat ik denk: dat zou ik graag in zo'n stuurgroep aan de orde willen hebben. Punt 1 snap ik, maar dat is volgens mij geborgd als het gaat over het feit dat bewoners daar zelf over beslissen. En als het gaat over 'inwoners zijn eigenaar van de data', ja, het bewaren daarvan op non non-profitbasis..., ik weet niet zo goed wat u nou bedoelt. Voor mij gaat het erom dat u wilt voorkomen dat het bewaren van data een soort commerciële propositie wordt waarbij bewoners moeten kiezen tussen een partij die het niet iets goedkoper kan. Begrijp ik dat goed?

De heer **Altundal** (SP): Nee, voorzitter. Het gaat erom dat bewoners de beschikking hebben over hun eigen gegevens en dat de privacy niet verkocht wordt. Dat staat ook in punt 2 met name, vandaar dat ik het expliciet benoem, waar mensen gedeeltelijk dan wel volledig zich kunnen onttrekken, dat recht krijgen. Dus dat het niet contractueel, of op andere wijze, zo is dat men dat niet kan. Het tweede punt lijkt misschien absoluut, maar het geeft juist de bewoners het recht om de eigen beschikking te hebben over hun data, dan wel gedeeltelijk/volledig.

De **vicevoorzitter**: De gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Voorzitter. Volgens mij is dat gewoon in Nederland geregeld. Als ik kijk wat hier bij punt 2 staat, denk ik: Nederlanders hebben toch, als het gaat over signaleringssystemen, de inzet van cameratoezicht en wat dies meer zij, dat is toch met allerlei waarborgen omgeven, om daar bijvoorbeeld anonimiteit te borgen? U merkt in de discussie, als het gaat over 'hoe moet ik het nu precies duiden?', dat ik snap waar deze formuleringen vandaan komen, maar in hun verstrekkendheid denk ik, van: óf het is geborgd, óf het is een ambitie waarvan ik heb toegelicht dat we die met elkaar gaan invullen. Ja, dan kan ik op dit moment eigenlijk alleen maar zeggen: overbodig, waarbij ik de intentie en de strekking volstrekt begrijp en ook permanent onderdeel zullen zijn van de dialoog in de stuurgroep.

Ik ga naar amendement 4. Ja, poeh... Op scholen wordt Nederlandstalig onderwijs gegeven, dus ook, en zeker, in het basisonderwijs hebben wij geen scholen die alleen maar in het Engels lesgeven. Ik ken de internationale school in Eindhoven heel goed en the primary, het primair onderwijs, is gewoon tweetalig en in die zin ook toegankelijk voor Nederlands onderwijs. Ik vind ook dat hier de gemeente Helmond in eerste instantie over gaat. Dus ook dit amendement zou ik willen ontraden, ook omdat het eigenlijk overbodig is. Dan ben ik bij amendement 5. Ja, dat ontraad ik ook, want hoe kun je nu geëngageerd ergens aan tafel gaan met als eerste boodschap: ik wil er zo snel mogelijk uit en ik wil eigenlijk ook niet betalen? Ja, dat is

wel een heel Brits standpunt, dat ga ik niet meenemen naar Helmond, meneer Van Hattem, of meneer Van den Berg, want uw naam staat onder het amendement. Dus ook dit ontraad ik voorzitter.

De **vicevoorzitter**: En dat is dan exit heer Van Merrienboer! Dames en heren. Ik kijk even rond of er behoefte is aan een tweede termijn en bij wie die behoefte bestaat. Ik ga even de fracties langs. VVD. Geen behoefte aan een tweede termijn. Forum voor Democratie, meneer Rutjens. U heeft het woord. Ik wijs u erop dat dit niet uw maidenspeech meer is!

De heer **Rutjens** (FvD): Dank u wel, meneer de voorzitter. Eén bos bloemen lijkt me voldoende.

Ik heb in de beantwoording door de gedeputeerde geprobeerd mee te tellen, en ongeveer 63 keer heb ik het woord 'ambitie' gehoord; daarna ben ik opgehouden met turven. Ik moest weer terugdenken aan mijn jeugd. Toen ik een jongetje was, had ik heel veel ambitie. Ik wilde heel veel. Gelukkig hebben mijn ouders me verteld dat, als ik zoveel wil, als ik zoveel ambitie heb, ik eerst mijn best moet doen en als ik iets wil wat geld kost, dan moet ik eerst gaan werken, sparen, zodat ik het zelf kan betalen. Mijn ouders hebben mij niet verteld dat ik naar de provincie moet gaan om daar subsidie aan te vragen als ik iets heel graag wil. Nu maken mensen zich enorme zorgen dat de lastendruk in Nederland steeds maar blijft stijgen, waarom de overheid steeds meer geld van ons wil en waar dat geld dan allemaal blijft. Het antwoord is dat de overheid ons geld steeds maar blijft storten in allerlei bodemloze putten. Ook in onze provincie wordt het probleem verergerd door een lobbycratie die een systeem draaiende houdt waarbij gemeenschapsgeld, óns geld, structureel wordt kwanseld aan de hobby's van weer enkelen. En daar moeten we mee stoppen. Ook met Smart District.

Dank u wel.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Rutjens. Dan kijk ik of de heer Deryckere behoefte heeft aan een tweede termijn. Dat is niet het geval. Meneer Altundal? Dan heeft u het woord.

De heer **Altundal** (SP): Dank je wel, voorzitter. De gedeputeerde typeerde mijn verhaal een beetje als het framen van de situatie, en dat wil ik toch naast me neerleggen en afwijzen. Als ik het heb over een waslijst van bedrijven, verwijs ik de gedeputeerde graag naar een presentatie van het Brainportdiagram van mevrouw professor Elphi Nelissen, die op 26 oktober vorig jaar in de Technische Universiteit Eindhoven is gepresenteerd, met alle partijen en bedrijven die mee wensen te doen. Dus dat wat ik over het aantal bedrijven heb gezegd die hieraan een soort verdienmodel zien naar de toekomst toe, hoe om te gaan met data en dergelijke, dat is in die presentatie ook sterk aan de orde geweest.

Wat betreft mijn vraag over salaris: ik zou graag van de gedeputeerde daar nog antwoord op willen hebben, want ik heb de vraag gesteld of die 130 euro per uur, als je dat twee tot drie dagen per week berekent, of dat voldoet aan de Brabantnorm, en daar heb ik nog geen antwoord op gehad. Ik zou dat graag nog willen.

En tot slot: wij behouden onze amendementen toch. Wij willen dat inbrengen, omdat we sociale-huurwoningen belangrijk vinden. Het gaat hier niet om de 30%-norm, dat is een norm die de gemeente Helmond zelf in z'n woonvisie heeft. Ons gaat om onze eigen woonagenda, waarover hier ook een motie is aangenomen, en dat nu met de bouw van 1.500 woningen de gelegenheid zich voor kan doen om dat te realiseren.

En het tweede amendement: ik dacht een hoop te zien door punt 3 wellicht aan te passen, maar ja, de gedeputeerde vindt het blijkbaar niet belangrijk om data in Nederland te huisvesten, want tegenwoordig kun je data binnen Europa overal plaatsen. En wij wensen juist dat het in Nederland, met de Nederlandse wetgeving, plaatsvindt, zodat een bewoner, of een burger, ook in Nederland...

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Logister.

De heer **Logister** (D66): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, een belangrijk punt bij dat amendement, want dat zijn wij goed aan het bestuderen. Sinds wanneer geldt de Europese wetgeving op het gebied van privacy niet meer in andere landen in Europa, maar alleen nog in Nederland?

De heer **Altundal** (SP): We hebben in Nederland een aangevulde privacywetgeving, die ook in het kader van onze eigen wetgeving past. De Europese richtlijnen gelden dan, maar op het moment dat je de datagegevens elders in Europa hebt gevestigd en je zou dan daar bezwaar aantekenen, dan heb je het probleem dat je bij een ander land terecht moet voor eventuele procedures. Die kans is aanwezig.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Logister.

De heer **Logister** (D66): Nou, alleen voor de Handelingen: wij hebben hier gewoon Europees recht. De Verordening AVG geldt in heel Europa, dus beschouwt D66 dat punt als overbodig.

De heer **Altundal** (SP): Dan verschillen we van mening.

Wat betreft het tweede amendement, had ik gehoopt dat, als we het derde punt weg zouden halen, het wellicht haalbaar is, maar goed, de gedeputeerde wijst ook dat af. Wij vinden het waarborgen van privacy van de bewoners erg belangrijk, dat bewoners zich gedeeltelijk dan wel volledig kunnen onttrekken, en derhalve handhaven wij ons amendement. Dank je wel.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Altundal. Dan kom ik bij de heer Logister. Wilt u nog het woord voeren? Dat is niet het geval. Meneer Philippart het woord? Dat is wel het geval. Ga uw gang.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, dank u wel, en ook dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording. Ik ben zeer tevreden met de toezegging over de onafhankelijkheid van de ethische commissie. Daar valt op door te bouwen. Er zijn nog wel een paar vragen die bij mij resteren.

Het eerste punt wil ik maken vanuit de AVG. We zeggen: we gaan ons uiteraard houden aan de AVG, en daarbinnen is ook een fundament neergelegd door Europa, en dat is dataminimalisatie. Ik wil eigenlijk de gedeputeerde vragen hoe hij die eis vanuit Europa ziet met het principe van data as a currency, dus het verkopen van die data. Want volgens mij bijt dat elkaar.

Dan nog over de ethische commissie. Kan de gedeputeerde toezeggen dat hij er binnen die ethische commissie op zal aandringen om juist dat principe van data as a currency ook onderdeel te laten zijn van de toetsing, en ook daarbij de mogelijkheid open wil laten om eventueel, uiteraard in gesprek met Helmond, te zoeken met de bedrijven naar een ander model, waarbij de data altijd binnen het publieke domein blijft?

Datzelfde geldt eigenlijk voor het Datamanifest. Ik had daar een aantal vragen over gesteld, van hoe de provincie daar z'n sturende rol ging oppakken. Dus daar was het gros wel van beantwoord, maar dat onderdeel van dat je naast data- of privacy impact-assessments ook echt specifiek kijkt naar die ethiek.

Laatste puntje, de anonimisering van de data. Kan de gedeputeerde zeggen of daar ook de gps-gegevens bij worden verzameld? Omdat volgens mij dan anonimisering een illusie is.

Verder ben ik zeer tevreden met de beantwoording. Dank u wel.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Philippart. Dan gaat de heer Van Hattem namens de PVV spreken.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter, en ook dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording. Goed dat we hier toch even van gedachten kunnen wisselen over dit onderwerp. Desalniettemin heb ik nog een klein punt erbij. Ik hoor de gedeputeerde de hele tijd spreken over de stuurgroep, op momenten waar, gelezen het voorstel, eigenlijk het stichtingsbestuur zou moeten zijn bedoeld. Ik zou toch graag een scherp onderscheid willen horen in wanneer nou sprake is van de stuurgroep en wanneer van een stichtingsbestuur. Ik heb begrepen dat tot nu toe, en ik hoop dat dat bevestigd kan worden, de rol van GS in de stuurgroep alleen puur adviserend is geweest. Daar zou ik graag duidelijkheid over willen hebben, over wat nu echt die rol is geweest van GS daarin.

Verder denk ik dat het inderdaad, zoals straks is gesuggereerd, goed is om na het reces door te spreken over de situatie waarbij een Statenlid te maken heeft met een professioneel belang, en zeker ook ten aanzien van subsidieovereenkomsten. Dat zijn zaken die echt goed op een rijtje moeten worden gezet ten aanzien van verboden handelingen et cetera, en ook de factor 'het eerste jaar na een ambtstermijn', iets wat ook terugkomt in de gedragscode. Dat zijn een aantal facetten waar we echt goed over door moeten spreken. In dat kader zou ik er ook aan willen refereren dat vandaag door de Provinciale Staten van Limburg unaniem is besloten om de Zuidelijke Rekenkamer, waar wij ook bij aangesloten zijn, een onderzoek te laten doen naar benoemingen van politici en oud-politici door de provincie in functies namens de provincie. Ik zou de suggestie willen doen om ook de suggestie mee te geven aan de programmaraad om bij dat onderzoek aan te sluiten als provincie Noord-Brabant, dat wij met Limburg samen dat onderzoek gaan doen.

Tot slot heb ik nog één punt uit de vragen die nog openstonden. Dat was dat het college had geantwoord dat alle documenten bij het Statenvoorstel zaten. Naar mijn oordeel was dat niet het geval. Bijvoorbeeld de subsidiebeschikking zat er niet bij. Dus nogmaals de vraag of het college bereid is om echt alle documenten te verstrekken die onder dit dossier vallen, dus onder andere ook de subsidiebeschikking.

Dan wil ik voor het tweede deel nog het woord geven aan mijn collega, meneer Van den Berg.

De **vicevoorzitter**: Ga uw gang, mijnheer Van den Berg, maar houd het kort, zou ik zeggen.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter, uiteraard houd ik het kort.

Even op de amendementen ingaand: zelfvoorzienendheid, ja, wat verstaat de gedeputeerde daaronder, vraag ik me af. Als zo'n wijk niet eens de broek zelf op kan houden, wat is er dan zelfvoorzienend aan? Kan het alleen met een gratis zak geld? Het lijkt mij dat dat niet zelfvoorzienend is.

Dan nog even de opmerking dat het flauw is om te laten zien hoe de hypocriete klimaatdeugers ons het goede leven voorschrijven, en waarop ook deze wijk kennelijk gebaseerd is: ja, wat ik flauw vind, is dat ene Ed Nijpels meteen na het aanbieden van het concept-klimaatakkoord van afgelopen januari het vliegtuig neemt naar vrienden in Nieuw-Zeeland en daarmee een halfjaar CO₂ uitstoot van een doorsnee gezin op jaarbasis even eruit knalt en ons de les gaat lezen wat wij wel en niet moeten doen. Dat vind ik flauw, meneer Van Merrienboer, en als iets de zaak die u zo belangrijk vindt ondergraaft, zijn het wel dat soort dingen. Tot zover.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, meneer Van den Berg. Dan kijk ik naar mevrouw Van Dijk. Wilt u nog het woord? Dat is niet het geval. Meneer Brouwers? Niet. De heer Van Pinxteren, heeft u nog..., niet? En de heer Vreugdenhil, die is even weg. Dan geef ik het woord voor de tweede termijn aan de gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ja, voorzitter, dank je wel. Eigenlijk jammer, meneer Rutjens, het beeld dat u schetst dat je vooral ambitieus moet zijn als je jong bent en het daarna wel wat minder zou kunnen. Ik denk dat veel ouders zoiets hebben bij hun jeugd, van: heb eens wat meer ambitie! Zo ging het in ieder geval bij ons, en ik dacht: nou, bij dezen dan.

Kennelijk houdt u van tekst. U telt heel veel de term 'ambitie'. Ik heb in mijn reactie aangegeven, en nogmaals: ik zou u echt willen uitnodigen om ook gewoon eens ter plekke te gaan kijken, want het frame dat u daarna neerzet, en dat doet de heer Van den Berg ook, alsof hier een subsidie-gedreven ontwikkeling aan de orde is, die keer ik helemaal om, en die werp ik zelfs van me. De wens om mee te doen is niet op aanvraag van mensen die op zoek zijn naar subsidie, de wens om mee te doen komt van de provincie Noord-Brabant zelf, omdat wij op die plek echt denken dat een aantal van de dingen die wij belangrijk vinden, daar vandaag en morgen vorm en inhoud gaan krijgen.

In de richting van de SP: ja, natuurlijk veel ondernemingen, veel ondernemende mensen. Ja, vanzelf. Maar nogmaals, en dat is het frame dat u neerzet en waar ik afstand van neem: het is niet een permanente businesscase die daar gemaakt wordt. Mensen maken de wijk en dat doen ze dus ook met Brainport Smart District.

Uw verhaal over 130 euro en de Brabantnorm, ja, dat voldoet gewoon. Dus als u dat wilt horen van mij, bij dezen. En nogmaals: daar kunnen we vervolgens allemaal iets van vinden, maar dat het passend is, dat is volgens mij een feit.

Dan GroenLinks, de heer Philippart. Ik twijfel een beetje, omdat..., en hij laat ook zien dat hij echt in control is als het gaat om de vraagstukken rond privacy en data, ik vind het misschien het best... We gaan een Datamanifest opstellen en in dat Datamanifest moet juist van een aantal zaken die u aan de orde stelt zichtbaar worden hoe wij daarmee omgaan. Dus ook dat punt dat u maakt, van 'ja, anoniem, maar als je gps gaat gebruiken, dan weten we dat dat een illusie is', ja, dat zijn precies de vraagstukken waar wij ons in dat Datamanifest van moeten vergewissen. U geeft terecht die spanning aan van: we genereren met z'n allen een hoop data en moet je niet naar dataminimalisatie streven? Hoe kijk je daarnaar? U heeft er ook één, hè, een Eindhovense Stadspas? Allemaal door de versnipperaar op basis van de AVG. Dus inderdaad, met de kennis van nu terugkijkend, zul je scherper nog met elkaar moeten kijken naar dat uitgangspunt van dataminimalisatie en vooral voorkomen dat op heel veel plekken data gedragen worden, die daarmee ook gevoelig zijn voor kwetsbaarheid als het gaat om privacy. Dat moet onderdeel zijn van het Datamanifest en ik vind het eigenlijk ook wel een uitdaging om u daarin wat meer te mobiliseren, om met ons ook daar eens echt het gesprek over verder te zetten. Dus ik wil dat Datamanifest ook zeker in uw richting actief en tijdig gaan communiceren, zodat u daaraan mee kunt doen.

De **vicevoorzitter**: Interruptie de heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank u, voorzitter. Ja, ik hoor de gedeputeerde net zeggen, even in alle scherpste hù: de beloning voldoet aan de Brabantnorm. Kan de gedeputeerde ook aangeven of dit ook expliciet onder de Brabantnorm valt?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Volgens mij niet, maar nogmaals, dan nog kan het zaak zijn dat daar waar je als provincie acteert, je referentie is dat je wilt dat beloningsverhoudingen passend zijn. Dat vind ik meer een zaak van, niet een formele toets, maar van het feit dat je wilt dat partijen zó in Brabant met elkaar acteren. Als er publieke middelen worden besteed, dan let je ook op tarieven. Dan is de Brabantnorm je referentie, zonder dat dat daarmee ook het formele toetsingskader is. Zo moet u het volgens mij zien.

De **vicevoorzitter**: De heer Van Hattem.

De heer **Van Hattem** (PVV): Dank, voorzitter. Betekent dit dat GS dit ook getoetst hebben aan de Brabantnorm, dan wel aan de WNT-norm? Want dat kan ik niet helemaal uit uw beantwoording opmaken.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Volgens mij heb ik net antwoord gegeven, en nou stel je weer dezelfde vraag!

De heer **Van Hattem** (PVV): Nee, ik vroeg of het eronder *viel*, en ik hoor net zeggen 'volgens mij niet', dus dan weet ik niet of het er wel of niet...

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): En vervolgens heb ik in het eerste deel van het antwoord aangegeven dat we daarop letten, dat we daarnaar kijken. Als hier een voorstel komt, dan is dat toch onderdeel van het kader waarmee wij kijken naar of wij, nou noem dat dan maar: waar voor ons geld krijgen, dus dat je geld niet opgaat aan dingen waarvan je denkt: dat kan wel wat minder. Onze bureau/subsidiemensen zitten juist dáárvoor, om dat soort aanvragen te beoordelen. Volgens mij had ik dat in mijn eerste beantwoording al gemeld.

De **vicevoorzitter**: Lijkt me voldoende beantwoord. Ik geef het woord aan de heer Philippart.

De heer **Philippart** (GL): Ja, dank u, voorzitter. Dank voor die antwoorden. Het stelt me wel gerust en ik pak die uitgestoken hand graag aan.

De **vicevoorzitter**: En uw vraag is? Nee. Mijnheer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Voorzitter, dank je wel. Ik hoor de gedeputeerde zeggen dat het valt binnen de Brabantse norm. In 2013 hebben we vastgesteld dat het 154.000 euro was. Nou, als we het nu allemaal bij elkaar tellen van de afgelopen jaren, zou je rond 165.000 euro uitkomen, denk ik, de norm. Het exacte cijfer zou ik graag willen weten van de gedeputeerde. En als we kijken: twee dagen werk, is dat 108.000 euro per jaar. Dat is 40% en 40% van 165.000 euro is niet 108.000 euro. En u wenst als GS in een stichtingsbestuur te participeren, een bestuur dat gaat over de beloning van een directeur, waar u medeverantwoordelijk voor wilt zijn en waar u zelf een beleid voor hebt vastgesteld. Hoe rijmt dat?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ook voor u geldt hetzelfde antwoord. Als er geen sprake is van een formeel onder de Brabantnorm vallen, maak je een beoordeling of iets passend is, waarvan je denkt: nou ja, als dit – en nogmaals: dat zijn kostenonderbouwingen bij subsidie –, en dan is inderdaad de vraag..., en 130 euro per uur is een hoop geld, en aan de andere kant, als ik kijk, dan is dat volgens mij passend. Dat oordeel geef ik u. En dan kunt u zeggen 'ja, ik ga allemaal zitten rekenen en vervolgens maak ik er een formele toets van', nou ja, goed, dat doet u dan. Ik geef aan wat wij hebben gedaan en daar moet u het echt even mee doen.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Altundal.

De heer **Altundal** (SP): Voorzitter. Uiteraard kunt u heel creatief daarmee omgaan, maar u geeft niet alleen subsidie, u wenst ook te participeren in een stichting, en dat maakt wel een groot verschil, denk ik. We hebben hier eerder discussies gehad, zelfs bij stichtingen en organisaties waaraan we subsidies verleenden, en waar we de vraag stelden 'is dit nu wel of niet Brabants norm?', waar in de Staten heel kritisch werd gereageerd, en in deze situatie, waarin u zelfs participeert in een stichting, dat aangeeft, dat u zegt 'ik wil mee verantwoordelijk zijn dat u er op deze wijze lichtzinnig mee omgaat', dat kan er bij mij niet in, eerlijk gezegd.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Als wij geld beschikbaar stellen, doen wij dat vanuit ons subsidiekader, dus ook voor de komende tijd is die beoordeling gewoon gegarandeerd, meneer Altundal.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Van den Berg, interruptie.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. Ook wij hebben gerekend, en als we dit gewoon doorberekenen naar fulltime, dan zitten we op ongeveer 230.000 à 240.000 euro per jaar en ik vraag me toch af of u dat als college wel getoetst heeft en hoe dit er zomaar doorgekomen is.

De **vicevoorzitter**: Gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Wat wilt u, voorzitter?

De **vicevoorzitter**: Ik geef u het woord om te reageren op meneer Van den Berg, gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Nou ja, u maakt een rekensom. Zullen we het nog eens met elkaar narekenen, meneer Van den Berg? Ik ga er hier mijn rekenmachine niet bij pakken. Ik geef aan hoe een beoordeling tot stand komt. U goochelt uit uw achterzak even een bedrag, dan wil ik daar rustig even kennis van nemen, en dan kom ik daar later wel een keer op terug.

De **vicevoorzitter**: Mijnheer Van den Berg, heeft u nog behoefte?

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter, het is een vrij simpele rekensom, hoor. U kunt gewoon nagaan wat het normale aantal werkuren per jaar is en dat keer 130, dan komt u ongeveer op 235.000 euro uit.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Het wordt al meer, merk ik, hè?

De heer **Van den Berg** (PVV): Voorzitter, ik ben aan het woord.

De **vicevoorzitter**: Ik stel voor dat de heer Van den Berg even zijn zin afmaakt.

De heer **Van den Berg** (PVV): Goed, als u nou ontdekt dat het inderdaad die 235.000 euro is, bent u dan bereid in het kader van de wensen en bedenkingen, om daar iets van te melden richting de stichting?

De **vicevoorzitter**: Gedeputeerde.

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Ik ga eerst de informatie voor u eens op een rij zetten, want het heeft ook te maken met: wat zit er allemaal in dat tarief, ja? En op die basis zullen wij verder kijken. En nogmaals, mijn punt was dat hier een bureau subsidies in dat kader ook over dit soort dingen meekijkt, om ervoor te zorgen dat wij waar voor ons geld krijgen, meneer Van den Berg.

De **vicevoorzitter**: Ik sluit hiermee de discussie over het salaris, met de toezegging van de gedeputeerde dat hij een berekening zal laten zien waar dat op gebaseerd is. Heb ik dat juist, gedeputeerde?

De heer **Van Merrienboer** (GS, PvdA): Dat heeft u juist.

Dan nog een paar punten vanuit de PVV. Misschien ben ik daar onzorgvuldig in geweest, en dat zal ik dan herstellen. Kijk, er is een stichtingsbestuur in oprichting en van dat stichtingsbestuur ben ik, totdat u zegt 'u

kunt in de stichting gaan zitten' adviserend lid. In de context van een stuurgroep, en die heeft daarvoor gefunctioneerd, zijn alle leden gewoon gelijkwaardig, omdat daar geen sprake is van de formele vereiste van toetreding zoals we die vandaag met elkaar bespreken.

De subsidiebeschikking gaat u krijgen, want dat is wat mij betreft gewoon informatie waar u over kunt beschikken.

De definitie van 'zelfvoorzienend', daar maakt de heer Van den Berg dan ook weer een beeld bij, ik zie het gewoon als een streven van een aantal mensen die die ambitie daar willen invullen en ook willen kijken hoe ver ze daarin kunnen komen. Dat is onderdeel volgens mij van een trend in de samenleving, waarin mensen hun ecologische afdruk wat klein willen laten zijn. Sommigen koppelen dan een wat kleinere afdruk aan misschien wat meer airmiles om te kunnen vliegen. Ik denk niet dat dat gemiddeld genomen bij de mensen die deze ambitie daar aan het vormgeven zijn, aan de orde is.

En daar wou ik het maar bij laten, voorzitter.

De **vicevoorzitter**: Ik dank u wel.

Dames en heren. Dan sluit ik hiermee de beraadslagingen over voorstel 19/19.

30/19 Statenvoorstel Conceptbegroting 2019 Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant Noordoost, zienswijze PS

De **vicevoorzitter**: En dan komen we tot de bespreking van Statenvoorstel 30/19, Conceptbegroting 2019 Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant-Noordoost. Daar is in totaal slechts vijf minuten spreektijd over gevraagd, omdat ChristenUnie-SGP, heb ik begrepen, haar spreektijd heeft ingetrokken. En daarmee kom ik bij mevrouw Arts van de SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voorzitter. Ik zie af van mijn bijdrage.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, dat helpt! Dan kom ik bij meneer Philippart van GroenLinks. Eén minuut had u aangevraagd. Ga uw gang.

De heer **Philippart** (GL): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik zal het iets korter houden dan de vorige keren. Op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en volkshuisvesting kennen wij goed ontwikkelde principes van rechtvaardigheid, waar we het als samenleving ook redelijk over eens zijn. Bij verkeer en vervoer is dat toch wat anders. Grote verschillen tussen Brabanders en de mogelijkheden om snel, comfortabel en tegen een eerlijke prijs naar werk, winkel, ziekenhuis, scholen, vrienden en familie te gaan. Openbaar vervoer duurt gemiddeld minimaal twee keer zo lang, en een spitsheffing in de trein vinden we normaal, terwijl die voor auto's uit den boze is, alsof het de tragiek van het succes van de trein is. Vooral lage-inkomensgroepen, jongeren en ouderen worden daar de dupe van. De verkeersarmoede beperkt de bewegingsvrijheid van hen, hun kans op werk, het gebruik van voorzieningen en sociale contacten. En overheden zijn erg geïnteresseerd in de economische kant van verkeers- en vervoerssystemen. Namens GroenLinks willen wij geen zienswijze vandaag indienen, maar wel benadrukken dat de bereikbaarheid met het openbaar vervoer, zeker van de kleine kernen in Noordoost-Brabant, ons wel enige zorgen baart en essentieel is voor de hierboven genoemde bewegingsvrijheid en daarmee de leefbaarheid en sociale cohesie. Dank u wel.

De **voorzitter**: Dank u wel, mijnheer Philippart. Dan kom ik bij de heer Van den Berg namens de fractie van de PVV. Meneer Van den Berg, ga uw gang.

De heer **Van den Berg** (PVV): Ja, voorzitter. In 17 pagina's begroting gaat het alleen maar over hoe we zo goed en efficiënt mogelijk kleinschalig vervoer kunnen regelen, met het voorkomen van... gebruik van duur regionaal taxivervoer op plaatsen of tijden waarbij normaal ov ook beschikbaar is. Echt fantastisch, wat een verademing! Ik heb in het hele stuk slechts één keer het woord 'duurzaam' gelezen, zonder dat er verder over doorgeleuterd of wat dan ook wordt. Echt een verademing. Ze gaan zelfs schatkistbankieren als er te veel geld op de rekening staat. Voorzitter, wat ons betreft geen zienswijze, maar o, wat zal dit een mooi voorbeeld zijn om zelf eens op deze manier aan de gang te zijn. Tot zover.

De **vicevoorzitter**: Dank u wel, mijnheer Van den Berg. Als ik u hoor spreken, krijg ik steeds meer zin in vakantie. Zo bedoel ik het niet, hoor! Ik geef het woord aan de heer Van Pinxteren namens Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Ik laat mijn beurt voorbijgaan.

De **vicevoorzitter**: Ik bedoelde te zeggen, meneer Van den Berg, dat ik er vrolijk van werd! En meneer Van Pinxteren ziet af van zijn spreektijd. Nou laat ik me niet uitdagen om weer iets te gaan zeggen!

Dames en heren. Daarmee krijgt de gedeputeerde Van der Maat van mij uitgebreid de tijd om u te antwoorden! De gedeputeerde heeft geen vragen gehoord. Zijn er Statenleden, en dat kunnen er maximaal twee zijn, die zeggen: ja, maar ik wil toch per se een reactie op mijn termijn? Nee? Dan sluit ik hiermee de beraadslagingen over Statenvoorstel 30/19.

43/19 Statenvoorstel Plaatsvervangend voorzitters PS, technisch voorzitters en leden programmaraad ZRK

Afgevoerd.

Stemming

De **vicevoorzitter**: En dames en heren, dan komen wij aan bij de stemmingen.

38/19 Notulen van de PS-vergadering 10 mei 2019

De **vicevoorzitter**: Goed, dames en heren, dan beginnen wij met de stemming over de notulen van de vergadering van Provinciale Staten van 10 mei 2019. Ik stel u voor daarmee bij acclamatie in te stemmen. Kunt u daarmee instemmen? Dan zijn hierbij die notulen vastgesteld.

Mag ik u verzoeken een beetje stilte te betrachten. Het is erg rumoerig. Meneer Smeulders vraagt het woord. Meneer Smeulders, ga uw gang.

De heer **Smeulders** (PvdA): Dank u wel, voorzitter. De heer De Kort en ikzelf zullen ons op basis van artikel 28 van de Provinciewet onthouden van stemming over ontwerpbesluit 19/19 Procedure wensen en bedenkingen in deelname BSD.

De **vicevoorzitter**: Ik dank u wel, meneer Smeulders. Staat genoteerd.

26/19 Statenvoorstel Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant

De **vicevoorzitter**: Dames en heren. Dan kom ik bij de stemming over het ontwerpbesluit Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant. We gaan zowel over ontwerpbesluit I als over ontwerpbesluit II

stemmen. Ik breng eerst in stemming ontwerpbesluit I 26/19 Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant. De fractie van de VVD.

De heer **Manders** (VVD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Tegen.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Tegen.

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is het voorstel verworpen. Dan kom ik bij ontwerpbesluit II 26/19 Initiatiefvoorstel Referendumverordening Noord-Brabant. De griffie wijst mij erop dat het niet zinvol is ontwerpbesluit II in stemming te brengen als ontwerpbesluit I is verworpen, wat betekent dat wij overgaan tot stemming over motie M19-2019, onderzoek correctief referendum. De fractie van de VVD.

De heer **Manders** (VVD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Tegen met stemverklaring. We vinden de geografische kijk te beperkt en ook het type referenda te beperkt.

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

De heer **De Kort** (PvdA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is de motie verworpen.

28/19 Statenvoorstel Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020

De **vicevoorzitter**: Dan gaan wij over tot stemming over ontwerpbesluit 28/19 Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020, waarbij ik constateer dat motie M20-2019 is aangehouden. We stemmen dus alleen over het ontwerpbesluit.

De heer **Janssen** (VVD): Voorzitter, volgens mij zit er ook een amendement bij.

De **vicevoorzitter**: Nee, dat amendement is ingetrokken en omgezet in een motie en vervolgens is de motie aangehouden. Het wordt misschien een beetje ingewikkeld, maar de PVV-fractie kan mij ongetwijfeld zeggen of ik het juist heb.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Dat is helemaal correct verwoord.

De **vicevoorzitter**: Dank u. Dan gaan wij over tot stemming over ontwerpbesluit 28/19, Zienswijze op conceptbegroting Havenschap Moerdijk 2020, zoals ik al zei. De fractie van de VVD.

De heer **Janssen** (VVD): Voor.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: CDA.

Mevrouw **De Hoon** (CDA): Voor.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Everling** (SP): Voor.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Ludwig** (GL): Voor.

De **vicevoorzitter**: PVV.

Mevrouw **Van der Kammen** (PVV): Tegen met een stemverklaring. De PVV heeft wel degelijk een zienswijze op de begroting.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is het besluit aangenomen.

28/19 Statenvoorstel Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District

De **vicevoorzitter**: Dan gaan wij over tot stemming rond het ontwerpbesluit Procedure wensen en bedenkingen Stichting Brainport Smart District. Dat betekent dat we eerst over vier amendementen gaan stemmen en ten slotte over het ontwerpbesluit. We gaan eerst stemmen over amendement A2, het realiseren van 30% sociale-huurwoningen. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met stemverklaring. Wij willen het project geheel niet en steun aan het amendement zou deelname legitimeren.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Altundal** (SP): Voor.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Tegen met stemverklaring. D66 vindt dit een sympathiek voorstel. We gaan ervan uit dat de gemeente Helmond dit belang vertegenwoordigt vanuit de woonvisie Helmond, en derhalve tegen.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Wij zijn tegen en sluiten ons aan bij de stemverklaring van D66.

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Tegen met stemverklaring. We sluiten ons aan bij de stemverklaring van D66.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen met stemverklaring, dat wij ervan uitgaan dat de gemeente Helmond vanzelfsprekend diversiteit zal aanbrengen in de wijk.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is het amendement verworpen. Dan komen we bij de stemming over amendement A3-2019, wensen betreffende privacy en datagebruik Brainport Smart District. De fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met voorgaande stemverklaring.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Altundal** (SP): Voor.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Tegen met stemverklaring. Met de Europese privacyregelgeving, de instelling van de ethische commissie en een Datamanifest is voorzien in de borging van publiek belang. Derhalve tegen.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Tegen.

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor met stemverklaring. Ondanks dat wij het project ook totaal niet willen, willen we toch, als het dan toch tot uitvoering mocht komen, dat de privacy wel goed geborgd is.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen met stemverklaring. Wij zijn voor maximale bescherming van de persoonsgegevens.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen, maar wel voor maximale bescherming.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is het amendement verworpen. Dan kom ik bij amendement A4-2019, school met Nederlandstalig onderwijs. Fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met onze voorgaande stemverklaring.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Altundal** (SP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Tegen.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Tegen.

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is dit amendement verworpen. Dan kom ik bij amendement A5-2019, subsidie ten behoeve van Stichting Brainport Smart District afbouwen. Fractie VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Tegen met onze eerdere stemverklaring.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Altundal** (SP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Tegen.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Tegen.

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Voor.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Tegen.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Tegen.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is ook dit amendement verworpen. Dan kom ik bij het ontwerpbesluit 19/19 Procedure wensen en bedenkingen inzake provinciale deelname aan Stichting Brainport Smart District, waarbij twee Statenleden zich onthouden van stemming. Fractie van de VVD.

Mevrouw **Dirken** (VVD): Voor.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Voor.

De **vicevoorzitter**: SP.

De heer **Altundal** (SP): Tegen.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Logister** (D66): Voor.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Voor

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van Hattem** (PVV): Tegen met stemverklaring. Wij hebben wel degelijk bedenkingen en die richten zich op zowel de organisatorische als de uitvoeringsaspecten.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

Mevrouw **Van Dijk** (PvdA): Deze was voor.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Tegen.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is het ontwerpbesluit aangenomen.

30/19 Statenvoorstel Conceptbegroting 2019 Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant Noordoost, zienswijze PS

De **vicevoorzitter**: Dan kom ik tot onze laatste stemming, ontwerpbesluit 30/19, Conceptbegroting Gemeenschappelijke regeling KCV Brabant-Noordoost. Fractie van de VVD.

De heer **Karaaslan** (VVD): Voor.

De **vicevoorzitter**: Forum voor Democratie

De heer **De Bie** (FvD): Voor.

De **vicevoorzitter**: CDA.

De heer **Deryckere** (CDA): Voor.

De **vicevoorzitter**: SP.

Mevrouw **Arts** (SP): Voor.

De **vicevoorzitter**: D66.

De heer **Meijer** (D66): Voor.

De **vicevoorzitter**: GroenLinks.

De heer **Philippart** (GL): Voor.

De **vicevoorzitter**: PVV.

De heer **Van den Berg** (PVV): Voor met stemverklaring. Ik wens iedereen, dus ook de voorzitter, een heel fijne vakantie.

De **vicevoorzitter**: PvdA.

De heer **Smeulders** (PvdA): Voor met dezelfde stemverklaring als de PVV.

De **vicevoorzitter**: 50PLUS.

De heer **Brouwers** (50PLUS): Voor.

De **vicevoorzitter**: Partij voor de Dieren.

De heer **Van der Wel** (PvdD): Voor.

De **vicevoorzitter**: Lokaal Brabant.

De heer **Van Pinxteren** (Lokaal Brabant): Voor.

De **vicevoorzitter**: ChristenUnie-SGP.

De heer **Vreugdenhil** (ChristenUnie-SGP): Voor.

De **vicevoorzitter**: Daarmee is het een unaniem aangenomen besluit.

Sluiting

De **vicevoorzitter**: Dames en heren. Dan rest mij alleen nog maar de vergadering te sluiten, u allemaal een heel fijne vakantie – o, wat origineel! – toe te wensen en tot ziens!

De vicevoorzitter sluit om 19.01 uur de vergadering.